[...]יינט היינט דעם אנהייב פון נייעם ראמאן „אויסגעלייטערטע נשמות"

NAJER FOLKSBLAT

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

פרייז 30 גראשען

2[...] זייטען

[...]ייער פאלקסבלאט

№ 95 | Łódź, Piątek, 24 kwietnia 1936 | אדרעס: לאדז, פעטריקאווער 21 טעל. 224-71 Adres: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt. 106. | לאדז, פרייטאג פ' תזמ"צ ב' אייר תרצ"ו | [...]14-טער [...]הרגאנג

[...]י ארדנונג אין א"י ווערט צוריקגעשטעלט

[...]רקלערט דער הויך-קאמיסאר אין אן'אויפרוף צו דער בעפעלקערונג

יודישע בעפעלקערונג ענטוישט צוליבן אויפרוף. — ארעסטירט 30 יודען. — שרפות און אונטער-צינדונגען. — 16 דערהרגעטע יודען, 5 אראבער. — וויי[ט]ערדיגע פערוואונדעטע אין הדסה-שפיטאל. אראבער שטעלען נישט אפ די העצע. — בעפאלען די קאנסולען פון פראנקרייך, דייטשלאנד און איטאליען. — געעפענט דעם וועלט-קאנגרעס פון די יודישע דאקטוירים

[...]יינט גרויסע אראבישע דעמאנסטראציע אין ירושלים

דער ענטפער פון די אמעריקאנער יודען אויף דעם אראבישען טעראר

ירושלים, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

פון חברון האט מען געבראכט אונטער א פא[ר]יזישער וואך קיין ירושלים א גרופע יודען, ווייל [...] ארטיגע אראבער האבען זיך אפגעזאגט צו [...]קויפען די יודען פראדוקטען.

תל-אביב, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

ביז שפעט אין אוועגד האט מען געלאשען די [...]ות, וואס זענען אויסגעבראכען פון אונטערצונ[...]גען. בעת א שרפה פון א שוחל אויף דער [...]יע, האט דער ספרדישער רב הראשי זיך אריינ-גע[...]ריסען אין דער ברענענדיגער שוהל און ארויסגע-טראגען די ספרי תורות.

ירושלים, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

היינט איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז דער אומבעקאנטער יוד, וואס איז דערהרגעט געווארען צוזאמען מיט טוביה פריסאק, איז דניאל קאהען. וועלכער איז געקומען דינסטאג צו קבורה.

ירושלים, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

אפיציעל ווערט מיטגעטיילט, אז אין אחיפה'ער פארשטאט איז נעכטען ערמארדעט געווארען א יו-דישע פרוי, א ספרדין. די פאליציי שטעלט פעסט, אז דער מארד איז אויסגעפיהרט געווארען אויפן פערזענליכען באדען. אן'אראבער, וואס ווערט בע-שולדיגט אין אויספיהרען דעם מארד, איז ארעס-טירט געווארען.

ירושלים, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

זייט פרייטאג זענען ארעסטירט געווארען 30 יודען, וועלכע ווערען בעשולדיגט אין נישט-צופאסען זיך צו די פאליצייאישע פארארדנונגען.

ירושלים, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

מיטוואך האט דער הויך-קאמיסאר פערעפענט ליכט אן'אויפרוף צו דער בעפעלקערונג, וועלכער איז אויך איבערגעגעבען געווארען דורכ'ן ראדיא. אין דעם אויפרוף זאגט דער הויך-קאמיסאר צ. א.:

— איך בין טיף ערשיטערט צוליב די לעצטע געשעהענישען אין לאנד, וואס האבען, לידער, גע האט טרויעריגע רעזולטאטען.

צום סוף פון דעם אויפרוף ווענדעט זיך דער הויך-קאמיסאר מיט א'אפעל, אפצושטעלען די העצ-אגיטאציע פון וועלכער ס'לידען נאר אומשולדיגע מענשען.

דער הויך-קאמיסאר אפעלירט דאן צו דער בעפעלקערונג, מיטצוהעלפען דער פאליציי ביים אויספיהרען איהרע פליכטען ביים צוריקשטעלען די רוה און ארדנונג אין לאנד. זאל יעדער בירגער צוריקקעהרען צו זיין ארבייט. דער הויך-קאמיסאר פערזיכערט, אז די רעגירונג וועט מיט אלע מיטלען אונטערדריקען די אונרוהען און בעשטראפען די שולדיגע.

ירושלים, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

דער אויפרוף פון הויך-קאמיסאר וואוקאפ האט ביי דער יודישער בעפעלקערונג ארויסגערופען ענ-טוישונג, מחמת דער אויפרוף מאכט דעם איינדרוק, אז די יודען ווערען געשטעלט אויף איין ברעט מיט די אראבער, די רעגירונג האט נישט אזוי פיל מוט צו זאגען, אז די שולדיגע אין די אונרוהען זענען אויסשליסליך די אראבער.

ירושלים, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

מיטוואך ביינאכט איז ערשינען א צווייטער אפי-ציעלער קאמוניקאט וועגען דער איצטיגער לאגע. אין דעם קאמוניקאט ווערט געזאגט, אז דער הויך-קאמיסאר האט אין דער בעגלייטונג פון קרייז-קאמיסאר בעזוכט די פערוואונדעטע אין די שפיטא-לען און געשאפען מאטעריאלען וועגען די לעצטע אונטערצינדונגען.

ירושלים, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

היינט ביז 6 אוונט איז נישט פער-צייכענט געווארען קיין איין פאל, פון וועלכען ס'איז אינצידענט. די לאגע ווערט ענטשפאנט. די דארפישע איינ-וואוינער קעהרען זיך צוריק אין די דער-פער.

תל-אביב, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

ס'איז פערעפענטליכט געווארען דער סך-הכל פון די דערהרגעטע און פערוואונדעטע. 16 יודען זענען דערהרגעט געווארען און געשטארבען פון די וואונדען. 26 יודען מוזען בלייבען אין די שפי-טאלען צוליב די וואונדען. 5 אראבער זענען דער-הרגעט געווארען און געשטארבען פון די וואונדען. 31 אראבער און 41 יודען געפונען זיך אין די שפיטאלען אויף אמבולאנסען. א חוץ די אויסגערע-כענטע געפונען זיך נאך 8 פערוואונדעטע אראבער און יודען.

תל-אביב, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

מיטוואך נאכמיטאג האט אין אנ'יעק שטאט אויסגעבראכען א שרפה, וועלכע איז באלד איינגע-לאשען געווארען. אין משך פון מיטוואכדיגען טאג האט מען אין „הדסה"-שפיטאל געבראכט נאך דריי שווער-פערוואונדעטע יודען.

תלאביב, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

אויף די פעלדער פון „בן שמעון" האט אויס-געבראכען א שרפה פון אנ'אונטערצינדונג. פיל תבואה און ביימער זענען פערברענט געווארען. צו לעשען די שרפה איז ארויסגערופען געווארען מי-ליטער.

קיין קינדער פון דער קינדער-קאלאניע האבען נישט געליטען. ס'איז אויך נישט געקומען צו קיין צוזאמענשטויסען.

ניו-יארק, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

ראבי סטיפען ווייז האט מיטגעטיילט אז דער אמעריקאנער יוד. קאמיטעט האט איבערגעשיקט 100 טויזענד דאלאר פאר די יודען אין ארץ ישראל אלס אויס-דרוק פון ערמוטיגונג פון אמעריקאנער יודענטום פאר די ברידער אין ארץ ישראל.

תל-אביב, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

היינט דאנערשטאג ביז 12 מיטאג איז אין גאנצען לאנד געווען רוהיג. די זער-בע בערוהיגענדע ידיעות קומען אויך אן פון די קאלאניעס. ביז מיטאג איז נישט פערנאטירט געווארען קיין פא-לען פון גוואלדאטען.

תלאביב, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

אין משך פון מיטוואכדיגען טאג זענען אונ-טערגעצונדען געווארען 3 יודישע הייזער. ס'איז אויך אונטערגעצונדען געווארען א יודישע פאב-ריק אויפ'ן וועג פון יפו קיין תל-אביב.

ירושלים, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

די אראבער טוען ווייטער פארטזעצען זייער פערברעכערישע אגיטאציע. די אגיטאציע נעמט ארום אויך די אראבער מחוץ ארץ-ישראל. איבער שכנישע אראבישע לענדער זענען ארויסגעפאהרען הונדערטער אגיטאטארען, וועלכע דערצעהלען גרוי-לענדע באבע-מעשיות, אז יודען צינדען אונטער אראבישע דערפער, אז יודען מארדען אראבישע פרויען און קינדער א.ד.גל.

דער היינטיגער „דבר" טרעט שארף ארויס גע-גען דער פערברעכערישער אראבישער אגיטאציע. אויך די אראבישע פרעסע ווארענט פאר דער „יודישער געפאהר" און פאדערט אנ'אראבישע אימיגראציע פון חוץ-לארץ.

ירושלים, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

פון אראבישע קוועלען פערזיכערט מען, אז אויף א פערטרויליכער בעראטונג פון אראבישע פיהרער איז בעשלאסען געווארען אויף מארגען (היינט) פרייטאג צו ארגאניזירען אין ירושלים א גרויסע אראבישע דעמאנסטראציע. מ'האלט אבער, אז די רעגירונג וועט נישט ערלויבען די דע-מאנסטראציע.

ירושלים, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

אראבישע שול-קינדער האבען היינט גע-פרובט איינארדנען אין ירושלים א גאסען-דעמאנ-סטראציע. פאליציי האט די קינדער פונאנדערגע-טריבען. אויך זענען צעטריבען געווארען אראבער וואס זענען געגאנגען פון מעטשעט און זיך גע-וואלט אריינרייסען אין יודישען קווארטאל.

בעת די גאסען-אוואנטורעס זענען 2 אראבער בעפאלען דעם 75-יעהריגען בנימין ווייס און מיט אנאייזערנעם שטאנג איהם געפלעט דעם קאפ.

פארמיטאג איז אויך פערוואונדעט געווארען אנ'ענגלישער פאליציי-אפיציר.

לאנדאן, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

די „אגודה" אין לאנדאן האט בעקומען א דע-פעשע פון ירושלים, אין וועלכער ס'ווערט מיט-געטיילט, אז די לאגע אין גאנצען לאנד איז בע-הערשט פון דער רעגירונג.

ניו-יארק, 23 (יט"א טעלעגראפיש)

ס'איז געשאפען געווארען א פעראייניגטער

(ווייטער זעה 4-טע זייט)

טאג-טעגליך

א טרויעריגע פערספעקטיוו

[...]פון אלע אייראפעאישע לענדער, פערשטעהט [...]פון די, וואס זענען נאך נישט פערכאפט גע-[...]רען פון פאשיסטישען סם — און די בעפעל-[...]רונג האט נאך די מעגליכקייט פריי ארויסצוזאגען [...]ער מיינונג, איז ענגלאנד דאס איינציגע לאנד, [...] אין איהר פארלאמענט ווערט דער היטלער-[...]שים אממייסטען און אמשארפסטען קריטיקירט.

דער דאזיגער פאקט איז נאך מערקווירדיגער [...]מיט, וואס קיין שום רעגירונג האט נישט [...]ויסגעוויזען אזא נאכגיביגקייט און שוואכקייט [...] די כסדרדיגע פראוואקאציעס פון נאצי-רע-[...]ים, ווי דווקא די ענגלישע רעגירונג.

ווי בעוואוסט, האט די לעצטע קאנפערענץ פון [...]לאקארנא-מלוכות בעפולמעכטיגט ענגלאנד צו [...]לען היטלער'ן א רייה פראגען, „וואס זאלען [...]קלערען איינציגע פונקטען פון זיין „שלום"-[...]ראיעקט". קענענדיג אבער די טאקטיק פון דעם [...]טשען קאנצלער און „פיהרער", וויל זיך די [...]גליש ערעגירונג דאסמאל פערזיכערן, אז היט-[...] זאל זיך נישט קענען ארויסדריהען און זאל [...] געצוואונגען צו געבען א קלארען ענטפער. [...] פראגען ווערען אזוי פארמולירט, אז עס זאל [...]ליך פעסטגעשטעלט ווערען יען וועלען זיך [...] די דייטשען האלטען פאר „גלייכבערעכטיגט" [...] וועלען שוין נישט האבען קיין טענות צו דער [...]לט, אז מען האט זיי בע'עולה'ט. די ענגלישע [...]גירונג האפט אזוי ארום זיך צו דערוויסען געוויס, [...] היטלער וויל.

אבער אין דער זעלבער צייט וואס עס וועלען [...]טלער'ן געשטעלט ווערען די פראגען, וואס פון [...]ער ענטפער איז אפהענגיג די ענגלישע שטעלונג [...] דייטשלאנד, קומט אין פארלאמענט פאר א דיס-[...]סיע איבער דער נויטווענדיגקייט פון בעוואפ-[...]נען און עס ווערט אנגעוויזען, אז זייט היטלער [...] געקומען צו דער מאכט, איז אין דייטשלאנד [...]ויסגעגעבען געווארען איבער 20 מיליארד דייטשע [...]רק. עס איז זיכער, אז אזעלכע סומען ווערען [...] אויסגעגעבען אהן א געוויסען צוועק, און [...]יבער קלינגען ווי אנ'ערנסטע דראהונג די ווער[...], וואס טשערטשיל האט געזאגט אין פארלא-[...]מענט בעת דער דיסקוסיע. „מיר האבען געהערט [...] האט ער בעזאגט — אז מיר געפינען זיך אויף [...] ווענד-פונקט אין דער געשיכטע. און אז מיר [...]עלען צו איהם צוקומען נאך אין דער איצטיגער [...]ערענץ פון פארלאמענט, ענטוועדער עס וועט [...]רקומען א מילדערונג פון בעשטימונגען, די גרויסע [...]לוכות וועלען זיך געבען די הענד און עס וועט [...] עפענען א גלענצענדע עפאכע, אדער עס וועט [...]מען צו אויסברוך און א קאטאסטראפע פון אונ-[...]בערעכענטע פאלגען, וואס דער מענשליכער פער[...]שטאנד איז גאר נישט מסוגל צו בעגרייפען."

א זעהר טרויעריגע פאראויסזעהונג.

ש.

אונזער ווארט

נישט קיין פאניק נאר וואכזאמקייט

עס איז נאך צו פריה צו מאכען א סך-הכל פון די טרויעריגע געשעהענישען אין ארץ-ישראל. נישט-קוקענדיג דערויף, וואס א טייל פון דער יודישער פרעסע בעמיהט זיך שטארק פארצושטעלען די לאגע, ווי עס וואלט שוין דארט איינגעטרעטען א בערוהיגונג, זאגען אבער די דעפעשען עדות, אז עס איז נישט אינגאנצען אזוי.

דראהט-פערצוימונגען ארום תל-אביב, אערא-פלאנען, וואס היטען די ארדנונג, עוואקואציע פון חברונער יודען, דאס זענען ידיעות, וואס זענען ווענינער ווי אלץ מסוגל צו מאכען גלויבען, אז „אין לאנד איז שוין פולשטענדיג רוהיג". עס איז מעהר ווי לייכטזיניגקייט, צו וועלען פערמאכען די אויגען דערויף, אז דער פאקטאר, וואס האט ארויסגערופען די אונרוהען -- די נידערטרעכטיגע אראבישע העצע — איז אויך אויף ווייטער טעטיג. מעלדען דאך די דעפעשען כסדר, אז די אנטי-יודישע העצע פון דער אראבישער פרעסע האט זיך נישט נאר נישט אפגעשטעלט, נאר לה פ[...], זי האט זיך פערגרעסערט. צי איז דאס א סימן פון בערוהיגונג?

און די מאנדאטאר-מאכט [...]

ווי ענערגיש און ענטשלאסען איז זי ארויסגעטרעטען מיט צוויי טעג פריהער אין תל-אביב געגען א יודישער דעמאנסטראציע, וואס האט געפאדערט שוץ געגען דעם אראבישען באנ-דיטיזם! 30 פערוואונדעטע יודען האט מען אפ-געפיהרט אין די שפיטאלען.

דאס, וואס מיר הערען איצט פון ארץ-ישראל, מאכט א מערקווירדיג טרויעריגען איינ-דרוק: מיר הערען וועגען יודען, וואס זענען דער-הרגעט געווארען פון הינטער'ן פלויט, פון „הארצ-רייסענדע" לוויות, פון „ווירדיגער" האלטונג פון ישוב (דער שבח שטאמט פון וואוקאפ'ן אליין), מיר הערען אבער נישט וועגען דעם שטורמישען פראטעסט פון ישוב, וואס איז בערעכטיגט צו פאדערען אבסאלוטע זיכערקייט. פאר יעדען טראפען יודישען פערגאסענעם בלוט איז שולדיג און פער-אנטווארטליך די מאנדאטאר-מאכט, וואס איהר ביז איצטיג'ע פאליטיק אין לאנד האט דערפיהרט, אז עס זאלען מעגליך זיין אזעלכע אויסברוכען.

אויב די איצטיגע געשעהענישען האבען נישט ארויסגערופען קיין פאניק אויף דער יודישער גאס, איז עס צו פערדאנקען דעם געזונדען פאלקס-אינ-סטינקט, וואס פיהלט, אז קיין שום אראבישע העצע, קיין שום פאליטישע קאמבינאציעס פון דער ענג-לישער אימפעריע, זענען נישט מעהר בכוח אפ-צושטעלען די ווייטערדיגע ענטוויקלונג און ענט-גילטיגער אויפבויאונג פון דער יודישער היים אין ארץ-ישראל.

ב.

מאדערנע דאמען-שיך
אין גוטע קוואליטעט בעקומט מען נור ביי
A. Ogórek
Łódź, Zawadzka 11 — tel 202-86
בעמערקונג: א ספעציעלע אפטיילונג פון מענער-שיך

צו די תנאים פון אונזער ליבע קוזינע
פרל. פאלא דאמב
מיט ה׳ **אברהם פעדער**
ווינשט א הארציגן מזל-טוב
פאמיליע שמייער.

צו דער חתונה פון אונזערע פריינד
פרל. צעלא פאפער
מיט ה׳ **סעוועק טאף**
ווינשן א הארציגן מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט
פאמיליע גומערמאן.

צו דער חתונה פון אונזער פריינד
ה׳ **מארקוס סטריקאווסקי**
מיט פרל. **סאלא ברייטשטיין**
ווינשן א הארציגן מזל-טוב
ח. ד. שימשיעוויטש און פרוי

אכטונג, קאנקורענץ-פרייזן!
הערען-שניידער-מייסטער
א. ח. קוטשינסקי,
13 נארוטאוויטשא 13
קווער אפיצינע, 1-טער שטאק, טעל. 247-90
מאכט בעקאנט, אז צום פריהלינג און זומער-סעזאן ווערן אנגענומען אלערליי בעשטעלונגען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות מיט די נייעסטע מאדעלען.
ערשטקלאסיגע ארבייט! מעסיגע פרייזן!
בעמ.: גרויסער אויסוואהל פון סחורות
קומט און איבערצייגט אייך!

צו דער פארלאבונג פון מיין פריינד
מאניעק העכט
מיט פרל.
מויבע קלאטשעווסקא
גראטולירן מיר הערצליך און ווינשן פיל גליק. זאל אייער נייער לעבענס-וועג מיט רויזן בעצירט זיין.
שאטלאנד און פרוי.

מזל-טוב
לחניכת הבר-מצוה של נכדנו האהוב
טוביה משה קאטשקא נ״י
אנו מאחלים להוריו שיזכו לראות ממנו רב נחת ועונג
משפחת פאלקאווסקי

בית ספר לנערים בן שבע מחלקות
של **א. פאסטערנאק**
שרודמיעסקא 19
די לייטונג פון דער 7-קלאסיגער בעוואוסטער שולע פון **א. פאסטערנאק**, שרודמיעסקא 19 מאכט בעקאנט, אז די איינשרייבונגען אין אלע 7 קלאסן פון די אלטע שילער ווי אויך נייע שילער האבן זיך שוין אנגעהויבן. די קאנצעלאריע איז טעטיג טעגליך פון 9—1 און פון 4—7.
די לייטונג.

פאר קראנקע אויך רעקאנוואלעסצענטען!!!
אריגינעלע **ריטזוויילבעז**
ווי אויך **אונגאר-ווייבעז**
און דער בעסטער קאטאליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזן בעקומט מען אין דעם בעקאנטן ווײַן-געשעפט פון
איגה.: ישראל שיקיער
ע. שיקיער לאדז, פולנאצנא 1
טעל. 107-84.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכן מיר בעקאנט דעם געעהרטן פובליקום, אז מיר האבן ערעפנט צום איצטיגן פריהלינג און זומער-סעזאן
אנ׳ערשטקלאסיגען
טוך- און קארט-געשעפט
מ. פ.
Futerhendler i Anachowicz
Łódź, Piotrkowska 19, tel. 144-20, front 1 piętro
און בעזיצט אויף לאגער די נייעסטע און מאדערנסטע הערן- און דאמען-שטאפען פון די בעסטע ביליצער און טאמא-שאווער פאבריקען **צו די ביליגסטע פרייזן.**
קומט און איבערצייגט אייך! רעיעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

לאדזשער יודישער
לאקאטארען און סובלאקאטארען-פעריין
פיעטריקאווער 81.
זונטאג, דעם 26 אפריל פינקטליך 4 א זייגער נאכמ.
קומט פאר אין זאל פון דער הענדווערקער-עקספאזיטור פיעט-ריקאווער 20, 2-טער הויף
אן אלגעמיינע פערזאמלונג
צו וועלכער ס׳ווערן איינגעלאדען אלע פעראיינס-מיטגלידער אויף דער טאג-ארדנונג שטעהען פאלגענדע וויכטיגע פראגען: 1) בעריכט. 2) הלוואה און אונטערשטיצונגס-קאסע פאר עקס-מיטגליד, 3) פערמיטלונגס-ביורא פאר דינגען דירות, 4) ביליגע מעדיצינישע הילף און 5) פרייע פארשלאגען.
די פערוואלטונג.

גענעדיגסט, **שטשעשליווי**
בכ:
א גרויסער אויסוואהל פון
אריגינעלע ביליצער און טאמאשאווער סחורות
אויף אנציגער און פאלטענס
פון די בעסטע קוואליטעטן ווי אויך פערשידענע רעשטען
מיט 30% ביליגער
קומט און איבערצייגט אייך!
R.Szczęśliwy
לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5
טעל. 156-09.
גענענקט פראנט II שטאק.

די לייטונג
פון די בעריהמטע ארטאדאקסישע
מוסדות החנוך
„ארחות נעם״
„ארחות נעם״ הראשון, סילינסקיגא 50, טעל. 215-26
„ארחות נעם״ השני, אל. 1-טער מאי 20, טעל. 200-43
מאכט בעקאנט, אז לויט פעראָרדנונג פון דער שול-מאכט, דארפען די איינשרייבונגען פון תלמידים צום נייעם שול-יאהר 1936/37 — חן נייע חן אלטע תלמידים — פארקומען ביז דעם 1-טען מאי ה. י.
אין הסכם מיטן דערמאנטן ווערן שוין פון איצט אן אנגענומען איינשרייבונגען פון תלמידים אויפן קומענדן שול-יאהר אין אונזערע מוסדות החנוך.
גלייכצייטיג שטרייכן מיר אונטער, אז אונזערע מוסדות החנוך זענען קאנצעסיאנירט דורך דעם ווארשעווער שול-קוראטאריום אלס שולען פון 3-טער קאטעגאריע (ד. ה. די העכסטע מדרגה), און אז אונזערע מוסדות החנוך זענען די איינציגע רעליגיעזע שולן אין אונזער שטאט מיט די דאזיגע רעכט.
די קאנצעלאריעס ביי די שולן זענען טעטיג טעגליך פון 9—1 און פון 4—7.
די לייטונג.

אייער פערזענליכער אינטערעס
נאר צו קויפען **דיוויילבעז**
מיט דער מארקע
„בארוויז״
נאוואמיעסקא 30,
טעל. 210-58
וועלכע גאראנטירט אייך געזונט און צופרידענהייט פאר ביליג געלד.

הריני משתתף בצערו הגדול של חברי וידידי
הרב דוד גולדשטיין
במות עילו
אשתו העדינה ז״ל
המקום ינחם אותך בשאר אבלי ציון וירושלים.
דוב מארעק.

הסתדרות ברית-החשמונאים ע״י אחדות-ישראל בפולני׳
בכורה, רחוב פראנציסקנר 4
מוצש״ק ד. 25 אפריל, 8 אוונט קומט פאר א גרויסער
פראטעסט-מיטינג
געגען די איצטיגע געשעהענישען אין ארץ-ישראל
א. ד. ט. **„אל נקמות הופיע״...**
מיט רעפעראטען וועלען ארויסטרעטען מגר. **שלמה קרינספעלד**, מפקד הראשי פון ברית-החשמונאים, דיר. **מ. בערענשטיין** און **משה דוד מאי**.
איינגאנג פריי! קומט מאסענווייז! איינגאנג פריי!

אונזער ה׳ מחותן ה׳ **בנימין סיגא**
און קינדער צוליבן פריהצייטיגן טויט פון זייער אונפערגעסליכע פרוי און מוטער
נ״ע פערל
דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל.
פאמיליע מארדכאיעוויטש.

---

2 לאסט-אויטאס
געלעגענהייטליך צו פערקויפען
1 Brockway 6 צילינדראוויע 8 טאן
1 Chevrolet 2 טאן לאדונג
אין בעסטן צושטאנד.
צו ערפאהרען אין דער עקספעדיציע
SOBOL
פיעטריקאווער 6
טעל. 153-96
233-38

מודעה!

מיר זענען מודיע, אז אדמו״ר הרה״צ שליט״א ר׳ **שלמה חיים** מבאלחוב בן הרב הקדוש ר׳ יעקב מנאוואמינסק זי״ע דער מחותן פון דעם פיאסעטשנער רבין שליט״א, איז אין לאדז דעם שבת פרשת תזו״צ און שטייט איין ביי ר׳ שלמה׳ איינשינדלער הנקרא **שלמה חסיד**, באלוטער מארק נומר 2.
באלחובער חסידים.

וויכטיג פאר מענער
צום זומער-סעזאן!
ווער ס׳וויל טראגען
הויזען
לויט דער לעצטער פאריזער מאדע, זאל זיך ווענדען נאר צום ערשט-קלאסיגן ספעציאליסט פון הויזן, וועלכער איז צוריקגעקומען פון פאריז
B. Fajwlewicz
אל. 1 מאי 2, פראנט, 1 שטאק
ערמעסיגטע פרייזען!
קומט און איבערצייגט אייך!

דאס בעוואוסטע
טוך און קארט-געשעפט פון
M. TAZBIR
לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 226-39
פראנט II שטאק
טיילט מיט, אז צום קומענדן פריהלינג-סעזאן בעזיץ איך אויף לאגער א גרויסן אויסוואהל פון די נייעסטע און מאדערנסטע
הערען און דאמען-שטאפען
פון די בעסטע **ביליצער** און **טאמאשאווער סחורות**
צו די ביליגסטע פרייזען
ספעציעלער אויסוואהל פון **רעשטען** פערקויפט מיט 30% ביליגער
געדענקט די אדרעסע!
רעיעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

פאר **גאלד**
ביזשוטעריע
און לאמבארד-קוויטעס
צאהלט די העכסטע פרייזן
אליזאר פיאלקא
פיעטריקאווער 7.

לעבענס-
פערזיכערונגס-פאליסן
איינלענדישע און אויסלענדישע, אפילו פון גאנץ לאנג נישט געצאהלטע, קענען אויך האבן א געווינס ווערט. אויב איהר ווילט זיך ווענדען
Łódź Piotrkowska 145, m.5a
גערוצנליך פון 4 ביז 7 נאכמ.

א קלאָרע און דירעקטע ענטפער וועט היטלער מוזען געבען אויף די ענגלישע פראגען

לאָנדאָן, 23 (ספ. טעל.)
די ענגלישע פרעסע זעהט פאָר, אז דאס איבער־ ...ען דעם בריטישען פראַגעבויגען אין בערלין ...ט פאָרקומען ערשט צום סוף פון דער קומענדיגער ...ך.

...עס שיינט, אז מיניסטער אידען האָט פעסטגע־ ...ט דעם טערמין צוזאמען מיט פויל באָנקור ...ישענישורע, וואס דינט אלס בעווייז, אז די פראַנ־ ...וישע רעגירונג וויל אויסמיידען דעם ענטפער ...ר היטלער'ן פאר דער פערענדיגונג פון די פראנ־ ...וישע פאַרלאַמענט־וואַהלען, וואָס קומען פאָר ...ם 3־טען מאַי.

...בעת די ביז־איצטיגע דיפּלאָמאַטישע קאָנטאַק־ ...ן האָבען די דייטשען געווענליך אָנטעווענדעט א טאַקטיק פון אויסמיידען א קלאָרען ענטפער. אָט האָבען זיי געשטעלט געגענפראַגען אָדער האָבען אָפּ־געשלעפּט מיט דעם ענטפער. אין די קרייזען, וואָס שטעהען נאָהענט צו דער בריטישער רעגירונג הערשט די מיינונג, אז אויך דאָס מאָל וועלען די דייטשען אָנ־ווענדען א פערשלעפּונגס־טאַקטיק. די רעגירונגס־פאַקטאָרען אין לאָנדאָן פערטראַכטען זיך וועגען דעם אופן פון אַרויסקריגען פון היטלער'ן א דירעק־טען און קאָנקרעטען ענטפער. אין שייכות דערמיט ווערט באַטראַכט די מעגליכקייט, אז לאָרד האַלי־פאַקס, זאָל ענטווענדען אין דער געזעלשאַפט פון וואַנסיטאַרט אַרויספאָהרען קיין בערלין די קומענ־דיגע וואָך.

וואָס שייך די פראַגען, וואָס וועלען היטלער'ן געשטעלט ווערען, וועלען זיי קאָנצענטרירט ווערען אין דריי הויפּט־טעמען: 1) צי די פאַרגעלעגטע דורך היטלער'ן צוויי־יעריגע נישט אגרעסיע־אָפּמאַכען וועלען געהאַלטען ווערען אין די ראַהמען פון דער־פעלקער־ליגע, אָדער מחוץ דער פעלקער־ליגע? 2) צי קען מען האַלטען, אז דייטשלאַנד איז שוין ווי־טיג אַרויס פון סטאַדיום פון אומגלייכהייט, וואָס איז איהר אָנגעוואָרפען געוואָרען, לויט איהר צייכ־נונג דורכ'ן ווערסיילער טראַקטאַט, אָדער דייטש־לאַנד האַלט ווייטער, אז דער סטאַדיום פון אומ־גלייכהייט עקזיסטירט נאָך? צי אין דעם פאַל וועט דער סטאַדיום פון אומגלייכהייט געדויערן לויט דער דייטשער מיינונג, אזוי לאַנג ביז דייטשלאַנד וועט נישט צוריקבעקומען די טעריטאָריעס, וואָס האָבען פאַר דער מלחמה געהערט צו דייטשלאַנד און די קאָלאָניעס, וואָס זי האָט פערלוירען צוליב דער מלחמה? 3) אויב דאָס קאָלאָניאַלע פּראָבלעם איז איינס פון די סיבות, צוליב וועלכע דייטשלאַנד פיהלט נאָך די מעגליכקייט, איז וואָס פאַר א פאָדער־רונגען שטעלט זי אַרויס אויפ'ן קאָלאָניאַלען געביט בסדר די האַזיגע אומגלייכהייט צו בעזייטיגען? צי וויל דייטשלאַנד צוריק קריגען אַלע איהרע קאָלאָניעס, אָדער נאָר איינציגע פון זיי און צי דייטשלאַנד פיהרט אַדורך א אונטערשייד צווישען קאָלאָניעס און בע־קומען א מאַנדאַט.

„פון קאָפּ ביז צו די פיס“
רייצענד...
זאָרג וועגען דיין קערפּער נישט ווייניגער ווי וועגען געזיכט

די ביזאיצטיגע ווירטשאַפטליכע פּאָליטיק בלייבט אומפערענדערט
וועגען וואָס מען האָט זיך בעראַטען אויפ'ן שלאָס

וואַרשא, 23 (טעלעפאָניש)
אין שייכות מיט דער בעראַטונג אויפ'ן שלאָס, שרייבט די „גאַזעטאַ האַנדלאָוואַ“: „עס איז נישט קיין סוד, אז אויף דער היינטיגער בעראַטונג האָט מען אָנערקענט די ריכטיגקייט פון די יסודות פון ווירט־שאַפטליכע רעגירונגס־פּראָגראַם. ווי מען שמועסט אין די בעראַטונג געקומען צו דער איבערצייגונג, אז פון דעם וועג קען מען נישט אָראָפּגעהן...

„אין איצטיגען מאָמענט האַנדעלט עס זיך ווע־גען דעם, אז האָס אויספיהרען פון דעם ווירטשאַפט־ליכען פּראָגראַם פון דער רעגירונג זאָל נישט אָנ־טרעפען אויף שוועריגקייטען, נאָר להיפוך, זאָל פאָר־קומען אין דער אַטמאָספער פון רוה. מען דאַרף פעסטשטעלען זאָגען די בערופענע פאַקטאָרען, אז דער אַרבייטס־פאָנד האָט אין לויפענדען יאָהר פּלי־סיג געמאַכט קרעדיטען פאַר די זעלבסטפערוואַלטונג מעהר ווי אין פערגאַנגענעם יאָהר, און אז די בוי־קרעדיטען וועלען שוין אין די נאָהענטסטע טעג ער־טיילט ווערען.

„די רעגירונגען — האָט מען אונז ווייטער ער־קלערט פון די מאַסגעבענדע קרייזען — וועט איצט אין א שנעלען טעמפּאָ אַדורכפיהרען דעם דריטען טייל פון פּראָגראַם, וואָס בעשטעהט אין אַרויס־געבען פעראָרדנונגען — אין הסכם מיט די רעזאָ־לוציעס פון דער ווירטשאַפטליכער בעראַטונג אין וואָס וועלען גורם זיין צו דער אויפלעבונג פון ווירט־שאַפטליכען לעבען, פערגרעסערן די אינוועסטיציע מעגליכקייטען, פערבעסערן דעם אויסלענדישען און אינערליכען האַנדעל א. אז. וו.

ביי רעומאַטיזם
אַרטרעטיזם, פּאַדאַגרע, גריפּע און פערקילונג ווערן גענומען 2-3 טאַב־לעטקעס טאַגאַל 3-4 מאָל טעגליך. טאַגאַל איז א מיטל קעגן ווייטאָג און קעגן היץ.

מאַכט בעקאַנט דער ג' קליענטעלע, אז נאָך א גרינדליכען רעמאָנט קומט די ערעפנונג פאַר מאָרגען שבת, ד. 25/4 8 א זייגער אין אווענד.
Piotrkowska 62
tel. 183-84
אינה. ה. בערנהיים
BAR „ALA FOURCHETTE“
...וואוסטער ...באַר
בעמערקונג: איך נעם אָן בעשטעלונגען אויף חתונות ווי אויך אויף בעלער.

Niebywała okazja! Za pożyczki państwowe w pełnej wartości zł. 100— za 100— i na długoterm. spłaty można nabyć słynne odbiorniki TELEFUNKEN tylko w firmie ALFA-RADIO Nawro... tel. 183-... Uwaga! Czas przyjm. pożyczek ograniczony

וויכטיג פאַר דאַמען
נאָר 2 זל. ווערט פאַר איבערגעמאַכט די עלטעסטע הימען! אויף גאַנץ נייע ווי אויך נייע הימען צו 3.50
„TOLA“
23 Zawadzka 23

Lecznica dla zwierząt
Mag. Wet.
H. WARRIKOFF
ul. Kopernika 22, tel. 172-07
אָפּטיילונגען אינערליכע און א כירורגישע. איינשפּריצונגען פון הינט קעגען משוגעת. שערען פון הינט און פערד, באָדען הינט. קאָווען פערד, ניטעווען די קאַפּיטעס. ...פון 7—3

...בערציהונגען ...ן עקספּעדיציעס נאָך ארץ־ישראל
אין געזאַמעלטע וואַגאָנען ערלעדיגט שנעל און פּינקטליך די מסיגע פּרייזען!
„POLSKI LLOYD“ Sp. Akc.
oddział w Łodzi Narutowicza ...
tel. centrala: 250-1...
Palestine Shipping Co. Ltd.
Palestine and Egypt Lloyd Ltd.
פערטרעטונג:

קוראַטאָריום פון די מעדעם־שולען אין לאָדז. זאַוואַדזקאַ 1.
עלטערן!
פערשרייבט אייערע קינדער: 1) אין דער קאָנצעסיאָנירטער 7־קל. פאָלקס־שול מיט דער יודישער לערן־שפּראַך
1 זאַוואַדזקאַ 1
מיט דער פּאַראַלעלער 1־טער אָפּט. אויף זגערזשער 34; 2) אין קינדער־היים א. נ. פון בר. גראָסער אויף זגערזשער 34.
אין דער שול ווערען אָנגענומען קינדער פון 6 יאָהר אָן. די איינשרייבונגען וועלען דויערן נאָך ביז'ן 30 אַפּריל ד. י.
די איינשרייבונגען קומען פאָר יעדען טאָג (חוץ שבת) פון 9 פריה ביז 9 אָוונט אין די קאַנצעלאַריעס: זאַוואַדזקאַ 1 און זגערזשער 34.
מ'דאַרף מיטברענגען די מעטריקע און דעם פּאָקען־שיין פון קינד. די פערוואַלטונג.

מצות
פריש געבאַקענע דיז פון בעסטען מעהל הורט און דעטייל צו ביליגע פּרייזען ביי
מ. יעלען,
פּיעטריקאָווער 24
טעל. 173-46.

ב"ה בקשה ואזהרת הסגת גבול
כ'האָב נעדינגען אויף א מנין און וויש־ניאָווא, ווילא זיימאַן נעבען לובאַטשינסקי. אין דער נעגענד נישט מסיג זיין צו דינגען אויף א מנין, מבקש ס'איז נישט קיין טובה פאַר ביידע, המבקש למען השלום והמוחיל.
אלימלך משמש.

Najtańsze maszyny do szycia z 5-letnią gwarancją. Warunki najdogodniejsze. Ceny najniższe.
Perła i Pomorski
Łódź, Piotrkowska 85, tel. 208-24.
Warsztaty reparacyjne. Wszystkie części zamienne na składzie.

ענטשולדיגונג.
איך בעט ענטשולדיגונג ביי די יורשים פון סלעפּון, לימאַנאָווסקעגאָ 8, פאַר מיינע בעליידיגענדע אויסדריקען אויף זייער חשבון. גלייכצייטיג ציה איך צוריק די פאַלשע בעשולדיגונג געגען זייער זוהן מאָטוש. שלעכטע מענשען האָבען מיך אָנגערעדט
שלמה מאיר פּאַטשערקאָווסקי.

רעפּאַרמאַצסע פּילען

מיט דער מאַרקע גייסטלי־כער בעקאַנט פון יאָהר 1602 רעגולירען דעם מאָגען, שיצען פון רעומאַטיזם, לע־בער־ליידען, געגען דוק־קייט, אַרטעריוז דאָס קו־מען בלוט אין קאָפּ, שטילען די יסורים פון העמאָראידען, רייניגען דאָס בלוט און ביי נעגונגען צ אָבסטרוקציע—גינסטיגען דורכרייניגונגס־מיטעל.
צו געברויכען 1 אָדער 2 פּילען א נאַכט.
פּרייז פון א שאַכטעל 1.35;
צו פערלאַנגען אין די אַפּטייקען און סקלאַדען מיט'ן גייסטליכען (Zakonnik)

פאַר פייער און גנבות!
קאָנט איהר אייך אַסעקורירען אויף זעהר גינסטיגע בעדינגונגען.
קלינגט אָן ביטע טעלעפ. 203-94

קויפט פון ערשטער קוועלע!
קינדער־וועגעלעך מעטאַל־בעטען

אין פאַבריקס־לאַגער
„DOBROPOL“
Piotrkowska 73 אין הויף

הילף און רפואה פאַר ברוך־קראַנקע

(...שטורען) אויף בויזינקעל, נופאַל ביי מענער, פרויען און קינדער, אויך פאַר פערקרימונגען פון רוקענביין (הויקערס), פיס, שיפּע פּלייצעס און שמערצהאַפטע פלאַט־פיס, וואָס ליידען איז נישט צו פערנאַכלעסיגען, ווייל די פאָלגען זענען פאַר'ן לעבען ביטער און געפעהרליך. דורך מיין מעטאָדע צרפונדענע ספּע־ציעלע גומי־הייל־באַנדאַזשען, וועלכע האַלטען צו די גרעסטע פערנאַכלעסיגטע געפעהרליכע ברוכען און בעזייטיגען ראַדיקאַל מיט גאַראַנטיע אהן בלוטיגע אָפּערא־ציע. מיין ספּעציאַליטעט איז אויך: הייל־באַנדאַזשען און גאָרסעטען געגען אַלערליי פערקרימונגען פון פלייצעס, פוס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע ...טירטע אינוואַלידען אַמעריקאַנישע קונסט־פיס (ס... ...
...ניים אָראָפּלאָזען זיך פון מאָגען, קישקעס און געבירט־מוטער, ... ספּעציעלע הייל־באַנדאַזשען לויט דעם סיסטעם פון פּראָפ. ד"ר גלענאַרד. דער אמת'ער בעריהמטער איז גאַנץ פּוילען פון אוניווערזיטעטס־פּראָפעסאָרען אָנערקענט
ספּעציאַליסט Ortoped NATAN RAPAPORT
מיט 30־יעהריגער פּראַקטיק אין ווין, דייטשלאַנד און לעמבערג. נעמט אָן ... פון 9 פריה ביז 1 און 3 ביז 7 ...
№ 23 אין לאָדז, פּילסודסקיעגאָ
...טיגען ערשיינען נישט א. ניט ... אונטערשרייבען נויטיג.

EUROPA
צוהויב 4, 6, 8 און 10 אָוונט
100 פּראַצ. ווינער מוזיק, קאָמעדיע
ווין, די שטאָט פון מיינע שטרעבונגען
(RENDEZ VOUS IN WIEN)
באָפּולערסטע אַרטיסטען שלאַגער־מעלאָדיעס פּרעכטיגע סימפאָניעס און ווייזען
1000
מאָרגען שבת פון 12 ביז 2 בייטאָג 2 פריהמאָרגן־סעאַנסען פּרייזען פון 80 גר.

אביסיניער פערטיידיגן דעם וועג צו דער הויפּט־שטאָט

לאָנדאָן, 23 (ספּ. טעל.)

פון אַדיס־אַבעבאַ מעלדעט מען, אַז די אַביסי־נישע הויפּט - אָנפירערשאַפט האָט באַשלאָסן אויסצו־נוצן צו פערטיידיגונגס - צוועקן דעם באַרג מאַ־סיו טאַמאַרבו, וואָס געפינט זיך 170 קילאָמעטער פון אַדיס אַבעבאַ און בילדעט אַ נאַטירליכע פעסטונג, וואָס שליסט דעם וועג קיין אַדיס־אַבעבאַ.

דער סיסטעם פון פעלד - באַפעסטיגונגען פער־בינדען מיט די נאַטירליכע שוועריגקייטן פון געביט דאַרף לויט דער מיינונג פון די אַביסינישע מיליטערישע קרייזען אויפהאַלטען דעם אָנגריף פון איטאַליענישען מיליטער מינדעסטענס ביז צו דער צייט ווען עס וועלען זיך אָנהויבען די גרויסע רעגנס.

די איטאַליענישע הויפּט־אָנפירערשאַפט, וועלכע איז אינפאָרמירט געוואָרען וועגען די אַביסינישע פּלענער, האָט אַרויסגעשיקט אַעראָפּלאַנען. דיזער אַקציע האָט אָבער נישט געהאַט קיין ערפאָלג. דער אויטאָ־וועג איז אויף עטליכע ערטער איבערגעריסען. אויף די הויכע פונקטען, וואָס באַהערשען דעם באַרג שפּאַלטען זענען אויפגעשטעלט געוואָרען מאַשינען געווערען און אַרטילעריע - באַטעריעס.

אין שייכות מיט די באַפעסטיגונגס - אַרבייטען איז געשעהן אַ טראַגישער פאַרפאַל. באַלד ווי עס איז פערלענגט געוואָרען דינאַמיט לאַדונגען, האָבען זיך באַוויזען צוויי אויטאָס פון צפון. די אַביסינער, וואָס האָבען געמיינט, אַז דאָס זענען איטאַליענישע אויטאָס האָבען אונטערגעצונדען די קוויטען. אין לעצטען מאָמענט האָט מען ערשט באַמערקט, אַז די אויטאָס געהערען צום האָלענדישען רויטען־קרייץ. די אויטאָס צוזאַמען מיט די פערוואונדעטע זענען צוריסען געוואָרען אויף שטיקער.

דימיסיע פון לעמבערגער וואָיעוואָדע?

וואַרשאַ, 23 (טעלעפּאָניש)

דער נעכטיגער „קוריער פּאָלסקי" האַלט פאַר נישט אויסגעשלאָסען. אַז אין דער נייסטער צוקונפט וועט פאָרקומען אַ ענדערונג אויפן אַמט פון לעמבערגער וואָיעוואָדע. די ראַציגע ידיעה פערענט די צייטונג אין שייכות מיט דער רעאָלאַציע פון געוואָנענעם פרעמיער באַטעל'ס וויזיט אין וואַרשאַ.

Komunikat.

Nie gałki, lecz szyszki Novopin do kąpieli, gdyż jedynie szyszki Novopin mają gwarancję skuteczności, wzmacniają organizm i odmładzają ciało. Żądajcie tylko szyszke Novopin do kąpieli.

לעצטע דעפּעשען

וואַרשאַ, 23 (טעלעפאָניש)

היינט אין די נאָכמיטאָג־שעהן איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון עקאָנאָמישען קאָמיטעט ביי מיניסטעריען־ראַט. עס איז באַשלאָסען געוואָרען צוצוטרעטען צו אַ פערשטאַרקטער אַקציע פון באַשעפטיגען די אַרבייטסלאָזע אין די שטעט, ווי אויך אַדורכצופיהרען די ערשטע ראַטע פון בוי־קרעדיטען פון דער באַנק פאַר וואוינונגס. די לאַנדען דערויף האָט צוגעזאָגט דאָס פינאַנץ־מיניסטעריום. דער עקאָנאָמישער קאָמיטעט האָט באַזונדערס געלעגט אַכט אויף דער פראַגע פון בויען וואוינונגען פאַר אַרבייטער

וואַרשאַ, 23 (טעלעפאָניש)

היינט, אין שייכות מיט'ן יאָהר־טאָג פון אונטערשרייבען די קאָנסטיטוציע, האָט דער מאַרשאַלעק צאר געהאַלטען דורכ'ן ראַדיאָ אַ רעדע וועגען דער קאָנסטיטוציע.

פּאַריז, 23 (ספּ. טעל.)

פון בריסעל מעלדעט מען, אַז אויפ'ן גרונד פון אַ פערעפענטליכטען קעניגליכען דעקרעט, איז אויפגעלעזט געוואָרען די קאַמער און דער סענאַט.

נייע וואַהלען זענען באַשטימט געוואָרען אויפן 24 מאַי. די ערשטע זיצונג פון נייעם פּאַרלאַמענט וועט פאָרקומען דעם 23 יוני.

פּריוואַטע
ווענעראָלאָגישע לעטשעניצע
161 פּיעטריקאָווער 161
בעהאַנדלונג פון מענער־שוואַכע, הויט און געשלעכט־קראַנק הייטען דורך דאָקטוירים־ספּעציאַליסטען.
אָפען פון 8 פריה ביז 9 אָוונט. זונטאָג און חגאות פון 9 ביז 1 מיטאָג.
אַ פרוי־דאָקטאָר נעהמט אָן פון 3—5 נאָכמ.
אַ בעראַטונג 3 זל.

די גרעסטע פילם־רעוואָלוציע א. ב.

„די גאַנצע שטאָדט רעדט דערפון"

EDWARD ROBINSON
מיט'ן גלענצענדען יידישען אַקטיאָר

מאָרגען 2 פריהמאָרגען־סעאַנסען
פון 12–2 בייטאָג
פרייזען פון 80 גר.

Casino
אָנהייב 4, 6, 8 און 10 אָוונט

אַכטונג! צוליב דעם אומגעוועהנליכען אינהאַלט פון פילם ווערט געבעטען צו קומען צום אָנפאַנג פון די סעאַנסען.

די אָרדנונג אין ארץ־ישראל ווערט צוריקגעשטעלט

(ענדע פון דער 1־טער זייט)

קאָמיטעט פון די יודישע אָרגאַניזאַציעס, וועלכער וועט אָנפיהרען מיט אַ גרויסער הילף־אַקציע, און וועט שטעהן אין קאָנטאַקט מ'ט ארץ־ישראל.

לאָנדאָן, 23 (יט"א טעלעגראַפיש)

אויף דער היינטיגער זיצונג פון ענגלישען פאַרלאַמענט, האָט דער קאָלאָניען־מיניסטער גע־ענטפערט אויף די אינטערפּעלאַציעס פון די דע־פוטאַטען וועגען דער לאַגע אין ארץ־ישראל. דער מיניסטער האָט געזאָגט, אַז די רעגירונג איז פעסט ענטשלאָסען מיט אַלע מיטלען אונטערצודריקען די אונרוהען און באַשטראָפען די שולדיגע.

תל־אביב, 23 (יט"א טעלעגראַפיש)

היינט איז געעפענט געוואָרען דער קאָנגרעס פון די יודישע דאָקטוירים. געעפענט דעם קאָנגרעס האָט ד"ר פרידמאַן. אַ ריהרענדע רעדע האָט געהאַלטען פּראָפ. חיים ווייצמאַן. צווישען אַנדערען האָט ער געזאָגט:

— רעדענדיג דאָ פאַר אייך, שטעה איך קוים אויף די פיס צוליב די שרעקליכע איבערלעבענישען. איהר, יודישע דאָקטוירים, זענט זיך צוזאַמענגע־פאָהרען אין אַ צייט, ווען מיר געפינען זיך אין סכנה. דער היינטיגער קאָנגרעס איז זעהר סימפּאַטיש: פון איין זייט טעראָר, און פון דער צווייטער זייט — קולטור. איך בין איבערצייגט — האָט ווייטער געזאָגט פּראָפ. ווייצמאַן — אַז פונקט ווי איך דעם זאַל פון קאָנגרעס, געפינט זיך נישט קיין איין מענש אויף דער וועלט, וואָס זאַל נישט מיטפיהלען מיט די יודען און ער ווינשט דעם קאָנגרעס הצלחה.

אַ באַגריסונג האָט אויך געהאַלטען דער ביר־גערמייסטער דיזענגאָף. ער באַגריסט מיט דעם יודישען „ברוכים הבאים" און ווינשט הצלחה.

יפו, 23 (יט"א טעלעגראַפיש)

אין יפו איז קאָנצענטרירט געוואָרען מיליטער צו האַלטען די אָרדנונג.

פון יפו זענען היינט צוריקגעצויגען געוואָרען די פּאָליציי - אָפּטיילונגען קיין ירושלים, צוליב זי־בערקייטס־טעמים.

אין פתח־תקוה זענען היינט די אַראַבישע אַר־בייטער געקומען צו דער אַרבייט.

ירושלים, 23 (יט"א טעלעגראַפיש)

עס זענען היינט אַרויסגעגעבען געוואָרען אַ רייה אָפיציעלע קאָמוניקאַטען, אין וועלכע עס ווערט מיטגעטיילט, אַז אין משך פון היינטיגען טאָג איז נישט געקומען צו קיין ערנסטע צוזאַמענשטויסען. עס זענען נאָר פאָרגעקומען קלענערע צוזאַמענשטויסען. אין אַלע דיסטריקטען הערשט רוה.

חיפה, 23 (טעלעפאָניש) אין חיפה זענען אונ־טערגעצונדען געוואָרען די רעזערוואוואַר - מאַגאַזינען פון דער באַהן.

אין תל־יוסף זענען אונטערגעצונדען געוואָרען 100 דונאַם תבואה.

עמאַן, 23 (יט"א טעלעגראַפיש)

היינט זענען אין עמאַן פאָרגעקומען אַראַבישע דעמאָנסטראַציעס אַלס סימפּאַטיע־אויסדרוקען פאַר די ארץ־ישראל אַראַבער.

ווין, 23 (ספּ. טעל.)

אין שייכות מיט די ידיעות וועגען די אונרו־הען אין ארץ ישראל, האָט זיך אין ווין, ווי עס מעלדעט האַוואַס, געבילדעט אַ קאָמיטעט פון נישט ציוניסטען, וועלכער באַמיהט זיך צו באַקומען אַ ערלויבניש אַרויסצופאָהרען קיין ארץ ישראל פאַר הונדערט און עטליכע צעהנדליג פרייוויליגע, וועל־כע ווילען זיך שטעלען צו דער דיספּאָזיציע פון דער אָרטיגער מאַכט מיט'ן ציל צו פערטיידיגען די אינ־טערעסען פון דער יודישער באַפעלקערונג. דער קאָ־מיטעט פון די נישט־ציוניסטען האָט שוין אונטער־נעמען שריט אין קאָנצולער־אַמט און ענגלישען קאָנסול.

לאָנדאָן, 23 (ספּ. טעל.)

דער קאָלאָניען - מיניסטער טהאָמאַס האָט ער־קלערט אין פּאַרלאַמענט, אַז בעת די אונרוהען אין ארץ ישראל, זענען 16 יודען דערהרג'עט גע־וואָרען און 75 פערוואונדעט. פון די אַראַבער זע־נען דערהרג'עט געוואָרען 5 מאַן און 72 פערוואונ־דעט. דער מיניסטער האָט פערזיכערט, אַז די אָר־טיגע מאַכט גאַראַנטירט די אויפהאַלטונג פון דער אָרדנונג און רוה.

KINO TEATR
MIRAŻ
11 LISTOPADA 16

היינט פּרעמיערע!
„קאַבינעט פון וואַקס־פיגורען"
הערליכער פילם אין נאַטירליכע קאָלירען.
אויסערן פּראָגראַם:
סלאַנג־צוגאַבע פון P. A. T.
און Paramount
אָנהייב 4 נאָכמיטאָג.

S. Salomonowicz
6 נאַרוטאָוויטשאַ
עס־צימער — 1.000 זל. פריהער 1.800 זל. — איצט
שלאָפצימער — 1.200 זל. פריהער 2.000 זל. — איצט
גאַבינעט — 1.100 זל. פריהער 1.600 זל. — איצט
מעבעל
מאָדערן און סטילאָווע
צוליב דער פערקלענערונג פון לאָקאַל האָבען מיר באַדייטענד פערקלענערט די פּרייזען פון

זעלטענע
איינקויפס־געלעגענהייט!
זעלטענע געלעגענהייט!
ליקווידאַציע פערקויף
צוליב ליקווידאַציע
פערקויפט אויס דאָס באַקאַנטע מוד־ און האַרט־געשעפט
H. WŁOSKI
לאָדז, 3 נאָוואָמיעסקאַ
טעל. 114-92, פּראָנט. 2־טער שטאָק
ציב איצטיגען פריהלינג און זומער־סעזאָן די בעסטע הערען און דאַמען שטאָפען אויף פּאַלטענס און אַנציגער פון ביליצער, טאָמאַשאָווער און אַנדערע פאַבריקען
באַמערקונג: אַ פּאַרטיע דאַמען־וואַרען איז מיטצופערקויפען.
קומט און איבערצייגט אייך
צו ליקווידאַציע־פּרייזען!
נוצט אויס געלעגענהייט

CUKIERNIA
„ZRÓDŁO"
PRZEJAZD 1, tel. 209·87 i 133·72
טעמפּעהלט
אויסגעצייכענטע לאָדעס
צוזאַמען מיט סאָדאַ־וואַסער און וואַפלעס אַ פּאָרציע 35 גר.
יאָרסקע אָוועבדבראָטעז
פון 4 גענג צו 1 זל.

DR. MED. H.
Różaner
ספּעציאַליסט פאַר
הויט, ווענערישע און סעקסועלע קראַנק.
NARUTOWICZA 9,
tel. 128-98.
נעמט אָן פון 9–1 פרים. און פון 5–9.

עקזיסטירענדע זייט 1910 אונטערנעהמונג פון שרייב־מאַשינען;
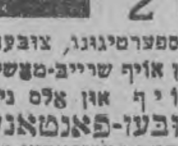
Adolf Goldberg
tel. 137-54
איז געצאָגען איבערגעטראָגען אין אַ ניי פּראָנט־לאָקאַל
אויף 2 אַנדזשעיאַ 2
עמפּפעהלט רעפּעראַטורען פון סאָלידער אויספערטיגונג, צובעהער אין דער בעסטער סאָרט, לערנט שרייבען אויף שרייב־מאַשינען און איבערשרייבונגען, קאָמי־פּעריקויף און אַלס נייעס ליכטענדע עלעקטרישע שטובען־פאַנטאַנעם
טייכט צו מאַכען די לופט, צו פערניכטען דעם פּאַפּיראָסען־רויך, צו פערפומירען די לופט און צו רייניגען די לופט, בעצירונג פון שטובען אַהן צופלוס און אָפּפלוס, עס גענוגט דער קאָנטאַקט, אויך גאָרטען־פאָנטאַנעס.

מיט דער מאַרקע
METALLUM
ZNAK FABR.

די איינציגע
קינדער־וועגעלעך
זענען פערזעהען מיט שוועדישע קוגעל־לאַגערן
זענען אָנערקענט אַלס די בעסטע! —:— זיי ברויכען נישט קיין עהלונג!
צו באַקומען אין דער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI, Narutowicza 11

מיין ערשטער ארײנפאהר

רייזע־בריף פון ארץ־ישראל

פון ד"ר מאקס ווײנרײך

אין דעם מאָמענט ווען איך האָב באַשלאָסן צו ...ען, האָב איך אָפּגעמאַכט ביי זיך, אַז ווי ווייט ...ך וועל איך לאָזן אין דער היים אַלצדינג איך האָב געטראַכט וועגן ארץ - ישראל, ...גוטען אָדער צום שלעכטן. מיטפיהרען מיט ...ויל איך נאָר די פאַקטען, וואָס איך ווייס; אָבער ...ר וועל איך אָפּשאַצען עפּעס (די טבע פון אַ ...ען איז דאָך אַזאַ, אַז דאָס וואָס ער נעמט ..., וויל ער אָפּשאַצען אויך), זאָל דאָס זיין אויפן ... פון די פרישע איינדרוקען, נישט פון מיינע ...הרדיגע טעאָריעס אויך.

מיט אָט די גוטע כוונות בין איך צוגעפאָהרען ...פו. עס איז געווען גראָד אַ רוהיגער טאָג, האָר... פּאַסאַזשירען האָרט געקענט אַראָפּגעהן פון ...שיף. גאַנץ אָפט טרעפט, אַז מען לאָזט אין יפו ... נישט אַראָפּ, און מען מוז פאָהרען ביז חיפה. ...אין זעהר נישט בעקוועם פאַר מענשען, וואָס ...ען קיין תל־אביב; ווייל פון יפו פאָהרט מען ...הין מיט אַ טאַקסי אין צעהן מינוט צייט, יפו ... תל־אביב זענען דאָך בעצם איין שטאָט; אין חיפה מוז מען פאָהרען אַזש דריי שעה מיט דער ...

...אַנדערש קאָן אָבער נישט זיין, ווייל אין יפו איז ...ריכטיגער פּאָרט נישטאָ. די שיפען שטעלען זיך ...אין דרויסען, אויפ'ן אָפענעם ים, און צום ברעג ...מען צו אויף קליינע פלאַכע שיפעלעך. ביז ...ן מען שטעלט אַ פוס אויף דער טרוקענעש, ...לען די כוואַליעס גוט דורך אפילו אין אַ רו... ...ן טאָג, און שרעקעדיגע פרויען האָבען אַ געד... ...היט זיך אָנצושרייען אַ ביסעל אין די פינף ... פון שיף ביז'ן ברעג.

מען הערט אָבער נישט זייערע קולות, ווייל די ...בער, וואָס פיהרען די שיפלעך און העלפען די ...אושירען זיך אַריינזעצען און אַרויסזעצען, ...ען העכער, זייערע קולות איז שווער איבערצו...ען.

...דום־מענשען, ווייס מען, רעדען בכלל אויף אַ ...ן קול. און דאָרטען, ווייס מען, איז בכלל אַ ...עם. אָבער נישט אין איטאַליען און נישט אין ...ניען און נישט אין טערקיי און נישט אין גרי... ...אַנד — אַלץ לענדער, וואו די ארץ ישראל־... ...שיפען פאָהרען דורך — הערט מען אַזעלכע ...מענדע קולות, ווי פון די ארץ ישראל'דיגע אַראַ...

...מענשען אין ציטערנע גרהאָזווים געפּאַקטע פלי... ...ן ביז דער ערד, מיט פערהערישע־פּיעווישע טיב ... אויפ'ן קאָפּ, ריהרען זיך און שרייען. אין דער ...ער סעקונדע דוכט זיך איך, אַז זיי זענען מורא... אין כעס, אָבער עס לאָזט זיך אויס, אַז ניין, אַז ...שרייען זיי אין גוטען מוט: מען זאָל זיי דער... ...ן די האָנט ביים אַריינגעהן אין שיפעל, מען ...אריבער כשהן אויף דער צווייטער זייט, מען זאָל ...היטען.

און זיי שרייען אויף אַלע שפּראַכען, אפילו ...ס האָבען זיי זיך אויסגעלערנט צו ביסלעך אין ...ויף פון די לעצטע פאַר יאָהר, וואָס דייטשע ...ן האָבען גענומען קומען קיין ארץ ישראל.

...נאָר איין גרויסע רעפאָרם איז יאָ געקומען אויגן ...ורען: מען דאַרף זיך נישט דינגען מיט די שי... ...פיהרער, ווי אין אַנדערע פּאָרט־שטעט, די אי... ...ראַציע — אָפּטיילונג פון דער יודישער אַגענ... ...ט פון יעדען פּאַסאַזשיר אַ געוויסע סומע געלד, ...ס קיין גרויסע, און דערמיט זענט איהר שוין ... פאַר אַלץ: פאַר צופאָהרען צום ברעג, פאַר צו... ...ען אייערע זאַכען צום ברעג, פאַר דער צאָל־...ריע. עס וואָלט געלוינט צו בעצאָהלען אין ...ן דערפאַר, וואָס מען רייסט אייך נישט פאַר ...פּאָליע.

...און אָט זענט איהר שוין דורכגעגאַנגען דורך ...רעוויזיע פון די פּאַספּאָרטען, מען האָט שוין ...געשטאַפּט אייערע זאַכען, איהר קענט זיי שוין ...ן אויף דער טעקסי און לאָזען זיך פאָהרען. ...איך האָב אָבער געטון אַנדערש. אין פּאָרט ... זיך געפונען אַ פריינדליכער העלפער, אַ פאַר... ...ער פון דער פעראייניגונג פון די אימיגראַנ... ...פון פוילען. ער האָט צוגענומען מיינע זאַכען ...מיר געגעבען אַן אַדרעס אין תל־אביב, וואו איך ...וי קענען שפּעטער אָפּנעמען; און איך האָב זיך ...געלאָזט מיט מיינעם אַ בעקאַנטען, וואָס האָט ...אָפּגעוואַרט, קיין תל־אביב צו־פוס. אין אַ האַלב... ...שעה מאַכט מען דורך דעם וועג; די גאַנצע צייט ... מען דורך איין גאַס, וואָס רופט זיך אויף ...אַראַביש ,,דרך יפו".

...דער קאָנטראַסט פון דער שמוציגער יפו ביז ...אביב איז טאַקע זעהר אַ גרויסער. שפּעטער בין ...געוואָהר געוואָרען, אַז נישט גאַנץ יפו איז אַזוי ...דער אַלטער טייל שטאָט, אַז עס זענען פאַראַן ...נע הייזער, וואָס רייכע און אינטעליגענטע ...ער האָבען זיך אויפגעשטעלט, און צוריקגע... ...האָב איך געזעהן, אַז אויך די ריינקייט און ...קייט פון תל־אביב איז נאָר צו דערלידען.

...אָבער דער קאָנטראַסט איז פאַראַן און ער איז ...שטענדליך. תל־אביב איז אַזוי גוט ווי אין גאַנ... אַ פּראָדוקט פון נאָך דער מלחמה, אין דער צייט ... אין יפו קלייבט זיך שוין דער שטויב אין ... פון אַ פאָר טויזענד יאָהר.

...דער ערשטער איינדרוק פון תל־אביב: נישט קיין ...ע גאַסען (נאָר די הויפּטגאַס, וואָס טראָגט ...נאָמען פון דעם ענגלישען גענעראַל אַלענבי, ...גאַנץ לייטיש), טענות טומעלדיג. די הייזער, וואָס ...ן געבויט ביז מיט אַ 5—6 יאָהר צוריק, זעהען ... אָפטמאָל אַביסעל קאָמיש, פערפּוצט מיט ווער... ...ס און מיט זיילען און מיט געציינדעלטע דעך... ...ווי אַלט־פרענקישע הייזער אין אייראָפּאַ. די ...הייזער זענען שוין גלאַט, אַלע געבויט פון בעט... ...דאָס איז שוין דער שניט, וואָס מען זעהט אין ...ייע שטעט, העכער ווי דריי גאָרענס ערלויבט

מען נישט צו בויען. טייל האָבען מיר געזאָגט, אַז דאָס איז צוליב דעם זאַמדיגען באָדען ביים ברעג ים. אָבער אַנדערע האָבען אויפגעקלערט, אַז צום באַ דען האָט דאָס נישט, עס איז נאָר בכדי די שטאָט זאָל זיך אויסשפּרייטען ווייטער.

און באמת האָט זי זיך אויסגעשפּרייט ווייט. אויב געהן צופוס, קאָן מען געהן אין איהר שעה'ן ווייז. מען טרעפט שטיקער נישט פערבויטע, דערנאָך הייבען זיך ווייטער אָן גאַסען און הייזער.

איינער אַ בעקאַנטער, פון צווישען די פיהרער פון דער ,,הסתדרות", וואָס האָט מיך אַרומגע־פיהרט אַביסעל איבער דער שטאָט, האָט מיר געזאָגט:

,,איהר זעהט? אויף דעם פּלאַץ, וואָס תל־אביב פערנעמט, אויב מען זאָל איהם פערבויען אין מאָג־צען, קען וואוינען אַ מיליאָן מענשען!"

איך גלויב, אַז זיין חשבון שטימט, געוויס האָט מען דאָס אויסגערעכענט מיט אַ בלייסטיפט אויפן פּאַפּיר **אַ פראַגע נאָר פון וואָס וועט דער מיליאָן לע־בען**. אָבער דאָס איז שוין שייך צום קאַפּיטעל פאַר ליטערישעקאָנאָמישע פּראָבלעמען, און השתּווּל קוי־קען מיר זיך דאָך נאָך אַרום.

די קאָמוניקאַציע אין שטאָט ווערט אויפגעהאַל־טען דורך אויטאָבוסען. מאַשינען פאָהרען כסדר, אויף די הויפּט־ליניעס קומט נישט אויס צו וואַרטען זעהר לאַנג. אָבער אין די שעה'ן פון געדראַנג קענט איהר דורכלאָזען אַמאָל צוויי מאַשינען און אַמאָל דריי, ביז עס קומט אָן אייער רייהע אַריינצוגעהן. וואָלטען דאָך געהאָפט זיין מעהר מאַשינען; זאָגט מען אייך אָבער, אַז די ענגלענדער לאָזען מעהר נישט אַריין. זיי ווילען נישט, אַז דער יודישער ישוב זאָל זיך אַנטוויקלען צו האַסטיג.

מיט דער שולד פון די ענגלענדער ערקלערט מען אייך אויך, וואָס תל־אביב איז פאַקטיש אַ שטאָט אָהן טעלעפאָנען. אין די אינסטיטוציעס זענען יאָ דאָ טע־לעפאָנען, אָבער אין געשעפטען — נישט קיין סך, און אין פּריוואַטע הייזער — כמעט איינגאַנצען נישט. קען זיך אייך אַמאָל טרעפען, אַז איהר זאָלט נעהן שמיצען זוכען אין אַן אַנדער עק שטאָט און קומען צוריק מיט גאָרנישט, ווייל איהר האָט איהם נישט גע־פונען.

דער עולם טראָגט זיך אַרום מיט האָפענונגען, אַז די רעגירונג וועט אין גיכען אויפבויען אַן אַוי־טאָמאַטישע טעלעפאָן - סטאַציע, און מען וועט נישט דאַרפען זאָגען דעם נומער, נאָר מען וועט פּשוט דרעהען די ציפער אויף אַ רעדעל. אָבער דערווייל־ע איז שווער.

אַז מיר האַלטען שוין ביי די ענגלענדער, דאַרפען מיר דערמאָהנען נאָך אַ גרויסען חסרון זייערען: די פּאָסט אַרבייט זעהר שלעכט. איין מאָל האָב איך געהאַט אַפּגעמאַכט מיט מיינער אַ בעקאַנטער אין דער קאָלאָניע רחובות, אַז פרייטאָג אָוונט וועל־לען מיר זיך באַגעגענען אין תל־אביב. דאָנערשטאָג אין דער פריה בין איך אָבער געוואָהר געוואָרען, אַז איך דאַרף דרינגליך אַוועקפאָהרען און וועל פרייטאָג אין תל־אביב נישט קענען זיין. אַזוי ווי פון תל־אביב ביז רחובות, וואָס אַן אויטאָ מאַכט דורך אין מיטן אַ שעה, האָב איך אויסגערעכענט, אַז מיין ענט־שולדיגונג וועט דערגרייכען בייצייטענס. אָנגעקומען איז אָבער מיין בריף מאָנטאָג נאָך מיטאָג! פון תל־אביב ביז רחובות, וואָס אַן אויטאָ מאַכט דורך אין אַ האַלבע שעה, האָט דער בריף געוואַנדערט הונדערט שעה. די אָרטיגע מענשען, וועמען איך האָב וועגען דעם דערצעהלט, זענען אָבער נתפעל געוואָרען אַ סך ווינציגער פון מיר, זיי זענען שוין צוגעוואוינט צו אַזעלכע זאַכען.

די לענגסטע גאַס אין תל־אביב איז די אַלענבי־גאַס, און זי איז אויך די עלעגאַנטסטע. דאָס איז זייער פיינסטע געשעפטען.

אָבער די גרעסטע קראָמען זענען אויף אַן אַנדער גאַס, אויף נחלת בנימין. אויף דער גאַס, אין ,,קאָפּ־שאָר"־ איז אויך געווען דער צענטער פון דער גאַנ־צער שפּעקולאַציע מיט בוי־פּלעצער, וואָס ארץ־ישר־אל האָט איבערגעלעבט אין די פּאָר יאָהר פון דער פּראָספּעריטי בשעת איך בין געווען סוף 1935, האָ־בען זיך האָרטען נאָר אַרומגעדרעהט אַ צעהנדלי־פער'יתומ'טע יודען אָהן אַ שטאָך אַרבייט.

אַ צענטער פון האַנדעל איז אויך די הערצעל־גאַס, די עלטסטע גאַס פון תל־אביב, וואָס פיהרט שוין קיין יפו. אָבער דאָ איז שוין מעהר אַנגראַ־האַנדעל, די ביוראָס פון די שיף־געזעלשאַפטען אין דאָס גליכען.

אַז איהר גיט אַ קוק אין אַ שוי־פענסטער פון אַ געשעפט, זעהט איהר באַלד דעם אונטערשיד צווי־שען אַן'אונטערנעהמונג פון אַ דייטשען יודען און פון אַ היימישען יודען. ביים דייטש זענען די שויּ־**בען אַנדערש געפּוצט און די סחורה איז אויסגעלייגט** אַנדערש. אינוועניג איז ביים דייטש אויך דעקאָרירט אויף אַן אַנדער שטייגער. עס איז זויבערער און עלעגאַנטער, און ווען איהר נעהמט רעדען צום סוחר אויף יודיש, דערשפּירט איהר אויך דעם אונטער־שיד: דער דייטש ענטפערט אייך אויף אַ גוטען דייטש, און אונטערער אַ יוד — אויף בערדיטשעווער דייטש. אַז אַ יוד, אַפילו ווען ער רעדט אַליין מיט זייטע אייגענע אויף יודיש, זאָל איהם ענטפערען פּראָסט־פּשוט אויף מאַמע־לשון, דאָס טרעפט זיך נישט אַזוי אָפט.

אָבער דאָ זענען מיר שוין ווידער צוגעקומען צו פּאָליטיק....

דער אידעאַליסטישער טייל פון ארץ־ישראל'דיגען ישוב קוקט אויף תל־אביב מיט אַ מאָדנע צווייענדי־גען געפיהל. פון איין זייט גרויסט מען זיך. פון גאָר־נישט האָט מען אויפגעשטעלט אַ שטאָט, אויסשליס־ליך יודישע הענד האָבען געלייגט די וואַסער־רעהרען אונטער דער ערד און געגאָסען דעם אַספאַלט אויף די פאָהר־וועגען און אויפגעשטעלט די הייזער, און גע־צויגען די טעלעפאָן און טעלעגראַף - דראָהטען אין דער לופטען. און גיט נאָר אַ קוק — די קינאָס, די קאַפעען, די שוי־פענסטער! דער זעלבער פיהרער פון דער ,,הסתדרות", וועלכען איך האָב דערמאָהנט פריהער, האָט ביים ענדיגען זיין שמועס מיט מיר אַ פרעג געטון און וואויל־יונגעריש אַ שמייכל געטון פון זיך די האַנד: ,,איאָ, ס'איז שוין נישט קיין שפּילע־כעל?" דערביי האָט פון זיינע אויגען אַרויסגעבליצט אַ בערעכטיגטער שטאָלץ.

דאָס איז איין זייט פון דער מטבע, פון דער אַנ־דערער זייט אָבער שעהמט מען זיך אַביסעל מיט תל־אביב. עס איז צופיל לוקסוס, צופיעל פּראָלעטאַ־רישקייט, צו־ווינציג העברעאיש. איינער אַ חלוץ, אַ טייערער סימפּאַטישער בחור, וואָס איז שוין צעהן יאָהר אין ארץ־ישראל, און איז אַפילו אין די פעטע יאָהרען פון דער פּראָספּעריטי נישט אַנטלאָפען אין שטאָט אַריין אויף די גרינגע פרנסות, איז געפאָהרען צוזאַמען מיט מיר אויף דער שיף. ער האָט זיך רק געבעטען ביי מיר: ,,בלייבט נישט צו־לאַנג אין תל־אביב! פאָהרט באַלד אַרויס אין די קבוצות! מיינט נישט, אַז תל־אביב איז ארץ־ישראל!"

נאָך אַ פּאָר וואָכען זיין אין לאַנד, האָב איך דעם בחור פערשטאַנען. צי ער איז בערעכטיגט צו זאָגען, אַז תל־אביב איז נישט ארץ־ישראל, ווייס איך נישט. נאָר אַלעמען איז תל־אביב עפּעס מעהר ווי אַ דריי־טעל פון גאַנצען ארץ־ישראל'דיגען יודישען ישוב. ווען מען נעהמט דאָס נייע ירושלים און דאָס נייע חיפה, זעהען זיי אויך גאַנץ ענליך צו תל־אביב לויט זייער סאָציאַלער סטרוקטור. ווייטער: פתח־תקוה און רחובות און עטליכע אַנדערע אַלטע קאָלאָניעס זענען היינט אויך מעהר שטעטלעך ווי דאָרף. אויב אַזוי, וויפיל בלייבט איבער פאַר די קבוצות און פאַרן דאָרף בכלל, מען זאָל זאָגען, אַז זיי זענען ארץ־ישראל? לויט דער וואָג שטעהען זיכער אויבען־אָן די שטעט. און ווען מען טראַכט וועגען די פּערספּעקטיווען פון דער יודישער ארץ־ישראל, טאָר מען דאָס בשום אופן נישט פערגעסען. אָבער אין איין פּרט זענען די ניוי־זאָגער אויף תל־אביב יאָ גערעכט. דאָס שעהנסטע, דאָס אמת נייע, וואָס יודען האָבען געשאַפען אין ארץ־ישראל ליגט נישט אין די שטעט, נאָר אין די קבוצות. און אויב אַפילו מען זאָל זיך פאָרשטעלען אויף אַ ווײַלע, אַז פון אַלע גרויסע יודישע אָנשטרענ־גונגען אין ארץ־ישראל וועט גאָרנישט אַרויסקומען, וועלען אָבער די קבוצות אויך בלייבען אויף שטענ־דיג ווי אַ נייער אויפטו אין דעם גאַנצען סאָציאַלען לעבען, נישט נאָר פון יודען, נאָר פון דער גאַנצער וועלט.

(צווייטער בריף — זונטאָג.

דער ייד — דער אײביגער שעיר לעזאזל

אין נעכטיגען ,,ראַבאָטניק" איז פערעפענטליכט פאָלגענדער אַרטיקעל:

,,די אָפיציעלע ,,פּאָט" שרייבט צו די שולד פון די לעצטע געשעהענישען אין קראָקאָ און לעמ־בערג טראָגען די ,,רעוואָלוציאָנערע עלעמענטען"; די מעהרהייט פון דער סאַנאַציע־פּרעסע איז מסכים דער צו, פונקט אַזוי האַנדלט אויך די ענדעקישע פּרעסע נאָר מיטן אונטערשייד, אַז פאַר די ענדעקעס איז דער ,,רעוואָלוציאָנערער עלעמענט", אַ קאָמוניסט שטענ־דיג און איבעראַל דער... יוד, אַזוי איז אויך די מאָסאַר־נעריע, וועלכע איז איינע פון די אוזיגע פון די ענדעקעס אַ וועלט־מאַכט, מיזהעמטענס פונקט אַזאַ גרויסע ווי דער קאַטוילישע קירכע, לויט זייער מיינונג נישט עפּעס אַנדערש ווי אַ טעווטוהר אין די הענט פון די יו־דען. איבעריגענס איז דאָך ביי זיי דער סאָציאַליזם אַ ,,יודישע ערפינדונג" און אפילו דער ליבעראַ־ליזם, פּאַרלאַמענטאַריזם א.א.וו. בכלל אַלץ, וואָס איז נישט ענדעקיש איז יודיש אָדער האָט אַ שייכות מיט יו־דען. דער יוד וואַקסט אויס צו עפּעס אַ אַפּאָקאַליפּ־טישע חיה, צו עפּעס אַ קאָסמישען כוח וואָס בע־הערשט די וועלט. און מען דאַרף זיך נאָר וואונדער־רען וואָס די דאָזיגע מוראדיגע קראַפט איז עפּעס אַזוי אָנמעכטיג און ערלויבט רוהיג שלאָגען, רוי־בען און מאָרדען יודען אין אַלע לענדער נישט אויס־געשלאָסען פּאַלעסטינאַ.

די ענדעקעס, האָבען ווי בעוואוסט, די יודען נישט ענטדעקט! פאַר דער מלחמה האָבען זיי נאָכ־געטון פּורישקעוויטשען. איצט מאַכען זיי נאָך קנעכ־טיש היטלערן. עס איז אונז אַריינגעפאַלען אין דער האַנד אַ אויסגאַבע ,,וועלט־דינסט", אַ צוויי וואָכען זשורנאַל אין דער פאָרם פון לויזע בלעטער, וואָס ערשיינט אין ערפורט אין 5 שפּראַכען און זייט אַ קורצער צייט אויך אין דער זעקסטער שפּראַך, אין פּויליש. עס איז אויך שוין פאַראַן אַ פאָרשטעהער־שאַפט אין וואַרשאַ.

עס איז אַ אָרדינערער שמאַטע וואָס ווערט אַרויס־געגעבען דורך קאַפּיטאַליסטען און איז בעשטימט פאַר נאַראָנים און אויסוואָרפען. מען קען דאָרט געפינען וועגען דעם ,,פערייודישטען פראַנקרייך" וועגען דער ,,סאָציאַליזירונג פון פּרויסען" אין דאַנקען פערבאַנד, וועגען דער פעלקער־ליגע אַלס אַ ,,שפּרינג־ברעט פאַר דער וועלט רעוואָלוציאָן". וועגען פּוילען אַלס אַ ,,לאַנד פון יודישע פּאַטריאַרכען און יודישען באָלשע־וויזם". וועגען דעם ,,באַנק באַנדיט" ליטווינאָוו א.א.

פון נייעסטען אַנטיסעמיטישען רעפּערטואַר האָט פון מיר אַזעלכע שלאָגווערטער: די מאַסאָנעריע האָט אַרויסגערופען דעם טראַגישען טויט פון בעלגישען קעניג אַלבערט און דערנאָך פון דער פרוי פון יעצ־טען קעניג לעאָפּאָלד; די מאַסאָנעריע האָט אויסגע־פיהרט אַ אַטענטאַט אויפן טשעכישען דיקטאַטאָר אַטאַטיורק, און צוליב דעם וואָס דער אַטענטאַט איז נישט געלונגען... איז אַרויסגעפאַלען פון צוג און איז דערהרג'עט געוואָרען זיין אַהאַפּטירטע טאָכטער (פער־שטעהט זיך צוליב דער שולד פון די מאַסאָנען); די מאַסאָנעריע איז אויך שולדיג אין מאָרד פון יוגאָסלאַ־ווישען קעניג אַלעקסאַנדער וועלכער זאָל האָבען גע־ווען אַ געגנער פון אָנקניפּען דיפּלאָמאַטישע בעציהונ־גען מיט ראַטען פערבאַנד; די מאַסאָנעריע האָט אַר־ראָפּגעוואָרפען דעם ענגלישען מיניסטער האָאַר א. אַ. וו.

,,מיר וואָלטען זיך נישט פערנומען מיט די דאָ־זיגע פּליודעריען; ווען עס וואָלט אין זיי נישט געווען אַ חוץ מעטאָדע אויך אַ דייטליכער ציל. און דער דאָ־זיגער ציל איז אַרויפצוואַרפען די פאַשיסטישע פער־ברעכענס אויף יודען און די פּראָפּאַגאַנדע פון אינ־טערנאַציאָנאַלען פאַשיזם אַלס די איינציגע רעטונג פאַר דער מענשהייט. אַלזאָ די ,,וועלט־דינסט" ווי אויך אַנדערע אַנטיסעמיטישע שמאַטעס שטעלען די יודען פאַר נישט אַלס אַ ,,רעוואָלוציאָנערען עלע־מענט", מאַסאָנען, קאָמוניסטען, מאַרקסיסטען, און עהנליכע שונאים פון דער בורזשואַזער אָרדנונג, נאָר אַ חוץ דעם אויך אַלס... מלחמה־העצער.

,,עס מוז אַלץ געטון ווערען אַז נאָך פאַר דעם קומענדיגען שניט אין דייטשלאַנד זאָל אויסברעכען אַ אייראָפּעאישע מלחמה".

אַזאַ ,,בעפעהל" האָט אַרויסגעגעבען די הויפּט־אָרגאַניזאַציע פון דער וועלט מאַסאָנעריע אין ניו־יאָרק ,,צו די רעגירונגען, מיטגלידער פון די פּאַרלאַ־מענטאַרישע קערפּערשאַפטען און פּאַרטייען אין אַלע לענדער", אַזוי פערזיכערט דער ,,וועלט־דינסט".

די יודען, אַלס נקמה פאַר די יודען פערפאָלגונ־גען אין דייטשלאַנד דורך היטלערן ווילען דערפיהרען צו אַ אייראָפּעאישע מלחמה — דאָס איז די לאָזונג וואָס איז געוואָרפען געוואָרען דורכן היטלעריזם אין די צוטומעלטע מאַסען און ווערען אויך קאָלפּאָרטירט אין אויסלאַנד. די דאָזיגע נאַרישע און נידערטרעכ־טיגע לאָזונג זאָל פערדעקען די געוואַלדיגע בעוואָפע־נונגען פון היטלעריזם, בערעכטיגען זיי און אָפּווענ־דען די אויפמערקזאַמקייט פון די מאַסען פון היט־לערס פערבאַפּערישע צילען.

דער דאָזיגער פאַשיסטישער ,,פּאַציפיזם" — בעת דער אַביסינישער מלחמה — איז דער נייעסטער מאַ־נעווער פון פאַשיזם. היטלער טרעט אַרויס אין דער ראָלע פון אַ מלאך פון שלום און אונשולדיגען פּאַ־ציפיסטישען שעפּסעל. ביז איצט האָט מען די יודען בעשולדיגט אין פערפוילטען פּאַציפיזם, היינט בעשול־דיגט מען זיי אַז זיי ווילען אַרויסצורופען אַ וועלט מלחמה!

דער ציל היליגט די מיטלען, אַלזאָ פון האָאַרס ערקלערונג, בעת ער האָט פערטיידיגט דעם אומגליק־ליכען ,,שלום"־פּראָיעקט האָאַר—לאַוואַל אַז ער האָט אַלץ געהאַלט טון וואָס איז געווען אין זיין קראַפט בכדי צו פערהיטען פון אַ גרויסער אייראָפּע־אישער שרפה", אַ ערקלערונג וואָס שטעלט פעסט אָהן שום ספק אַז האָאַר האָט מורא געהאַט דאָס דער־איטאַליענישער פאַשיזם וועט אונטערצינדען אייראָ־פּאַ ווייל די היטלעריסטישע פּראָפּאַגאַנדע שמידט אַ טעוועהר געגען יודען.

די דאָזיגע פּראָפּאַגאַנדע זאָגט עדות, וועגען אַ זעהר וויכטיגער זאַך. די יודען שפּילען אין היטלעריס־טישען דייטשלאַנד קיין שום ראָלע נישט. זיי זענען איבערגעגעבען דאָרט פאַראַן אין אַ זעהר קליינער צאָהל. אויב דער היטלעריזם, נישט קוקענדיג דערויף קעמפט נאָך אַלץ מיט די יודען אין וועלט מאַסשטאַב אזוי עס דער בעסטער בעווייז אַז דער קאַמף מיט די ווינדמיהלען איז איהם נויטיג אויפצוהאַלטען די איי־גענע מאַכט, בכדי צו פערטעמפּען די מאַסען מיט דער־נישט עקזיסטירענדער יודישער סכנה און פערמאַכען זיי די אויגען אויף דער עקזיסטירענדער סכנה פון פאַשיזם, קאַפּיטאַליזם און אימפּעריאַליסטישער מלחמה.

און ווען אין פּוילען וואָלט דער פּראָצענט און די ראָלע פון די יודען געווען אַזוי קליין ווי אין דייטש־לאַנד וואָלטען אויך דאַן די ענדעקעס, ווען זיי וואָ־לטען געווען ביי דער מאַכט נישט אויפגעהערט נאָכצו־טון היטלערן ביישפּיל און נישט אויפגעהערט צו שרייען וועגען די אינטערנאַציאָנאַלע יודישע פער־שווערונג געגען פּוילען. אין ליכט פון די דאָזיגע פאַק־טען וויזט זיך אַרויס די גאַנצע דעמאַגאָגיע פון דער לאָזונג אַרויסצושיקען די יודען פון פּוילען. אַזוי לאַנג ווי עס עקזיסטירט דער פאַשיזם און נאַציאָנאַ־ליזם אַזוי לאַנג וועט עקזיסטירען דער יוד אַלס שעיר לעזאזל".

פּאַספּיעלדס געשפּענסט

(צו די געשעהענישן אין ארץ-ישראל)

פון ישעיה אוגער

— 1 —

פּאַספּיעלדס געשפּענסט שוועבט ווידער אַרום זייט אַ לענגערער צייט אין קאָלאָניאַל-אָפּיס אין לאָנדאָן. דאָס איז ווי מ'ווייסט דאָס שרעקגעשפּענסט פון געוועזענעם קאָלאָניאַל-מיניסטער און מאַקדאָנאַלדס קאַבינעט. מען געדענקט נאָך די שרעקן פון זיין אַמטירונגס-צייט, ווי ליגט אונז גוט אין די ביינער. מיט בלוטיגע שפּורן האָט זי זיך איינגעקריצט אין דער געשיכטע פון אונזער אויפבוי-אַרבייט אין א״י. אַן אימה פאַלט אָן אויף די יודען פון דער טאַנאַסער וועלט, ווען מען דערמאָנט זיך אין דעם דאָזיגען ענגלישען מיניסטער, רחמנא לצלן....

אַן אימה.... אַ פּחד... אַ שווידער פאַלט אָן......

עס לעבען אויף אין גייסט די געשעהענישען פון 1929... און עס שטעהען אויף פון די קברים די מתים פון חברון... די צענדליגער קרבנות פון אַנדערע שטעט און יודישע דערפער...

דאָס האָט ער דאָך — פּאַספּיעלד, דער ליבאָריסט — אינטריגעקט(?) דערפיהרט צו דעם בלוטבאַד פון 1929 דורך זיין אינטערפּרעטירונג פון דער באַלפור-דעקלאַראַציע:

— אַז וואַרטען דאַרף מען קודם כל פאַר די אַראַבער.

— אַז דער צווייטער טייל פון דער באַלפור-דעקלאַראַציע איז וויכטיגער ווי דער ערשטער, דער יודישער.

דאָס איז ער דאָך דער טאַטע פון דעם ,,דעמאָקראַטישען‘‘ געדאַנק:

— אַז מ'דאַרף געבען די יודען אַלע מעגליכקייטען אַריינצוברענגען קאַפּיטאַלען קיין א״י, צו שאַפען דאָרט קולטור און פּראָספּעריטי און אינטערעס פון... די אַראַבער....

אַזוי אַרום האָט ער געגעבען צו פאַרשטעהן, וועט די אָריגע(?) אַראַבישע באַפעלקערונג קענען קומען צו עפּעס: צו אַ שטיקעל תכלית, צו אַ גוט לעבען, צו אַ געשיכערטער עקזיסטענץ, צו אַן איינענער פאָלקסווירטשאַפט. אָבער —

— מ'טאָר די אַראַבער נישט דערלויבען צו פאַרקויפען זייער באָדען די יודען; מ'טאָר זיי נישט מאַכען פאַר קיין ,,לאַנדלאָזע פּראָלעטאַריער‘‘.

אָט ביי דעם פּרינציפּ, ביי דער דאָגמע, האָט זיך געהאַלטען דער דאָזיגער גרויסער ,,דעמאָקראַט‘‘ אין דער צייט פון זיין אַמטירען אַלס קאָלאָניאַל-מיניסטער. און צו וואָס ער האָט דערפיהרט מיט דער דאָזיגער פּאָליטיק, ,,פּערליקען ענגלאַנדס אונטערשריפט‘‘ און ענגלאַנדס הבטחות — ווייסט מען שוין:

— אונטער דער ראַטע(?) פון 1929 זענען איינגעשריבען געוואָרען אין דער אויפבוי-געשיכטע פון דער יודישער נאַציאָנאַלער היים די נעמען פון הונדערט איניגע און צוואַנציג קדושים...

און איצט, זייט אַ פּאָר יאָהר, שוועבט ווידער אַרום פּאַספּיעלדס שרעקגעשפּענסט אין קאָלאָניאַל-אָפּיס. און ווידער בעהערשט זיין גייסט ענגלאַנדס א״י-פּאָליטיק.

דאָס איז די באַקאַנטע ,,פּאָליטישע ליניע‘‘ פון די מאַקדאָנאַלד-ליבאָריסטען:

— אַז ווי נאָר די יודען פאַרפעסטיגען זייערע פּאָזיציעס אין לאַנד און עס הויבט זיך אָן אַן אויפשוואונג אין ווירטשאַפטליכען לעבען און אויף אַנדערע געביטען, מוז מען די אַראַבער אויף אַ משונהדיגען אופן געבען צו פאַרשטעהן, אַז זיי זאָלען נאָר קיין מורא נישט האָבען — די בעלי-בתים פון לאַנד זענען זיי, נישט די יודען.

אָט דאָס איז אויך געווען די ,,פּאָליטיק‘‘ פון דעם איצטיגען קאָלאָניאַל-מיניסטער, דעם ליבעראַליסט טהאָמאַס, און פון אונזער ,,גוטען, ליבהאַרציגען‘‘ הויך-קאָמיסאַר וואַוקאָפּ — ,,דעם בעסטען פון אַלע ביז איצטיגע הויך-קאָמיסאַרן‘‘, ווי מען פלעגט איהם אַזוי אָפט רוהמען אין א״י.

און דער רעזולטאַט פון דער דאָזיגער ,,פּאָליטיק‘‘ — דאָס האָט מען קלאָר פאַראויס געזעהן — דער רעזולטאַט איז געווען:

— אַ נייער איבערפאַל אויף יודען און 17 קדושים...

נאָך 17... פּאַספּיעלד, נאַטירליך האָט אַ סך מעהר אויף זיין קאָנטאָ אָן — אויף זיין געוויסען.

— 2 —

די גאַנצע יודישע וועלט איז טיף דערשיטערט פון די בלוטיגע געשעהענישען אין א״י. זיבעצעהן אומשולדיגע געפאַלענע אין מיטען העלען טאָג אין אין דעם לאַנד פון אונזער צוקונפט און פרייהייט, וואוהין מיר ראַטעווען זיך פון אַלע פאַרפאָלגונגען און נגישות — דאָס האָט אַדורכגעשניטען מיט אַ ציטער און אַ שאַרפען ווערטאָג די הערצער פון מיליאָנען יודען בכל תפוצות הגולה.

אָבער ווי שטאַרק דער ווערטאָג, ווי גרויס דער צער זאָל נישט זיין, טאָרען מיר זיך אַליין נישט אַריינטרייבען אין אַ פּאַניק-שטימונג און טאָרען נישט פאַרגרעסערן און מגזם זיין די געשעהענישען און מאַכען פון זיי ,,מעהר‘‘ ווי זיי זענען געווען אין דער ווירקליכקייט.

דאָס איז געווען אַ שוידערליכער פאַל, אַ שרעקליכע איבעראַשונג. אָבער סיי דער ישוב און סיי די יודען אין אַנדערע לענדער זענען נישט אַריינגעפאַלען אין קיין יאוש און האָבען זיך נישט פאַרלוירען אַזוי צו זאָגען.

— ביזן לעצטען טראָפּען בלוט וועלען מיר פאַרטיידיגען אונזער לאַנד — אָט דאָס איז געווען דער ענטפער אויף די מערדעריען פון די אַראַבישע באַנדיטען.

— ביז'ן לעצטען יוד — האָט געשריבען מאיר דיזענגאָף אין זיין אויפרוף — וועלען מיר פאַרטיידיגען אונזער לאַנד. אונזערע פּאָזיציעס, אונזערע רעכט אויף אונזער נאַציאָנאַלע היים.

און דערזעלביגער ווילען: ,,ביזן לעצטען יוד‘‘ צו קעמפען פאַר אונזער רעכט צו בויען אונזער לאַנד ווייזט אויך אַרויס דאָס נאַציאָנאַלע יודענטום אין דער גאַנצער וועלט.

די יודישע באַפעלקערונג אין א״י, איינגעהילט אין טיפען טרויער, האָט דאָך באַלד בעהערשט די געפיהלען פון צער און צאָרן און ווידער, אונטער די פאָהנען אויף האַלב-מאַסט אַראָפּגעלאָזענע, זיך געשטעלט צו דער אַרבייט — און בויט ווייטער.

דאָס אַלוועלטליכע יודענטום איז טיף דערשיטערט, אָבער נישט פאַרצווייפעלט. ביי די קברים פון די 17 קדושים שטעהען מיר ווידער, די אבלים, מיט איינגעבויגענע קעפּ, אָבער מיט דעם אומגעבראָכענעם קאַמף-ווילען און האַרציגען רופען צו דער וועלט:

— מיר וועלען זיך נישט לאָזען! —

— קיין שום קרבנות וועלען אונז נישט אָפּשרעקען און נישט אָפּהאַלטען ווייטער צו בויען אונזער לאַנד! —

— מיט פאַרטאָפּעלטער ענערגיע וועלען מיר דאָס טון! — מיט נאָך מעהר מוט און עקשנות וועלען מיר זיך אַנטקעגענשטעלען יעדען ווידערשטאַנד! —

— ביזן לעצטען יוד וועלען מיר קעמפען פאַר אונזערע רעכט אויף א״י! —

אָבער — אונזער מוט און קאַמף-ווילען טאָרען אונז נישט פאַרבלענדען. מיר טאָרען נישט צולאָזען אַז אַנדערע זאָלען זיך שפּילען מיט אונזערע לעבענס, אַז מ'זאָל מקריב זיין אונזערע ברידער, די פרידליכע בויער און ציוויליזאַטאָרען פון לאַנד, אויפ'ן מזבח פון אַ פאַרפיהרער פּאָליטיק.

מיר טאָרען זיך נישט לאָזען מבלבל זיין די מוחות ווי אַלע מאָל ביי אַזעלכע פאַלען; דורך אַלערליי פּלפּולים, דורך אויסגעקליגעלטע הסברות און דערקלערונגען וועגען די ,,אמת'ע סיבות‘‘ פון די איצטיגע געשעהענישען אין א״י. מיר קענען זיי, די סיבות.

מיר טאָרען זיי נישט פאַרשווייגען און זיך אַליין אָפּנאַרען. אָט די מעטאָדע פון פאַרגלעטען און פאַרשווייגען האָט שוין אונז צו טייער געקאָסט ביז אַהער.

מיר מוזען העכער זאָגען אָפען און בקול רם דערקלערען פאַר דער גאַנצער וועלט, אַז —

— שולדיג אין די איצטיגע געשעהענישען איז קודם כל די מאַנדאַטאַר מאַכט! —

— שולדיג איז די א״י אַדמיניסטראַציע מיטן ,,גוטען‘‘ און מכלומרשט יודען-פריינדליכען הויך-קאָמיסאַר! —

— שולדיג איז די ענגלישע רעגירונג מיט איהר ראַליסטישער, צווייפּנימדיגער פּאָליטיק! —

— שולדיג איז זי: ווייל זי האָט זיך מתחייב געווען צו העלפען די יודען אויסבויען זייער נאַציאָנאַלע היים און אין אמת'ן העלפט זי נאָר די אַראַבער זיך אויסבויען און אויפריכטען אויפ'ן חשבון פון מיטן שווייס און בלוט פון יודישען פאָלק.

געגען אָט דער פּערפידיע פון ענגלאַנד לגבי דעם יודישען פאָלק מוז איצט דאָס אַלוועלטליכע יודענטום פּראָטעסטירען.

— אויפ'ן שאַרפסטען אופן פּראָטעסטירען! —

אונזערע פיהרער, אונזערע העכסטע ציוניסטישע אינסטאַנצען מוזען עס קודם כל טון אין נאָמען פון פאָלק! —

— מיר ווילען שוין נישט זיין קיין שפּילצייג אין די הענד פון די ענגלישע אימפּעריאַליסטען! —

ענגלאַנד נעהמט פון אונז אַ צווייטערען בלוטצאָל! מיט פרישע 17 אומשולדיגע קרבנות האָבען מיר איצט געצאָהלט פאַר ענגלאַנדס ,,רעאַליזם‘‘.

— מיר ווילען שוין אָבער נישט צאָהלען מעהר מיט אונזער בלוט פאַר דער ענגלישער אינטערעסען-פּאָליטיק און א״י און די אַרומיגע לענדער! —

אַ סוף זאָל נעהמען צו פּאַספּיעלדס שיטה און דער בעהאַנדלונג פון יודישען פאָלק!

— אַ סוף צו דער פּאַספּיעלד-אויסטייטשונג פון דער באַלפור-דעקלאַראַציע און פון מאַנדאַט — און אינטערעס פון די אַראַבער...

דאָס אַלוועלטליכע יודענטום מיט די פיהרענדיגע ציוניסטישע אינסטאַנצען אָן דער שפּיץ מוזען איצט אויפ'ן שאַרפסטען אופן פּראָטעסטירען געגען דער מאַנדאַטאַר-מאַכט, געגען די קנעכט און וועקציינג(?) פון ענגלישען אימפּעריאַליזם—דעם איצטיגען הער פון קאָלאָניאַל-אָפּיס טאָמאַס, און ,,אונזער ליבען‘‘ הויך-קאָמיסאַר וואַוקאָפּ געגען זייער א״י פּאָליטיק. און דאָס הייסט —

— געגען דער ענגלישער פּערפידיע לגבי דעם יודישען פאָלק!

— 3 —

אָפען און פריי מוזען מיר דערקלערען דער וועלט, אונטערשטרייכען און איבערחזרן:

— אין אין ערשטער ריהע איז דער מאַנדאַטאַר, די א״י אַדמיניסטראַציע שולדיג אין די איצטיגע געשעהענישען.

די מאַנדאַטאַר מאַכט האָט איצט אַרויסגעשלעפּט פון די אַרכיוון דעם פאַרשימלטען פּראָיעקט וועגען לעגיסלאַטיווען ראַט און האָט איהם געמאַכט פאַר אַן אַקטועלען פּראָגראַם-פּונקט פון איהר א״י-פּאָליטיק. נאָך אומגעריכטערהייט, צו דער גרעסטער איבעראַשונג פון בירע טיילען פון דער א״י באַפעלקערונג.

דער פּראָיעקט וועגען לעגיסלאַטיוו ראַט שטאַמט נאָך פון ,,אונזער‘‘ הערבערט סאַמועל, ער איז דאָס געווען דער טאַטע, דער איניציאַטאָר, דער אויטאָר פון דעם פּלאַן וועגען אַ א״י פּאַרלאַמענט, און ער האָט דער ערשטער געמאַכט זאָגען פאַר די אינטערעסען פון די אַראַבער אין א״י.

אין דער דערזעלבער צייט האָט ווינסטאָן טשערטשיל, דער דעמאָלטיגער קאָלאָניען מיניסטער ,,אויפגעכאַפּט‘‘ דעם פּראָיעקט וועגען לעגיסלאַטיוו ראַט, און ער האָט נאָך מעהר ,,אויפגעקלערט‘‘ די אַראַבער. ווייזענדיג אין א״י מיט 14 יאָהר צוריק האָט זיי טשערטשיל אויף אַ גאַנץ פּשוטען אופן מסביר געווען:

— וואָס אַרט אייך די יודישע נאַציאָנאַלע היים?

— זאָלען די יודען אַריינקומען אין לאַנד, זיי האָבען אַ רעכט דערויף, זאָלען זיי בויען, זיכער בויען, גלויבט מיר, איז אַ הלכה לדורות, אין הונדערט יאָהר וועלען זיי נאָך נישט אויפטון; איהר אָבער, קענט דערווייל פאַרלאַנגען אַז מ'זאָל פאַרווירקליכען די צווייטע העלפט פון דער באַלפור דעקלאַראַציע, אייער העלפט...

די אַראַבער האָבען זיך געלאָזט ,,אויפקלערען‘‘. זיי האָבען פאַרשטאַנען דעם דאָזיגען ,,קאָמענטאַר‘‘ צו דער באַלפור-דעקלאַראַציע און זייער ענטפער איז געווען:

— דער פּאָגראָם פון 1921! —

פּאַספּיעלד האָט אינגאַנצען געוואָלט ליקווידירען די באַלפור-דעקלאַראַציע, געבליבען איז עס אָבער ביי דער ,,רעאַליסטישער‘‘, דער צווייטגראַדיגער איינטיילונג פון דער באַלפור דעקלאַראַציע — און טעאָרעטיש האָט מען, נאַטירליך, דער עיקר פאַר דער ,,צווייטער העלפט‘‘. די אַראַבער האָבען דערפון געדרונגען, אַז די יודען זענען תרייבער(?) אָקופּאַנטען, זיי האָבען זיך פּשוט אַריינגעריסען און ,,פערכאַפּט‘‘ זייער לאַנד און מ'דאַרף דעריבער זעהען פּטור ווערען פון זיי, דער סוף איז געווען:

— דער פּאָגראָם פון 1929! —

נאָך די דאָזיגע ,,געשעהענישען‘‘ האָט מען געשיקט אַלערליי ,,קאָמיסיעס‘‘ קיין א״י — און זיי האָבען זיך בעמיהט צו ,,באַווייזען‘‘ אַז די יודען בע[...] די אַראַבער, קויפען אויס ביי זיי דעם באָדען און מאַכען זיי פאַר ,,לאַנדלאָזע פּראָלעטאַריער‘‘.

עס האָט זיך אַרויסגעוויזען: אַז דאָס איז אַ פעלשונג, אַ בלבול, אַ שקר. אָבער —פּאַספּיעלדס גייסט האָט ווייטער בעהערשט די א״י פּאָליטיק פון דער מאַנדאַטאַר מאַכט. הן די הערן פון קאָלאָניאַל-אָפּיס און הן דער הויך-קאָמיסאַר וואַוקאָפּ האָבען זיך אַרויסגעוויזען פאַר געטרייע אַנהענגער פון פּאַספּיעלדס שיטה אין דער בעהאַנדלונג פון יודען און אַראַבער אין ארץ ישראל.

די אַראַבער האָט מען אַלצדינג געגעבען און נאָך געגעבען. פאַר זייערע בעדערפענישען גיט מען אויס יאָהר אין יאָהר אויס אַ גרויסען טייל פון דעם עודף פון דער רעגירונגס-הכנסה. און דער עודף — ער בעטרעפט איבער 2 מיליאָן פונט — שטעלט זיך צוזאַמען פון יודישע שטייערען און אָפּצאָהלונגען. די יודען בעקומען דערפון קוים אַ ,,כזית‘‘. דער יודישער עליה לעגט מען אַלערליי שטייגער און מכשולים אין וועג; [...] די [...] איינוואַנדערונג פון חוץ; און פון אַנדערע געגענדען [...] מען מאַכט צו אַנ'אויג, מען זעהט נאָר נישט די אומגעזעצליכע אַראַבישע ,,עולים‘‘. און אַזוי, איז עס אויך מיט אַ סך אַנדערע זאַכען.

און שליסליך האָט מען אַרויסגעשלעפּט דעם לעגיסלאַטיוו ראַט פון אַרכיוון-שטויב. די ציוניסטען האָבען פּראָטעסטירט געגען דעם פּראָיעקט. די עפנטליכע מיינונג אין ענגלאַנד איז געגען איהם. דאָס לאָרדען-הויז האָט פאַרורטיילט דעם פּלאַן וועגען לעגיסלאַטיוו ראַט, דאָס אונטערהויז האָט אויפן שאַרפסטען אופן אַטאַקירט דעם פּראָיעקט.

אָבער טאָמאַס און וואַוקאָפּ קימערען זיך נישט וועגען דער עפנטליכער מיינונג. עס האַנדעלט זיך דאָך וועגען יודען. און אַזוי האָבען זיי איצט איינגעלאַדען אַ אַראַבישע דעלעגאַציע קיין לאָנדאָן, בכדי צו אונטערהאַנדלען וועגען לעגיסלאַטיוו ראַט און אויך — וועגען באָדען-פאַרקויף און עליה-פּראָבלעם.

אָט די ,,פּאָליטיק‘‘ שטאַרקט די איבערצייגונג ביי די אַראַבער, אַז די יודען זענען איינגענטליך פאַר קיינעם נישט סימפּאַטיש, שטעהען אַלעמען ווי א ביין אין האַלז. און אָט די האַלטונג פון דער מאַכט האָט אַרויסגערופען די אינדירעקטע איבערפאַלען די איצטיגע טעראָר-אַקטען געגען יודען. און דערפיהרט דערצו, אַז אין מיטען העלען טאָג האָט פאַר די אויגען פון דער בריטישער פּאָליציי זיך געגאָסען יודיש בלוט.

— 17 קדושים, צענדליגער פאַרוואונדעטע און אַ פאַרביטערטער נאָך-געשריי פון דער געפייניגטער יודישע נשמה.

מיר פאַרלירען נישט דעם מוט. מיר בלייבען ווייטער אויף אונזערע פּאָזיציעס. מיר וועלען פאַרטיידיגען, פאַרפילפאַכען אונזערע אַנשטרענגונגען און בויען אונזער לאַנד.

אָבער פּראָטעסטירען מוזען מיר:

— מיר ווילען שוין נישט זיין קיין קרבנות פון ענגלישע פערפידיע!

— מיר פאָדערען, אַז ענגלאַנד זאָל דערפילען איהרע התחייבות: נישט פעלשען די באַלפור-דעקלאַראַציע און בהסכם מיט דער דעקלאַראַציע און דעם מאַנדאַט אונז העלפען אויפצובויען אונזער היים.

— אויב שוין ברענגען קרבנות, ווילען מיר דאָס טון אין אינטערעס און צום וואוהל פון אונזער פאָלק און זיין צוקונפט.

איך וועל בענקען...

(צום געזעגענען)

פון מאָריס שוואַרץ

אונזערע גאַסטראָלען זענען געווען דערפאָלגרייך. געקומען אויף 3 וואָכען און געשפּילט 9 וואָכען. נאָך 6 פאָרשטעלונגען און מיר פאָהרען קיין לעמבערג. ס'וועט זיך באמת נישט אַוועקפאָהרען פון לאָדז. איך האָב דאָ געפונען אַ פיינעם אינטערעסאַנטען עולם. פאַר וועלכען ס'האָט זיך געלוינט איבערצושפּילען יעדע פאָרשטעלונג נאָך אַמאָל. דער גרויסער ערנסט און מונטערקייט, וואָס די טרופּע האָט דאָ אַרויסגעוויזען גיט מיר די מעגליכקייט צו טראַכטען, אַז לאָדז איז אַ טעאַטער שטאָט וואָס קאָן זיך רעכענען אַלס קולטור-פאָלק פאַרן בעסערן טעאַטער.

איך האָב שוין אָנגעוויזען אַז אין פּוילען איז דער יודישער טעאַטער טיף איינגעוואָרצעלט אין די מאַסען, נישט נאָר אין די גרויסע שטעט, נאָר אויך אין די קלענסטע שטעטלעך פאָהרען אַרום טרופּעס און שפּילען יודיש טעאַטער, און וואָלט מעגליך געווען טעכניש צו פיהרען דעם גרויסען ספּעקטאַקל פון ,,יאַשע קאַלב‘‘ אין אַלע שטעט און שטעטלעך פון פּוילען, וואָלט איך זיך געדאַרפט אָפּגעבען מיט ביי איינע אויפפיהרונג פאַר אַ פּאָר יאָהר און בלויז שפּילען ,,יאַשע קאַלב‘‘. אַזוי גרויס איז דער אינטערעס פאַר פאַרשטעלונג.

וואָס קען זיך אַ יודישער אַקטיאָר בעסערס ווינשען ווי צו שפּילען פאַר אַ'ן עולם, וועלכער פיבערט און שטרעבט צו הערען דאָס יודישע וואָרט פון דער ביהנע.

לאָדז איז ממש רייך מיט אַזאַ עולם. מעגליך אַז דאָס נעהמט זיך דערפון וואָס אין לאָדז האָט מען געשפּילט גוטע דייטשע און רוסישע טעאַטער אויך וואָס אין לאָדז ווערט אַ סך געלייענט, נישט נאָר צייטונגען נאָר דאָס בוך ווערט דאָ גיכער פאַרקויפט ווי אין אַנדערע שטעט.

אַ סך יונגע דיכטער פאַרשפּרייטען דאָ זייערע שאַפונגען און געפינען אַנ'אָפּקלאַנג ביי די מאַסען.

דער פיהרמאַרגען(?) לכבוד מאָרעוויסקיס(?) יובל האָט בעוויזען ווי אַזוי לאָדז האָט ליב און שאַצט אָפּ יודישע קינסטלער. ווען דוד קעסלער איז אין 1913 צוריקגעקומען פון לאָדז קיין אַמעריקאַ, האָט ער מיר געזאָגט, אַז פון גאַנץ אייראָפּאַ וואו ער האָט געשפּילט, האָט ער נישט געפונען אַזאַ בעגייסטערטען עולם ווי אין לאָדז.

אַז מיין מיינונג איז אַ געהויבענע, בעווייזט דער פאַקט, וואָס איך האָב דאָ בלויז געוואָלט אויפפיהרען ,,יאַשע קאַלב‘‘ — און האָב געשפּילט ,,טוביה‘‘ — ,,שווער צו זיין אַ יוד‘‘ און ,,יוד וויס‘‘. וואָלט איך נישט געדאַרפט איצט פאָהרען אין די אַנדערע שטעט וועלכע וואַרטען אויף אונז, וואָלט איך מיט פאַרגעניגען אויסגעפיהרט נאָך עטליכע פּיעסען פון דעם גלענצענדען רעפּערטואַר פון קונסט-טעאַטער, דער דערפאָלג פון ,,יאַשע‘‘ איז דאָ געווען אַזוי גרויס ווי אין ניו-יאָרק, פּאַריז, לאָנדאָן און וואַרשאַ. ס'זענען נאָך איצט פאַראַן טויזענטער יודען וועלכע האָבען ממש געפאָדערט מיר זאָלען פאַרלענגערן די גאַסטראָלען מיט דער פּיעסע. און כדי דער יום-טוב זאָל זיין אַ קאָמפּלעטער הן פאַר די קינסטלער, הן פאַר דעם עולם, גיבען מיר נאָך איין מאָל היינט פרייטאָג צ'נאַכט, שלום עליכם'ס ,,טוביה דער מילכיגער‘‘ נאָך פיר פאַרשטעלונגען פון ,,יאַשע קאַלב‘‘. מאָנטאָג דעם אפשיד-אָוונט האָבען מיר צוגעגרייט דעם איינענעם פּראָגראַם ווי ביי די טעאַטער גאַסט פאָרשטעלונגען אין וואַרשאַ. פּרץ'ס גאָלדענע קייט, י. ד. בערקאָוויטשעס — אייאַקטיגע קאָמעדיע ,,לאַנדסלייט‘‘. יוסף ראָזענפעלדס ,,קאָנקורענטען‘‘ און דעם סוף — רעציטאַציעס פון מיין קאָנצערט-פּראָגראַם.

די דריי איינציגע אַקטען גיבען מיר די מעגליכקייט צו דערשיינען אין דריי פערשידענע ראָלען. אויך די שוישפּילער פון דער טרו[...] וועלען אין דעם אָוונט קענען ווייזען זייער ווערט[...] טאַלענט. —

די אַלע פאַרזוכען צו געבען אַזוי פיל אויפפיה[...]נגען דאָ, שטרייכט בולט אונטער אונזער גרויסען [...] צו די לאָדזשער טעאַטער-עולם. די אָפּשאַצ[...] פון דער אַרבייט איז הערליך און מיט [...] טעאַטער-ווייסען אָפּגעשאַצט געוואָרען אין ,,נ[...] פאָלקסבלאַט‘‘. דער דראַנג פאַר אַ גוטען און שענ[...] יודישען טעאַטער אין לאָדז, ווייזט אָן דעם [...] פאַר יעדען קינסטלער און זיי דאַרפען ערנסט [...] טען פון לאָדז.

צו דער אויפפיהרונג פון ,,יוד וויס‘‘ זענען קריטיקער פון וואַרשע געקומען צו דער פּרעמיע[...] און אין זייערע קריטיקען ווייזען זיי אָן אויף [...] אַלס אַ וויכטיגען טעאַטער-צענטער —

אין מיינע צוקונפטיגע פּלענער ביים טעא[...] האָב איך וועט לאָדז פאַרנעהמען אַ בכבודיג אָר[...] איך וועל בענקען נאָך דעם אמת פיינעם פאַרשטע[...] נען טעאַטער-עולם. —

דאס שפּילען פאַר'ן טייוועל

(קלאַנגען און אָפּקלאַנגען) — פון לעאָ קעניג

מוסאָליני אַהער היטלער; היטלער אַהער מוסאָליני.

די צוויי דיקטאַטאָרס זענען נאָך אַלץ די הויפּט־
שאַרען'' אין דער פּאָליטישער דראַמע, וואָס שפּילט
איצט אָפּ אויף דער איראָפּעאישער בינע.
נעהט אַראָפּ איינער אויף אַ ווײַלע פון דער בינ־
באַפּט זיך באַלד אַרויף דער צווייטער.
שפּילט מוסאָליני אָפּ זיין „אַקט'', יאָוועט זיך
ד אויף דער בינע היטלער און שפּילט נאָך אַ
טען אַקט... און אָט רוהט זיך איצט אָפּ אַביסעל
לער פון דער שרעק און מהומה, וואָס ער האָט
וואָרפען אויף די איראָפּעאישע פעלקער מיט
שפּילען, גיט זיך אָבער באַלד אַ פּאַרהוי'ז דער
האַנג און מוסאָליני איז ווידער דאָ...
שטעהט איצט ווידער פאַר אונז מוסאָליני מיט אַ
ד באָמבאַסטישער ערקלערונג, אַז „מען דאַרף
גאַנציען פערניכטען די אַביסינישע אַרמעען''.
און די גאַלעריע — דאָס הייסט די איראָפּעאי־
געזעלשאַפטליכע מיינונג — ריכט זיך די אוי־
, קוויקט זיך איצט מיט מוסאָליני'ס שפּילען און
ונדערט זיך שוין בעצייטענס:
מיט וואָס פאַר אַ נייעם אַקט דער צווייטער סטאַר,
לער, וועט באַלד אַרויסטרעטען נאָך דעם ווי ער
ט זיך האָבען אַביסעל אָפּגערוהט אונטער די קו־
סען...
וועט עס זיין עסטרייך? אָדער אַן'אַנדער צורי־
נער אָפּמאַך?
און וואָס וועט דערנאָך אָפּטון מוסאָליני?
ווייל די דראַמע איז אַ לאַנגע, אַ צוצויגנע, און
צוויי הויפּט אַקטיאָרען, די צוויי סטאַרען זענען,
זעט אויס, פערליבט אין זייערע שטימען, אַקטען
שפּיצלעך.
און יעדער פון זיי וויל אַ שטאַרקערען רושם מאַ־
אויף דער געגענוואַרט, און נאָך מעהר אויף
געשיכטע.
יעדער פון זיי וויל האָבען די גאַנצע בינע און
גאַנצע אויפמערקזאַמקייט פאַר זיך.
פּרובט יעדער פון זיי איבערשטייגען דעם צוויי־
מיט זיין שפּילען, מיט זיין מעכטיגער געניאַלער
שימע.
און אַזוי ווי זייערע כּוחות זענען נאָך ווייט נישט
סגעשעפּט, וועט נאָך זיין פרעהליך און לעבעדיג
ויף דער איראָפּעאישער בינע.
ביז איינער פון זיי וועט אָפּטון אַזאַ שפּיצעל,
דער שווערער פּאַרהאַנג וועט מוזען אַראָפּפאַלען
ויף דער שפּיל...
און... די צוקונפטיגע דורות וועלען האָבען „צו
מען און צו זאָגען'' פון די צוויי מעכטיגסטע
טיאָרען פון אונזער טראַגישער צייט.

און נישט נאָר קאָנקורירען זיי איינער מיט'ן צווייטען פאַר אונזער אַלעמענס אויפמערקזאַמקייט. נאָר מיט זייער שפּילען און אַקטען מוטיגען זיי איינער דעם צווייטען נאָך שטאַרקערע עפעקטען און דראַמאַטישע שטיקלעך אַרויסצוואַרפען.

מוסאָליני האָט געוואָגט אַרויסצומאַרשירען מיט זיינע אַרמעען אין אַביסיניען, ווייל ער האָט געוואוסט, אַז איראָפּאַ — און בעזונדערס פראַנקרייך האָט זיך שטאַרק פערקוקט אויף היטלער'ס נייעם מיליטאַריסטישען מוטהיר.

האָט היטלער אַריינמאַרשירט אינם דעמיליטאַריזירטען ריין, ווייל ער האָט געזעהן אַז ענגלאַנד איז שטאַרק פערנומען מיט מוסאָליני'ן אין אַביסיניען.

און אַזוי ווי מוסאָליני האָט איצט ווידער פערמאַכט די בינע מיט זיינע גיפטיגע גאַזען און מיט זיין ווילדער אַכזריות אויסצוראָטען די אַביסינייער אַרמעען, מעגען מיר שוין זיין זיכער, אַז היטלער פּלאַנעוועט שוין בעצייטענס אַ נייעם געוואַגטען אַקט.

ווייל ענגלאַנד איז איצט בהופז'לעך אויף פראַנקרייך פאַר וואָס זי איז נישט אַזוי ערשיטערט פון מוסאָליני'ס מעשים, ווי זי איז. און פאַר וואָס זי איז נישט אַזוי גערן אַנצונעהמען אייל־סאַנקציעס געגען איטאַליען. און פראַנקרייך איז ברוגז'לעך אויף ענגלאַנד, פאַר וואָס זי איז נישט אַזוי ערשיטערט פון היטלער'ס אַקט אין ריין, און פאַרוואָס ענגלאַנד וויל נישט הערען פון סאַנקציעס געגען היטלער'ס דייטשלאַנד.

וועלען די צוויי גרויסע אַקטיאָרען אויף דעם חשבון פון דעם חלוקי דעות זיך מסתּמא פלייסען נאָך שטאַרקערע עפעקטען אַרויסצוואַרפען.

ביז ענדליך איינער פון זיי ביידע וועט מוזען אַנערקענט ווערען אַלס דער גרעסטער און מעכטיגסטער „סטאַר'' אין דער איצטיגער פּאָליטישער און דיפּלאָמאַטישער דראַמע.

ווי נאָר היטלער קעהט אַ ווײַלע אַראָפּ פון דער בינע מאַרשירט באַלד אַרויף מוסאָליני, און ווי נאָר מוסאָליני טרעט אַ ווײַלע אָפּ צוקלינגען זיך היטלערס אייזערנע שפּאָרען.

און ביידע נאַטירליך אין סופּער־נאַפּאָלעאָנישע פּאָזען און אַקטען.

ביידע פערשפּרייטען נאַבעלטום און ציוויליזאַציע, און ביידע טון זיי עס מיט כּח ווי ס'פּאַסט זיך פאַר זייערע געוואַלטיגע טעמפּעראַמענטען.

ווייל ביידע זענען, ווייזט אויס, ענטשלאָסען צו בלייבען אונשטערבליך, צו קנעטען מיט זייערע אייזערנע פויסטען אָט די גרויסע דייטשע טייג, וואָס ווערט אָנגערופען — געשיכטע.

און יעדער פון די צוויי וויל זיין דער הויפּט־קנעטער פון דער געשיכטע — דער גרעסטער און מעכטיגסטער דיקטאַטאָר.

געפעלס זאָגט, אַז היטלער האָט שוין בעאיינפלוסט די געשיכטע פאַר די קומענדע טויזענד יאָהר... חלומ'ט נישט מוסאָליני אויפצובויען די אַלטע מעכטיגע רוימישע אימפּעריע?

היטלער'ן ווילט זיך ווערען דער דיקטאַטאָר פון איראָפּאַ (און ס'איז דאָ אַ סברה, אַז ער דיקטירט שוין די איראָפּעאישע פּאָליטיק). נו, וועט עס איהם מוסאָליני דערלאָזען? קומט איהם נישט די בכורה אַלס דעם ערפינדער פון פאַשיזם, און רעטער פון דער ווייסער ציוויליזאַציע פון קאָמוניזם?

און דאָס, וואָס „די גרויסע געשעצטע איראָפּאַ'' האָט נאָך ביי זיך נישט בעשלאָסען, וואָס די צוויי גרויסע סטאַרען זענען אין דער אמת'ן, און וואָס פאַר אַ ראָלען זיי שפּילען — צי זיי זענען העלדען אָדער שווינדלינגע, צי זיי שפּילען העראָאישע ראָלען אָדער קאָמעדיאַנטישע, מאַכט נאָך די סיטואַציע פיל פערפּלאָנטערטער, טראַגישער און שפּאַנענדער. אין איטאַליען גלויבט מען נאָך אַלץ, אַז מוסאָליני איז אַ מוועגנטען אַנ'איבערמענש. אין דייטשלאַנד איז היטלער נאָך אַלץ אַ גאָט. און אין איראָפּאַ איז די מיינונגס פערשידענהייט איצט גרויס אין לשער.

און אפילו דער טייל פון דער געזעלשאַפטליכער מיינונג, וועלכע זעהט זיי ביידען אין איין ליכט איז שטאַרק מחולק ווער פון זיי איז דער נאָבעלערער העלד אָדער דער געפעהרליכער טייוועל....

איז דען אַ וואונדער וואָס די שפּיל פאַר'ן טייוועל געהט נאָך אַלץ אָן?

היגדע לעווי

גרויע האָר...

טאַטע מיינער....
אויף דיין קײלעכדיג־שטאָלצען קאָפּ —
שיינען זילבער ווייסע האָר,
ווייסע ווי שניי אויף גראָז...

ווען? ווי אַזוי? —
ווי איז דאָס געשעהן? —
ווי לאַנג איז גאָר....
ווי דיינע לאָקען זענען שוואַרץ געווען;
איך אַ קינדעלע אַ קליינס —
אויף דיינע קניען זיך צוגעהערט
צו אַ מעשה'לע אַ שיינס.
האָסט מיך אַזוי וואַרעם אַרומגענומען
איך האָב געבעטען; — נאָך איינס...
צי געדענקסטו? —
ווי כ'האָב דיינע לאָקען געצערטעלט,
דיין פרומען קאָפּ געקושט,
כ'האָב דיך דערפרישט;
מיט אַ יעדען ריהר מיינעם?.....
האָסט מיך אַזוי געטוליעט; —
קינד מיינס... גיב אַ גלעט, נאָך איינעם....

ווען איז דאָס געשעהן? —
ווי? ווען? ווי אַזוי? —
אַז איך בין שוין גאָר, גאָר גרויס
און דיין קאָפּ שוין אויך גרוי?....

ימ'ען־צוויי דיינע אויגען....
דיין פּנים האָט פערצויגען —
אַ שמייכעל, אַ שטילער, אַ צאַרטער....
אין די קנייטשען פון דיין שטערן —
האָט פערזעצט זיך די זון...
אַ גוטסקייט ווי פערבאָרגען —
לייכט אין דיין געשטאַלט....
ביסט אַ הייליגער —
טאַטע מיינער.....
דער אמת דער ריינער
פאַר וועם כ'שטיי צופיל זינדיג,
פאַר וועם כ'שטיי פרעמד....
מיין לעבען האָט זיך אויסגעקאַלערט,
אַז ס'איז אויף מיין לייב — ווי צום העמד..

אויפן טאַטענס ברוסט —
האָט מיין טרעהר געגליהט.....
דעם טאַטענס האַנט —
האָט אויף מיין קאָפּ גערוהט
רפאות תהי לשריך
ושקו לעצמיתיך — —
— — — — — — —

היינט ווי אַמאָל —
האָבען מיר זיך פערשטאַנען,
איך דעם טאַטענס — מעשה'לע,
דער טאַטע מיין טרעהר.

דער אויפבויער פון וועלט־יודענטום

(סעריע, ווי אַזוי יודען האָבען זיך איינגעאָרדענט אָהן אַ לאַנד)

פון מ. קליינמאַן

דעם נאָמען „אויפבויער פון וועלט יודענטום''
ערדינט באמת רבן גמליאל פון יבנה. בן־זכּאי
ט אָנגעלעגט דעם יסוד פאַר דעם בנין, אָבער
ינגעגעבען אין איהם זיין גייסט, פערפונדעוועט
ן איהם זיין אידעע וועגען אַנ'איביגען נאַציאָ־
לען קיום אפילו אָהן אַ לאַנד גרעניצען — אויפ־
שטעלט דעם גאַנצען בנין האָט גמליאל. ער איז
ווען אַ טרייער און ווירדיגער יורש פון זיין גרוי־
ן מייסטערס אידעע און האָט פערשטאַנען, ווי
וי זי צו פערקערפּערען אין לעבען. רבן גמליאלס
ופּטוען אויף אַלע געביטען פונם יודישען לע־
ן זענען אַזוי געוואַלטיג גרויס און פילזייטיג, אַז
יר וואָלטען נישט אומשטאַנד געווען זיי אויפצי־
עהלען און געבוי אַרומרעדען אין די ראַהמען
ן דעם אַרטיקעל; חערצו דאַרף מען האָבען אַ
גאַנצען ספר און אַ זעהר ברייטע פאָרשונגסאַרבייט.
ר וועלען זיך דעריבער מוזען דאָ בעגנוגענען מיט
נ'אויבערפלעכליכער ציכנונג און בלויז אין הויפּט
טריכען פון די סאַמע וויכטיגסטע מאָמענטען אין
ן טעטיגקייט.
ער האָט געהאַט פאַר זיך די אויפגאַבע: 1) בע־
סטיטען פאַר דעם פער־יתומ'טען פאָלק אַ מין
נערליכע זעלבסטרעגירונג, וואָס זאָל נישט אָפּ־
הענגיג זיין פון די וואַנדלונגען אין זיין אויסערלי־
כען גורל; 2) צעמענטירען די איינהייט פונם
פאָלק אויף איינציגע צייטען נישט קוקענדיג אויף
זיין צושפּרייטקייט איבער גאָר דער וועלט, און דער
האַלטען אין איהם דעם גלויבען און די האָפענונג
אויף דער ווידער אויסלייזונג פונם גלות; 3) מאַ־
כען פון דער תּורה אַ ריכטיגע קאָנסטיטוציע פאַר
דעם לאַנדלאָזען פאָלק; 4) געבען דעם פאָלק אין
זיין נייעם צושטאַנד אַ ממשות'דיגען און בעגייס־
טערנדיגען פעהיגען אינהאַלט אין זיין לעבען, וועל־
כער זאָל פון איין זייט פערפולען די לעדיגקייט,
וואָס איז געוואָרען דורך דעם חורבן פון בית־
המקדש און בטול ווערען פונם קרבנות קולט, און
פון דער אַנדערער זייט זאָל ער זיכערען דאָס פאָלק
פון כל מיני גייסטיגע שטרויכלונגען און נסיונות.
ווי למשל, די קריסטען־בעוועגונג, וואָס האָט זיך
אין זיין צייט גענומען פערשפּרייטען און ווערבען
אַנהענגער צווישען אַלע פעלקער פון מזרח; און 5)
אויסבורעמען דאָס נאַציאָנאַלע לעבען אויף אַזעלכע
פעסטע יסודות פון אַלגעמיין מענשליכער מאָראַל
און פון נאַציאָנאַלער בעוואוסטזיניגקייט, אַז עס
זאָל קאָנען זיך דערהאַלטען זייענדיג געטויטיגט צו
לעבען מיט אַנדערע פעלקער צוזאַמען, בירשטעהען
אַלע נסיונות פונם גלות און קיינמאָל נישט אומ־
טריי ווערען צו זיך אַליין. אָט די אַלע אויפגאַבען האָט ער ערפילט גלענצענד און אין דער פולער מאָס.

אומצעהליג זענען די תקנות, וואָס רבן גמליאל מיט זיין בית־דין אין יבנה (רבן גמליאל ובית דינו ביבנה) האָבען מתקן געווען אין לעבען פונם פאָלק, אַנהויבענדיג מיט געזעצגעבערישער טעטיגקייט, אָפּשליסען די הלכות צום פּראַקטישען געברויך אין אַלטעגליכען לעבען, און ענדיגענדיג מיט הנהגות און מדות טובות, וועלכע זאָלען דינען אַ ביישפּיל פאַר יעדען איינעם אין זיין פּריוואַט לעבען. ער האָט פערענדיגט דאָס ווערק, וואָס איז אָנגעפאַנגען געוואָרען דורך בן־זכּאי וועגען אוניפיקאַציע פון דער געזעצגעבונג, און אין זיין צייט איז ענדליך אינגאַנצען פערשוואונדען די דורות־לאַנגע צאַנקעריי צווישען בית הלל און בית שמאי. ער האָט אָפּגעשלאָסען אַ גאַנצע רייהע הלכות, וועלכע בעריהרען דאָס אַלטעגליכע לעבען, אויך דאָס פאַמיליען־לעבען און פאַמיליען־רעכט (רעכט פון דער פרוי, דינים פון ירושות, בעציהונגען צו קנעכט א. ד. גל.). ער האָט געוויזען אַ וועג צו בעשיידענהייט אין לעבען, צו מענשליכקייט און די בעציהונגען, צו מאָראַלישקייט און דער אויפפיהרונג פון מענש פאַר זיך און מענש צו מענש. ער האָט אָנגענומען אַן'ענטשיידענע ריכטונג געגען דעם שענדליכען אינסטיטוט פון קנעכטשאַפט אין נישט אַר זענען ביי איהם די קנעכט געווען ווי שטוב־קינדער, ממש נאָר ער האָט אויסגענוצט יעדע געלעגענהייט די קנעכט צו בעפרייען. פון זיין איניציאַטיווע איז געוואָרען כּמעט אַ בעוועגונג ביי די יודען פון זיין צייט צו בעפרייען די קנעכט, אַזוי ווייט, אַז די רוימער האָבען זיך דערשראָקען, טאָמער פערכאַפּט די בעוועגונג נאָך ווייטערע קרייזען און זיי האָבען איינפאַך פערבאָטען צו בעפרייען אַ קנעכט.

אויך אַ ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט זיך ענטוויקעלט אין זיין צייט. געווים נישט אָהן זיין איינווירקונג און פּראָטעקציע. די וויכטיגסטע הלכה־ווערק פון פאַר דער משנה, שטאַמען פון יענער צייט (ספרי, מכילתא, פערפאַסט פון רבי עקיבא און רבי ישמעאל).

ער האָט אויך געווירקט אָרגאַניזאַטאָריש, ער האָט זיך נישט געפוילט אַרומצופאָהרען אַליין איבער די יודישע קהלות, זיי אינספּעקטירען, מתקן זיין זייערע פעהלערען, זיי לערנען דעם ריכטיגען וועג פון אַ יודיש און מענשליך שעהנעם לעבען.

נאָר אַ גרויסער אויפטו איז געווען דער סדר התפילה, וואָס רבן גמליאל האָט איינגעפיהרט. כּל זמן ס'איז געווען דער בית־המקדש, האָט דער קולט פון די קרבנות אויסגעפילט דאָס רעליגיעזע לעבען פונם יודען. נישט נאָר וואָס יעדער איינער איז דריי מאָל אין יאָהר עולה־רגל געווען און געבראַכט צום בית־המקדש זיין אייגענעם קרבן, ווי אויך אין איינצעל פאַלען, ביים געבורט פון אַ קינד, ביים אויפשטעהען פון אַ קרענק, ביים אָפּרייניגען זיך פון אַ טומאה א. ד. גל. — נאָר אויך דער קרבן־ציבור, די עולת התמיד, האָבען פערטרעטען אַ געוואַלטיגען פּלאַץ אין פאָלקס־לעבען, יעדער קיבוץ האָט געשיקט פון זיך, אין אַ געוויסער אָרדענונג, אַסיסטענטען ביי צו זיין ביים קרבן (אנשי מעמדות) און אויך ביי זיך אין דער היים זענען איינגעאָרדענט געוואָרען גאָטעסדינסטען אין דער צייט ווען דער קרבן איז געבראַכט געוואָרען אויפן מזבח אין ירושלים, און דאָס איז געווען אַ סטאַבילער צערעמאָניאַל אין די שטעטלעך און דערפער, וועלכער האָט געגעבען דעם נאַציאָנאַלען לעבען אַנ'אינהאַלט און בולט'ען אויסדרוק. נאָכן חורבן האָט דאָס פאָלק זיך דערפיהלט עלענט, אָפּגעריסען פון גאָט, פערזונקען אין טומאה, אָהן אַ האָפענונג געריינינגט צו ווערען. רבן יוחנן בן זכּאי האָט פערזוכט היילען די פאָלקס־וואונד ערקלערענדיג, אַז זינט דער בית־המקדש איז חרוב, פערנעהמט צדקה דאָס אָרט פון קרבנות און זי איז פונקט אַזוי אַ ריינינגונג פון טומאה און כּפּרה אויף זינד ווי אַ קרבן. אָבער פאַר די מאַסען איז דאָס געווען צו אַבסטראַקט. די מאַסען האָבען געדאַרפט אַ צערעמאָניאַל, פייערליכקייט. און דאָ איז געקומען צו הילף רבן גמליאל מיט זיין אויפטו, אַז תּפילה איז במקום קרבן, און נישט סתם אַ געבעט נאָר אַ פעסטגעלעגטער, קאַנאָניזירטער נוסח, וואָס אַלע זאָגען איהם אין אַלע קיבוצים און ענטהאַלט אין זיך דעם פולען קאָמפּלעקס פון די אָנגעוועהטאָגטע נאַציאָנאַלע פערלאַנגען און דריקט זיי אויס אין אַ רעליגיעזער פייערליכקייט. רבן גמליאל האָט דאָס איינגעפיהרט אַלס חוב פאַר יעדען יודען צו זאָגען יעדען טאָג דריי מאָל אַ תּפילה און ער האָט דאָס מתקן געווען די 18 ברכות (שמונה־עשרה). אין די דאָזיגע ברכות ווערט געבעטען: אויף לעבען, געזונד און פּרנסה; אויף אַ קלאָרען פערשטאַנד און אַ וועק האַרץ צו תּשובה טון; אויף פערגיבונג פון די זינד און אויף אַ גוט געראָטעניש אין די פעלדער; אויף אַ גיכער אויסלייזונג פון גלות און צוריקקעהרען דעם יודישען פאָלק זיין זעלבסטשטענדיגקייט, זיינע אייגענע ריכטער און אייגענע פּעראַטער; עס ווערען פערשאָלטען די מוסרים און מלשינים און עס ווערט געבעטען פאַר די צדיקים, חסידים און עלטסטע פון ישראל, פאַר דעם רעשט פון זיינע געלערנטע מענער און אויך פאַר די עהרליכע גרים; דאַן פאַר דער אויפריכטונג פון ציון און ירושלים, פאַר דעם הויבען ווידער דעם שפּראָץ פון דוד און זיין קרוין, פאַרן אומקעהרען די עבודה אין בית המקדש און פאַר פרידען און רחמים אויפן גאַנצען פאָלק ישראל. די תּפילות זענען אַזוי האַרציג און פּראָסט, ריהרענד אין זייער פּראָסטקייט, אַז אויך היינט ווערט מען גערירט ווען מען זאָגט זיי מיט אויפמערקזאַמקייט און פערשטאַנד פון זייער אינהאַלט.

רבן גמליאל איז עס אויך ווער עס האָט איינגעפיהרט דעם צערעמאָניאַל פון דער סדר נאַכט און צונויפגעשטעלט די הגדה של פּסח — ווידער מן הסתּם כּדי אויסצופילען דעם בלויז אין פאָלקס־לעבען, וואָס איז געוואָרען נאָכדעם ווי עס איז מעהר נישט געווען די פריערדיגע פייערליכקייט פונם קרבן פּסח.

דאָס פעסטלעגען פון אַ שטענדיגען נוסח התּפילה איז אויך נישט אַריבער אָהן אָפּאָזיציע. די עלטערע חכמים האָבען עס נישט געוואָלט ליידען, און בעזונדערס רבי אליעזר האָט דערויף שטאַרק מתרעם געווען. סטייטש, טענה'ט ער, תּפילה דאַרף דאָך זיין תּחנונים, דאָס אויסגיסען פונם מענשענס האַרץ, ווי אַזוי־זשע קאָן מען דאָ אויפשטעלען אַ שטענדיגען נוסח פאַר אַלעמען גלייך? פון אַ ריין עטישען און מענשליכען שטאַנדפּונקט מעג ער גערעכט זיין, אָבער רבן גמליאל האָט בעסער פון איהם פערשטאַנען די נויטען פונם פאָלק און זיינע נשמה בעדערפעניסען.

(ווייטערער אַרטיקעל פרייטאָג)

—*✻*—

געשיכטע פון יודען אין לאדז

ספעציפיקאציע פון אמאליגע יודישע הייזער

פון ד"ר פ. פרידמאן

(נאכדרוק פערבאטען)

די גענויע ספעציפיקאציע פון יודישע הייזער אין לאדז שטעלט זיך פאר פאלגענדיג:

אינם אלטשטעטישען מארק:

יצחק זיידעמאן, א געמויערט איינשטאקיג הויז, וואס האט פערמאגט 3 געוועלבער און 5 חדרים און א געמויערט הייזעל אויפן הויף־פלאץ.

לייזער בערגער און הערש ליפסקי, א געמויערט איינשטאקיג הויז, וואס האט פערמאגט 2 געוועלבער און 11 חדרים און א הילצערן הייזעל אויפן הויף־פלאץ.

משה פילגרים, א געמויערט איינשטאקיג הויז פון 2 געוועלבער און 13 חדרים.

אברהם שעפנער, א געמויערט הויז פון 3 געוועלבער און 12 חדרים.

יעקב זאנענבערג, א געמויערט איינשטאקיג הויז פון 3 סעוועלבער און 12 מיט א הילצערנער אפיצינע פון 5 חדרים.

מענדעל ארבאך, א געמויערט איינשטאקיג הויז פון 1 געוועלב און 8 חדרים מיט א הייזעל אויפן הויף־פלאץ פון 1 חדר.

מאיר און אברהם בראנאווסקי, א געמויערט איינשטאקיג הויז פון 2 געוועלבער און 7 חדרים מיט א הילצערן הייזעל אויפן הויף־פלאץ פון צוויי חדרים.

שמואל זאלצמאן, א געמויערט איינשטאקיג הויז פון 6 געוועלבער און 21 חדרים.

יצחק בלאוואט און לוי זיידלער, א געמויערט איינשטאקיג הויז פון 3 געוועלבער און 12 חדרים.

דבורה ניוהויז און שמעון ווייזלאנד, א געמויערט איינשטאקיג הויז פון 4 געוועלבער און 8 חדרים, מיט א געמויערטען איינשטאקיגען הויף־בנין (אפיציגע) פון 4 חדרים.

יצחק בירנצווייג און יואל בושעווישינסקי, א געמויערט איינשטאקיג הויז פון 2 געוועלבער און 10 חדרים מיט א געמויערטען הויף־בנין פון 4 חדרים.

יעקב גראסמאן — א הילצערן הויז.

אויף די הויפט - גאסען:

שמואל זאלצמאן, א געמויערט איינשטאקיג הויז פון 1 געוועלב און 14 חדרים מיט א וואגענ־שופן איבערן לאגער.

אביגדור קאבאנסקי און לאה קעניג — א געמויערט איינשטאקיג הויז פון 1 געוועלב און 17 חדרים.

אדאלף ליקערניק, א געמויערט הויז פון דריי חדרים.

אדאלף ליקערניק. א פארבעריי, א פריסישע מויער פון 3 חדרים.

זקן ארבאך, א הילצערן הויז פון 2 געוועלבער און 2 חדרים.

אברהם יצחק בירנצווייג, א הילצערן הויז פון 7 חדרים, מיט א הויף־הייזעל פון 2 חדרים.

אין די זייטען געסלעך:

די יודישע געמיינדע (דאס הייזעל נעבען בית־הקברות), א הילצערן הייזעל פון 3 חדרים.

דוד ראזענבלאט, א הילצערן הויז פון 4 חדרים א הויף־הייזעל פון 1 חדר.

שלמה ליטמאן — א הילצערן הויז פון אכט חדרים.

די יודישע געמיינדע (דעם רב'ס וואוינונג און בית־המדרש) א הילצערן הויז פון 5 חדרים.

מ. פילגרים און אייזענשמיד, א הילצערן הויז פון 1 געוועלב און 12 חדרים מיט 2 הויף־בנינים, א 5־חדר'דיגען און א 2־חדר'דיגען.

קאפעל וויאטזאווסקי (א בעקעריי), א הילצערן הויז פון 6 חדרים, מיט א הויף־הייזעל פון 2 חדרים.

בלאכמאן און קייאווסקי, א הילצערן הויז פון 6 חדרים.

י. מארטאקאווסקי און מוליארסקי, א הילצערן הויז פון 8 חדרים מיט א הויף־הייזעל פון 2 חדרים.

מ. מארקאוויטש, א הילצערן הויז פון 7 חדרים.

בערנער און וויאפזאווסקי, א הילצערן הויז פון 6 חדרים.

אברהם פיאטרקאווסקי, א הילצערן הויז.

י. גאטהעלף, א הילצערן הויז פון 1 חדר מיט א הויף־הייזעל.

די יודישע געמיינדע, א הילצערנער בנין אויפן הויף־פלאץ (די מקוה) פון 2 חדרים און צוויי פאר ציאנקעס (דאך־שטיבלעך).

ישראל לעווקאוויטש, א הילצערן הייזעל פון 3 חדרים.

יצחק מאיר גראסמאן, א הילצערן הויז פון 8 צימערן מיט א רעכטער אפיציגע פון 4 חדרים און 1־חדר'דיגע סוחער־אפיציגע.

די אלמנה סיגאל, א הילצערן הויז פון 6 צימערן, א הויף־הייזעל פון 6 חדרים.

שמואל זאלצמאן א הילצערן הויז פון 6 חדרים

אברהם שעפנער, א הילצערן הויז פון 1 געוועלב און 8 חדרים מיט א הויף־הייזעל פון פינף חדרים.

שלמה באלבירסקי, א הילצערן הויז פון צוויי געוועלבער און 5 חדרים מיט א הויף־הייזעל פון 4 חדרים.

ה. קאלינסקי און סובאלסקי, א הילצערן הויז פון 4 צימערן מיט א הויף־הייזעל פון איין חדר.

שלמה ראזענבוים, א הילצערן הויז פון איין געוועלב און 6 צימערן, מיט א הויף־הייזעל פון 2 חדרים.

טובי' גראס, א הילצערן הויז פון 6 צימערן, מיט א הויף־בנין פון 5 צימערן.

מיכל טשאשניאק, א הילצערן הויז פון 7 חדרים

מיכל טשאשניאק, נאך א הילצערן הויז פון 7 חדרים.

צדוק גלוכשינסקי, א הילצערן הויז פון 6 חדרים מיט א הויף־הייזעל פון 2 חדרים.

יאסקאוויטש און דרייהאר, א הילצערן הויז פון 7 חדרים. מיט א הויף־הייזעל פון 2 חדרים.

יעקב זאגאווסקי, א הילצערן הויז פון פיר חדרים מיט א געמויערטען איינשטאקיגען הויף־בנין פון 4 חדרים.

זקן בערגער, א הילצערן 4־חדר'דיג הויז.

בירנצווייג און פשעווישינסקי — א הילצערן 2־חדר'דיג הויז.

הערש מיראנץ, א הילצערן 2־חדר'דיג הויז.

פידלער און גאטהייל, א געמויערט הויז פון 6 חדרים, א הויף־הייזעל פון 3 חדרים.

יעקב בעהם, א געמויערט הויז פון 5 חדרים.

שמואל לאנדע, א צוויי־שטאקיג, געמויערט הויז מיט פאציאטקעס (גארן־פאבריק) דער פאר־מער האט געהאט 2 פאבריקס־זאלען, דער ערשטער שטאק — 1 זאל, דער צווייטער שטאק — 1 זאל און דער פאציאטקע — 2 זאלען. א געמויערט איין חדר'דיג הייזעל פארן שומר, א געמויערט 3־חדר'דיג הייזעל פארן פריוואטען געברויך,אנ'ארביימער הויז פון א פריסישער מויער פון 1 חדר און א הילצערנע שמידעריי.

אין 1856 האבען פון 1253 לאדזער הייזער, 62 געהערט צו יודען, א קימארלן, אלזא פון 4 מיט 9 צעהנטעל פראצענט פון אלע לאדזער הייזער.

די גרעסטע צאהל הייזער האט פערמאגט ש. זאלצמאן (4) די שול־איפזעהערשאפט (3), בערנער און וויאנזאווסקי (3), בירענצווייג און בזשעזשינסקי (2), מיכל טשאשניאק (2), און טוביה גראס (2), דער בערייטענגרינסטער יודישער הויז־בעזיצער איז, בלתי ספק געוען ש. זאלצמאן, וועלכער האט אין 1865 — לויט דער בעשייבונג פון מאטעטראטי — פערמאגט גאנצע 6 הייזער, העדוג־מער 5 איין און צווישטאקיגע „מאסיוו געמוי־ערטע".

עטליכע יודישע הייזער האבען זיך אויסגע־צייכענט מיט זייער שעהנעם אויסזעהען. אינם סטא־טיסטישען בעריכט צו דער הויכערער מאכט אין 1863, פעטאנט דער פרעזידענט טרעטער: „עס איז בדאי אויפצומערקען אויף די פאבריק - אנשטאל־טען פון די הערן גייער, שייבלער, פעטערס, פעט־מער, פרוסאק, ווי אויך די הייזער פון קאבאנאוו־סקין (קאבאנסקים?) און דאפראניצקים.

צוליב דעם שנעלען אנוואוקס פון דער שטאט־שער בעפעלקערונג און דאהרך, דער שטייגענדער יקרות אויף וואוינונגען און האנדעלס־לאקאלען, זענען די רווחים, וואס די הויז־איינגענטימער האבען געשעפט פון זייערע רעאליטעטען, געוועזען גאנץ אנזעהנליכע. איבריגענס בעווייזען דאס די קארגע ידיעות, וואס מיר בעזיצען, איבער דער הכנסה פון עטליכע יודישע הייזער. אזוי למשל, ווייסען מיר, אז דאס הילצערנע דירה־הייזעל פון זלמן באלבירסקי, וואס איז געשטאנען אין א זייט־געסעל פון דער אלטשטאט (וואס האט אין 1856 ענטהאלטען 2 געוועלבער און 5 חדרים און פראגט און 4 חדרים אין דעם הויף־בנין) און וועל־כעם ס'איז אין 1844, ווערט געווען דאמאלס 900 רובעל, פרענגט איגם זעלבען יאהר א הכנסה פון 190 רובעל. בעדייטענדיג גרעסער זענען געווען די הכנסות פון געמויערטע הייזער. אין 1863 האט וואלף זאנד אויף דער פיעטריקאווער נומער 278א (לויט דער יעצטיגער נומעראציע) אויסגעמויערט אנ'איינשטאקיג הויז. און מאר 1864 איז דאס דאזיגע הויז שוין געווען בעוואוינט, הגם עס איז נאך ניי איינערליך, סיי אויסערליך נישט געווען אויס־געפערטיגט און עס האט געבראכט א ריינע יעהר־ליכע הכנסה (שוין נאכן אראפרעכענען די שטייער־ערען) פון 1200 רוסישע זילבער־רובעל. בעריר טענדיגע רווחים פון זייגע הייזער, האט געשעפט שמואל זאלצמאן. אין מערץ 1864, בעשטעטיגט דער לאדזער מאגיסטראט, אז זאלצמאנס הויז גר מער 30 אויף דער שוועגטי יאקובאוסעט „וואס איז צוזאמען מיט דעם הויף־בנין פערנומען פאר פי־ליטמערישען בענוץ, פרענגט דעם איינענטימער א יעהרליכע הכנסה פון 2100 רוסישע זילבער־רו־בעל. דאס צווייטע הויז אונטערן פריהערדיגען נו־מער 175 און איצט נומער 19 אויף דער פיעטר־קאווער גאס (היינט נארזאמיעסקי אין דעם הויז האבען זיך געפונען 1 געוועלב און 14 חדרים) וואס איז בעוואוינט פון פריוואט - מענשען, ברענגט איהם א ריינע יעהרליכע הכנסה פון 1200 רוסישע זילבער־רובעל. דאס הויז וועלכעס אונטערן נומער 338 אויף דער פולנאצנאיאס, וואס איז ערשט פריש אויפגעשטעלט געווארען, וועט נאך דעם אויספערטיגען, עלול זיין צו ברענגען א יעהרליכע הכנסה פון 1500 רוסישע זילבער רובעל".

—✕—

פארין ערשטען „נאפאר"!...

א לאדזער יוד פאקט אויס זיין פעקעל צרות

פון י. אבערזשאנעק

זאגט מיר, איך בעט אייך, צו וואס האט דער רבש"ע בעשאפען דעם „שעהנעם מין"? די ווייבער, מיין איך? און אז יא שוין בעשאפען, מא, צי וואס דאס חתונה האבען? און אז יא שוין חתונה האבען, וואלט דאך גענוג געווען אויף א חודש, אויף א יאהר, דריי יאהר, פינף יאהר — אבער נישט ס'גאנצע לעבען מיט דעם זעלבען ווייב! און אז איהר וואוינט מיט א ווייב, קענט איהר וויז? אויב איהר מיינט, אז איהר קענט אייער ווייב, האט איהר א גרויסען טעות. כ'האב א סימן אין מיין ווייב: 15 יאהר אונטער איין דאך. מיט 15 יאהר צוריק, האב איך אויף אייביג אויסגעהויכט מיין בחור'ישע נשמה. היינט 15 יאהר, האב איך אונטער דער חופה אין א מאמענט פון בערוישונג, געזאגט עטליכע נארישע ווערטער, וואס איך געדענק זיי נאך ביז היינט. היינט 15 יאהר, האב איך מיין ווייב אנגעטאן א רינגעל, און זי מיר — א כאמוט...

יא 15 יאהר, 15 יאהר מיט א ווייב, 15 יאהר צוזאמען אונטער איין האך און דאך.... און דאך קען איך זי נישט. איך הויב זי נישט אן צו קענען. ווען איהר זאלט האבען צעהן קעפ, וועט איהר די פארשוינטעס נישט דערקענען.

אט, למשל, גייה איך איצט ארום עטליכע טעג און פארש מיין יודענע. איך וויל עפעס דערגעהען בייז איהר, און א נעכטיגער יום. כ'ווייס, אז זי האלט ביי זיך א סוד, און וואס פארא מיטלען איך זאל נישט אנגעהמען צו דערגעהען דעם סוד, געלונגט עס מיר נישט.

וואס דאס איז אזוינס, וועל איך דערצעה־לען, און איהר וועט זיך איבערצייגען, אז איך בין גערעכט.

ווי איהר קוקט זי אן, מיין יודענע, זעהט זי אוים אויפן קוק א „זשיוועע נומער". א טעמפעראמענטנע, א לעבעדיגע, א צאפעלדיגע, איז א מיסטערן אויף „נאפיערען" א „מענשטשיזנע". די דאזיגע „קוניץ" קען זי אויסטעצייכענט, דערפאר איז זי דער „פער" פון דאמען - קאמיטעט, וואס ארדענט איין איימפרע־זעס אויף „ראבראטשיינע" צוועקען און זי איז מאַ־קע דאס אויבערשטע פון שטויסעל. נישטרוי, נישט גוען, זעהט איהר זי שטעהען ביי א טישעל פארן „גראנד קאפע" אנגעטאן אין א שווארץ זיידענעם מאנטעל, דעם קאפ פריש פריזירט און קארבירט, נעבען איהר צוויי מענער מיט „שטייפע בעכערס" אויף די קעפ. די מענער שטעהען, איינער אויף רעכטס, דער צווייטער אויף לינקס און זי זיצט אין מיטען ווי א פרינצעסין. די מענער ארבייטען אויף אלע פלים, טאנצערט אריין מטבעות און זי.... דאנקט:

— דזשענקאיע.....

די גאנצע צייט זיצט זי און זיי, די מענער אר־בייטען, זעהט זי אבער פון ווייטען אנקומען א „העכט", כאפט זי א קוק אין שפיגעל אריין, גיט זיך א וויש איבער דער נאז מיט דער פודער־פאדוש־קע, און אז יענער קומט נעהנטער, גיט זי איהם א מאך א „שנעפעלע", און יענער איז שוין פארמיג.. ער גיט איבער ביטעל און דערלאנגט א „גרע־בערע זאך". א בכבוד'ע מטבעה, הייסט עס.

דאס זעלבע איז אויף א „באל נא צעל דאבראַ־טשינגי", א קאנצערט, אומעטום איז זי דער „פער", פארוואס? ווייל זי קען די „קונץ", זי ווייסט ווי אזוי צו „נאביערען" א יאלד, און יאלדען וואקסען איבער נאכט, און טאמער האט זי נישט קיין פרעמ־דען, בין איך אליין דער יאלד. פונקט ווי פרעמדע, הויב איך זי אויך נישט אן צו קענען, און ווייס נישט ווען זי איז ערנסט און ווען זי שפילט טעאטער. אויך איצט ווייס איך נישט, צי זי איז ערנסט, צי מאכט זי איהר „משוגענע קונץ"...

הערט א מעשה:

יעדעס יאהר אין דער צייט, פסח־צייט, הייסט עס, בעקומט זי „נאפאדען", זי הייבט אן פסח און ענ־דיגט, ווען..... זי האט אין דער קעשענע דעם באהן־בילעט קיין שטשאווניץ, קריניצע אדער טשעכאטשי־נעק.

יעדעס יאהר בעקומט זי אנ'אנדערען „נאפאר". די „טאפאדען" זענען ביי איהר „פשעפיסאווע". לויטן דאקטארס „פשעפיס". זאגט ער: „שטשאווניצע", ווייס זי, אז ס'האלט גיין א „ניר'ען - נאפאר" און וועג אריין. זאגט ער: „טשעכאטשינעק", מוז נעהמען א פארציע אטהעמים, אדער עפעס אנ'אנדערע טשע־כאטשינקער סחורה...

אזוי געהט עס יאהר־אויס, יאהר־איין, יעדען פסח, הייבען זיך אן איהרע „פשעפיסאווע נאפאדען" און ענדיגען זיך ווען זי זיצט אויף דער באהן, זעה איך זי זיצען אויף דער באהן, ווערט מיר ליכטיג אין די אויגען און ליכט אויפן הארצען, ארא אנ־געל פון קאפ. דאס איז דער גליקליכסטער מאמענט אין מיין לעבען, ווען איך שטעה אויפן פעראן און זעה מיט מיינע אויגען, ווי דער צוג פיהרט זי אוועק.

העט, העט, נאך א פאכע מיטן טיכעל און איך וועל מעהר איהר געזיין נישט זעהען — דאס איז דער שעהנסטער מאמענט, דער גליקליכסטער טרוים אין מיין גליקליך פערהייראטען לעבען...

יעדען פסח גרייט איך מיך דעריבער מקבל־פנים צו זיין דעם ליבען גאסט, דעם „ערשטען נאפאר" איהרען. לויט דעם „נאפאר", ווייס איך, אין וועל־כען באד זי וועט פאהרען. שרייט זי:

— „אוי, מאיע נערקי!".... גרייט איך מיך מיט געלד קיין שטשאווניץ. שרייט זי:

— „אוי, מאיע נאגי!" — שמעקט עס מיט טשעכאטשינעק.

פון די „נאפאדען" איהרע, נעהם איך מיך נישט שטארק איבער, ווארום איך ווייס דאך, אז ס'איז חלילה נישט געפעהרליך.... אז ס'וועט מיטן איבער־שטעגם הילף און מיטן כוח פון א 500־מעטר זלאטי — אריבער בשלום.... דערפאר טו איך זי בלויז בשעת מעשה — „אוספאקאיען":

— נו, שא, אוצר'ל מיינס.... אוספאקאיע דיך... וועסט אי"ה פאהרען קיין שטשאווניץ.... וועסט דארט זיכער געהאלפען ווערען... ס'וועט דיר „פא־לעפיען"....

זי סטענקעט, און איך גלעט איהר אויבערן קעפעל, ביז.... ביז זי שלאפט איין אין א זיסען שלאף, און זיסע חלומות האט זי אין דעם שלאף. חלומות פון ברידזש, חלומות פון פלירט, חלומות פון וואלד א. אז. וו. א. אז. וו.

אזוי געהט עס יאהר־איין, יאהר־אויס. יעדעס יאהר אין דער צייט, בעקומט זי איהר „נאפאר", צו וועלכען איך בין שוין צוגעוויינט. פונקט ווי אלע יאהר, האב איך אויך הייאהר געווארט. געווארט די ערשטע טעג, חול־המועד, איבערגעווארט די צווייטע טעג. כ'ווארט איצט נאך פסח, און א נעכטיגער יום! יעדען אינדערפריה קוק איך אין בעט אריין, אפשר וועט זיך עפעס מאכען, אפשר הערען א קרעכץ, אפשר א סטענקע, ביימאג ווארט איך... אפשר א חלשות, אפשר א קליין חלש'ל... א פיצעלע נאפאדל באטש — אך! ווער? וואס? ווען? ס'ריהרט זי נישט.

פון דער גאס קלינג איך אהיים יעדע שעה.

— האלא, פיטשעלע?

— יא, איך, פיטשעלע.

— וואס מאכסטו?

— אלראס גוטס.

— ווי פיהלסטו דיך?

— אויסגעצייכענט.

הער איך דעם „אויסגעצייכענט", ווערט מי־ר טרויעריג אויף דער נשמה. איך ווייס, אז איצט איז נישט קיין זמן פון פיהלען זיך „אויסגעצייכענט", אז איצט איז א זמן פון „נאפאדען", אז איצט דארף מען חלש'ען, איצט דארף מען שרייען:

— „אוי, מאיע נערקי!"...

— „אוי, מאיע אטרעטיטשנע נאגי!"...

טא, וואס איז דאס „אויסגעצייכענט פיהלען זיך"? איך ווייס, איך בין איבערצייגט, אז דאס שפילט זי טעאטער, אז דאס מאכט זי די „משוגענע קונץ" און איך ווייס נישט מיט וואס דאס שמעקט. אי... בין דער יאלד און נאך 15 יאהר צוזאמען זיין, הויב איך זי נישט אן צו קענען. אט אזוי זענען זיי, די ווייבער!

בין איך טאקע געווען אויף גרויסע און געהאק־טע צרות. ווער ווייסט? אפשר איז איהר טאקע נעפאלען, היי־יאהר נישט צו פאהרען, אפשר האט זי זיך איבערלייגט: היינטיגע צייטען, אנטיסעמיטישע קריזיס, דאס, יענץ. ווער ווייסט? אויב זי זאל טאקע וועלען זיצען איינגאנצען זומער אין דערהיים, וואס אויסגעהען צו מיין קאפ, האב איך גענומען חוקר ודורש זיין ביז... ביז כ'האב עס געפאקט. ענד־ליך האב איך מיך דערוואוסט דעם סוד פון איהר שווייגען. איצט איז פאר מיר קלאר געווארען, פאר וואס זי האט נאך ביז איצט קיין איין „נאפאר" נישט בעקומען.

הערט, וואס כ'האב מיך דערוואוסט:

זי איז אונטער דער „אפיעקע" פון איהר דאק־טאר. דא וואו ער איז — איז זי, און דא ווי זי איז — איז ער.

פרעג איך איהם די טעג:

— פאניע דאקטאזשע, וואוהין רעכענט איהר היי־יאהר צו פאהרען?

— כ'ווייס נאך נישט.... ערשט אין 2 וואכען ארום, וועל איך בעשליסען וואו צו פאהרען.

איצט איז מיר שוין אלץ קלאר געווארען, איצט פערשטעה איך שוין, פארוואס זי האט נאך ביז איצט קיין איין „נאפאר" נישט בעקומען. גאר פשוט: ער ווייסט נאך נישט, וואס פאר א „נאפאר" זי וועט דארפען... זי וועט ערשט ווייסען אין 2 וואכען ארום.

יא, און 2 וואכען ארום, וועל איך שוין ווייסען...

—✕—

...עניג און פאָלק

פון משה בראָדערזאָן

פ י ר ז אָ ג ע ר :

...י זאָך, וואָס איהר וועט זעהן דאָ פּאַלד,
...י געפּסיגט אין פּאָרצייטען,
...י קלאַפּערט זיך אין חשיבות אַלט,
...אַטש ס'האַלט זיך אַלץ אין בייטען!
...מיט פיל יאָהרטויזענטער צוריק,
...שעת דעם פּרעה מענעס —
...געווען אַ מלכות — ערד אַ שטיק,
...נישט ווייט פון אונז געווען איז'ס.
...אין אָט דעם מלכות — וועט איהר זעהן
...אין זיין געשיכטע ראַשער,
...אַזוינס, וואָס ס'איז מיט איהם געשעהן,
...נאָך איידער בבל, אַשור.....
...אין איינעם אין אַ העלען טאָג
...האָט אין דעם לאַנד געבענשטען,
...אַרויסגעוויזען זיך — אַ קלאָג! —
...פאַרהאַן איז צופיל מענשען!
...און ס'האָבען מענשען די געהאַט
...אויף זיך אַ גרויסען הערשער,
...וואָס האָט מיט זיי געלערנט פּשט —
...דעם קעניג פּום דעם ערשטען!
(פּויק. טראָמפּייט. פּערוואַנדלונג:)

ק ע נ י ג פּ ו ם :

...ס טוט מען, מיניסטאָרען, פרייגט —
...יין זעהר אומצופרידען:
...איז ענג דעם פאָלק געוואָרען היינט
...ן פאָלק די אַגנאָסטידען!....

ע ר ש ט ע ר מ י נ י ס ט ע ר :

...מיין — די מענשען איבעריג,
...ם אויסנאַהמען געווייסע —
...העליזער דאַרף מען שניידען — פּיק,
...רימשפּטין צו מיתה...

צ ו ו י י ט ע ר מ י נ י ס ט ע ר :

...מיין.... איך בין נישט, ניין, דערפאַר,
...גאַנג איז עס אַ לינקער!
...מיין, ס'וועט זיין הומאַניטאַר:
...אַסט געבען עסען, טרינקען....

ד ר י ט ע ר מ י נ י ס ט ע ר :

...איך בין געגען מיטלען די:
...פּרעסיעס דאַרף מען מיידען,
...דאָס נישט העלפען וועט סיי-ווי,
...מעהרען נאָך די ליידען...
...לל, מיין מיינונג איז אַזוי:
...יין מען מוז בעשאַפען
...קודם כל אַרויס פון לאַנד
...זאָלען פרעמדע שקלאַפען,
...וועלען גלייך אויף זייער אָרט
...איינענע שוין קומען,
...האָבען זייער אַרבייט שווער
...יין איבערגענומען....
...אַלץ וועט הערען רעדוצירט,
...ומגעקוקט זיך איידער,
...ס'וועט אַזוי-אַ צוגיין דאָ,
...יט אָט אַזאַ מין סדר:
...ייף אָרט פון שקלאַפען וועלען גיין
...פויערים געמיינע,
...ייף אָרט פון פויערים געמיין,
...קליינבירגער די שיינע,
...ס אָרט פון קליינבירגער וועט דאַן
...ס ריטערטום פערנעהמען
...ן אויף דעם אָרט פון ריטערטום
...הויפלייט, וועלכע שמ׳ען....
...וזי אָט גוט וועט זיכער זיין
...ן נחת האָבען וועסטו,
...פום דער ערשטער, קעניג מיין,
...ווי וועט זיין צום בעסטען!
(דערלאַנגט איהם אַ פּאַפּירענעם דעקרעט)

ד ע ר ק ע נ י ג פ ו ם :

...מיין אויך אַזוי — דיין ראַט איז קלוג,
...ענדערען די שטעלעס,
...ישטאָ צו טראַכטען וואָס.... גענוג!
...קיצור מיין בעפעהל איז:
...איך קעניג פום דער ערשטער, האַך,
...ער צאַר פון אַגנאָסטידען —
...י זאַך געלעזען האָב אין תוך,
...ון אַלץ וועט זיין צופרידען!
...י פרעמדע שקלאַפען מוזען גיין,
...זאָ ס'וועלען פיהרען אויגען....
...ייף זייער אָרט די אייגענע
...ס וועלען זיכער טויגען!
...ייף אָרט פון שקלאַפען וועלען גיין
די פויערים געמיינע,
אויף אָרט פון פויערים געמיין
די קליינבירגער די שיינע,
דאָס אָרט פון קליינבירגער וועט דאַן
דאָס ריטערטום פערנעהמען,
און אויפן אָרט פון ריטערטום —
די הויפלייט, וועלכע שמ׳ען...
אַזוי איז איצטער מיין בעפעהל,
מיט גרויס גענאָד געפּסקנט —
דער קעניג פום דער ערשטער, האַך!
האָ גבראָ והאָ טראַסקע!
(פּערוואַנדלונג)

פ י ר ז אָ ג ע ר :

און אויסגעפיהרט איז דער בעפעהל:
די שקלאַפען פרעמד פערטריבען,
קיין איינער איז פון זיי אין לאַנד —
קיין סימן איז פערבליבען...
נאָר ווינד-און ווייי, קיין יאָהר איז נישט
אַ יאָהר צומאָל פערלאָפען —
און ווידער שטיקט מען זיך אין לאַנד,
מען זעהט עס אַן גאַנץ אָפען!
אַזוי פיל מענשען ווידער דאָ,
אַז ציפּערן עס שווינדלען —
מען קאָן דאָך נישט פערוועהרען זיי —
פערבאָטען ס'פּאָלק צו קינדלען...
הערשט ווידער אַרבייטסלאָזיגקייט,
וואָס גאָרנישט איז קיין מעלה,
און ס'שרייען: גיט אונז אַרבייט, ברויט,
די איבעריגע מיילער.
טאָ, וואָס זשע זאָל מען מאַכען, טון,
אין העכסטען פּאַלאַץ - גאָרען?
נו, מילא, רופט דער קעניג פום
אויפסניי די מיניסטאָרען!
(פּויק. טראָמפּייט. פּערוואַנדלונג:)

ק ע נ י ג פ ו ם :

העי, מיינע מיניסטאָרסקע קעפּ,
די קליגסטע פון די צייטען!...
זאָגט, אַדרבא, וואָס זאָל דאָס —
די מעשה איצט בעדייטען?...
מיר האָבען בירגער איצטער מעהר
נישט טויזענטער אין קאַנען,
נאָר הונגעריגע ציילען זיך
אַצינדער אין מיליאָנען!
וואָס טוט מען איצטער מיט דער פּלאָג,
וואָס דראָהט אונז צו פערפּלייצען?
ווי גיט מען איצטער זיך מיט זיי
מיט חברה-לייט אַן עצה?!

ע ר ש ט ע ר מ י נ י ס ט ע ר :

מיין עצה בלייבט, ווי ס'איז געווען,
כ'בין ווייטער צו איהר נוטה.
כ'מיין פּשוט, אַז מען דאַרף.... מען מוז
די איבעריגע טויטען...

צ ו ו י י ט ע ר מ י נ י ס ט ע ר :

כ'בין געגען ראַט דעם דאָזיגען,
דעם גאָר נישט קולטורעלען —
זיי אויסצוהונגערן, מען דאַרף!
דאָס מיין איך דאַרפסט בעפעהלען!

ד ר י ט ע ר מ י נ י ס ט ע ר :

ניין, ס'שמעקט מיר אויך נישט —. זיכער ניין!
דאָס זענען עצות דולע.
און כ'זעה אין זיי קיין אויסלייז נישט,
קיין תכלית און קיין פּעולה.
דעם אומגליק פון דער זאַך איך זעה
אין גאָר אַן אַנדער סיבה —
און ראַטעווען נאָך קאָן מען דאָ
מיט שכל און מיט ליבע....
אָ, קעניג פום דער ערשטער, האַך,
אַ סיבה דאָ פאַרהאַן איז:
וואָס ס'ווילען שקלאַפען אונזערע
נישט זיין קיין קאַרטאָרזשאַנעס!
טאָ, מוז מען שקלאַפען אָטאָ-די —
פאַר ראַסען - פרעמד פערשרייבען,
און ווי די פרעמדע פאַר׳אַיאָהר
פון לאַנד אַוועק פערטרייבען!....
דאַן וועלען פויערים אַליין
די שקלאַפען - אַרבייט מאַכען,
און קליינבירגער זיי וועלען טון
די לייכטערע די זאַכען.
דאָס אָרט פון קליינבירגער וועט דאַן
דאָס ריטערטום פערנעהמען,
און אויפן אָרט פון ריטערטום —
די הויפלייט, וועלכע שמ׳ען....

אַנ׳אייגענע מעשה אויף אַ פרעמדער געשיכטע

ק ע נ י ג פ ו ם :

כ'מיין אויך אַזוי: דיין ראַט איז קלוג,
צו ענדערען די שטעלעס,
נישטאָ צו טראַכטען מעהר.... גענוג!
הקיצור, מיין בעפעהל איז:
(לייענט דעם צוגעגרייטען בעפעהל:)
איך קעניג פום דער ערשטער, האַך,
דער צאַר פון אַגנאָסטידען,
די זאַך געלעזען האָב אין תוך,
אַז אַלץ זאָל זיין צופרידען.
די אַפן - שקלאַפען אונזערע
פאַר ראַסען - פרעמד פערשרייבען
און, ווי די פרעמדע פאַראַיאָהר
פון לאַנד אַוועק פערטרייבען.
דאַן וועלען פויערים אַליין,
די שווערע אַרבייט מאַכען,
און קליינבירגער זיי וועלען טון
די לייכטערע די זאַכען.
דאָס אָרט פון קליינבירגער וועט דאַן
דאָס ריטערטום פערנעהמען
און אויפן אָרט פון ריטער-לייט
די הויפלייט, וועלכע שמ׳ען....
אַזוי איז איצטער מיין בעפעהל
מיט גרויס גענאָד געפּסקנט:
דער קעניג פום דער ערשטער, האַך!
האָ גבראָ והאָ טראַסקע!
(פּויק. טראָמפּייט. פּערוואַנדלונג:)

פ י ר ז אָ ג ע ר :

אַ שווער „מיסמאַטען" איז'ס געווען,
נאָר ס'איז אַזוי געבליבען —
אין די מיליאָנען שקלאַפען פיל
מען האָט אַרויסגעטריבען.
ערשט קוים אַדורך עס איז אַ יאָהר,
און ווידער נייע - נייעסען —
שוין ווידער האָסטו גרויס די בראָך,
אויפסניי די אַלטע מעשה....
וואָס טוט מען דאָ? וואָס מאַכט מען דאָ?
די הונגעריגע מאָהנען!
ס'איז צוגעקומען איינס לאַנד
נאָך מעהר, ווי צעהן מיליאָנען....
(פּויק. טראָמפּייט. פּערוואַנדלונג:)

ק ע נ י ג פ ו ם :

צו אַלדי גוטע שוואַרצע יאָהר!
וואָס פּאָנפּעט איהר? וואָס זיצט איהר?
אַ סוף, נו, לאָמיר הערען שוין —
ווי ראַטעוועט מען איצטער?

ע ר ש ט ע ר מ י נ י ס ט ע ר :

איך בלייב ביים מיינינגען... איך בלייב,
ביים אויסגאַנג דעם נישט - שלעכטען:
איך מיין, אַז אָט די צעהן מיליאָן
מען דאַרף אָהן ריקזיכט שעכטען!

צ ו ו י י ט ע ר מ י נ י ס ט ע ר :

איך מיין, אַז אָפּנעהמען די שפּייז
איז בעסער ראַציאָנעלער:
זיי וועלען פּגר׳ן אַליין —
ווי שטשורעס אין אַ קעלער!

ד ר י ט ע ר מ י נ י ס ט ע ר :

אָ, ניין — די הרכים טויגען נישט...
איך מיין אַזוי דאַרף בלייבען:
ווי פריהער שקלאַפען, דאַרף מען איצט
די פויערים פערטרייבען!
די קליינבירגער זיי וועלען דאַן
די שווערע אַרבייט מאַכען.....
און ריטער וועלען טון-טון טון
די גרינגע, לייכטע זאַכען!...
און דאַן דאָס אָרט פון ריטער-לייט
מיט העלדישקייט, וואָס שמ׳ען....
עס וועלען הויפלייט איידעלע
מיט כבוד גרויס פערנעהמען!

ק ע נ י ג פ ו ם :

כ'מיין אויך אַזוי: דיין ראַט איז קלוג,
צו ענדערען די שטעלעס,
גענוג געפּלפּול'ט זיך... גענוג!
הקיצור, מיין בעפעהל איז....
(לייענט דעם אונטערגערוקטען בעפעהל)
איך קעניג פום דער ערשטער, האַך,
דער צאַר פון אַגנאָסטידען,
די זאַך געלעזען האָב אין תוך,
אַז אַלץ זאָל זיין צופרידען:
די פויערים די 10 מיליאָן
אין אַקער, וועלכע שפּאַנען,
איך זאָג גנעדיגסט: — פּאָשאָל וואָן,
און מאַרש אַרויס פון דאַנען!
די קליינבירגער זיי וועלען שוין
די שווערע אַרבייט מאַכען,
און ס'ריטערטום וועט טון-טון טון
די גרינגע, לייכטע זאַכען,
און דאַן דאָס אָרט פון ריטער-לייט,
מיט העלדישקייט וואָס שמ׳ען,
עס וועלען הויפלייט איידעלע,
מיט כבוד גרויס פערנעהמען!
אַזוי איז איצטער מיין בעפעהל
מיט חסד גרויס געפּסקנט —
דער קעניג פום, דער ערשטער, האַך!
האָ גבראָ והאָ טראַסקע!

פ י ר ז אָ ג ע ר :

(פּויק. טראָמפּייט. פּערוואַנדלונג:)
יאַ-יאַ, אַזוי איז'ס אויך געשעהן —
אַ בראָך איז צו די יאָהרען!
עס זאָלען קיינעמס אויגען זעהן,
וואָס ס'איז דערפון געוואָרען:
איין יאָהר בלויז שפּעטער, בלויז איין יאָהר
(אַ וועלט מיט פּאַראַאָקסען!)
און 40..... 40 מיליאָן
אין לאַנד איז צוגעוואַקסען...
און ס'איז געוואַקסען נאָך און נאָך,
אין גאַנג פון די מעת - לעת'ן —
ביז אַלע בירגער פונם לאַנד
זיך האָבען אויפגעפרעסען....
אָהן ברעג און גרעניץ איז די פּלאָג,
דער חורבן גרויס געוואָרען,
און אויסגעבליבען איז — דער פּום
מיט זיינע מיניסטאָרען....
אַ צאָרן זאָל אַזאַ נישט זיין —
זיי וויינען, זאָגען קינות....
און זיצען איצט אַ ביסען ברויט
אויף חורבות אויף רואינעס.
(פּויק. טראָמפּייט. פּערוואַנדלונג:)

ע ר ש ט ע ר מ י נ י ס ט ע ר :

איז עצות מיינע נישט געפאָלגט,
און גאָט אין האַרץ פערגעסען:
נישטאָ, וואָס נעהמען אין מיין מויל —
אַ שטיקעל ברויט צו פרעסען....

צ ו ו י י ט ע ר מ י נ י ס ט ע ר :

מען וואָלט די שפּייזען אָפּגעהיט,
געווען וואָלט קיין מהומה.
אַזוי מען האָט אויף זיך דעם טויט —
אַליין אויף זיך גענומען....

ד ר י ט ע ר מ י נ י ס ט ע ר :

די עצות מיינע — גוט געווען,
איך בין אַ חכם עתיק!
נאָר ס'האָט דערהרגעט אַלע אונז
די פאַלשע מאַטעמאַטיק....

ק ע נ י ג פ ו ם :

און איך, דער אַלטער אידיאָט,
געהחתמ'עט האָב דעקרעטען!
און ס'איז געבליבען גאָרנישט מיר
דעם בויך מיינעם צו זעטען...
כאָטש גיי אַ פינגער נעהם און זויג,
און שלינג אַראָפּ דעם גומען....
דער טייוועל וואָלט זיי אַלעמען

פון מיר אַוועקגענומען!....
אַרויס... אַוועק-גייט פון מיין לאַנד,
(אוי, ביטער דעם מאָנאַרך איז!)
איך פּום דער ערשטער הייס עס אייך:
אַוועק פון דאַנען, פּאַרכעס!...

ד י ד ר י י מ י נ י ס ט אָ ר ע ן :

גיי דו אַליין אַוועק פון אונז,
דו תּפֿיעוואַטער צדיק...
גיי, וואו דער שוואַרצער פּעפער וואַקסט!
גיי-גיי צוו אַלדי קאַדיק!

ק ע נ י ג פ ו ם :

נו, מילא, זעהט איהר דאָך דעם סוף
נישט איבעריג פּאַראַדיש....
טאָ, לאָמיר זאָגען אַלע איצט —
אַ דרבנן - קדיש!
(אַלע טוען עס און די געשיכטע האַלט זיך אין
איין איבעריחזר׳ן).

אַ קליין מיידעל

דערצעהלונג
נאָכ׳ן פראַנצויזישען

פון נ. פּערלמאַן

— איך האָב געקענט העלען ווען זי איז נאָך
...ווען גאָר אַ קינד, — האָט דער ראָמאַנען־שרייבער
...אָן פּראַטער, אָנגעהויבען. — זי איז געווען מיין
...סעקרעטאַרין. זי איז געווען אַ גוטע סעקרעטאַרין. זי
...האָט געקענט אַלע מיינע משוגעת'ן, האָט געטראָ־
...גן מיין יעהען וואונש, איז געווען געטריי, פּינקט־
...לעך, אַרבייטסזאָם. צעהן יאָהר האָט זי אָפּגעאַרבייט
...ביי מיר, מיט מיר. פון אַ קליין מיידעל, — ערשט
...שוין שולע אַרויס, — האָט זי פאַר מיינע אויגען
...זיך פאַנאַנדערגעבליהט אין אַ שעהנע, רייפע, יונגע
...פרוי. און אָט קומט זי אין אַ פריהמאָרגען צוגעהען
...צו מיר און לאָזט מיר וויסען, אַז זי איז געוואָרען
...מזל טוב אַ כלה און קלייבט זיך איינגיכען חתונה
...האָבען.

— מיין צוקונפטיגער מאַן, — האָט זי באַלד
...געגעבען, אַביסעל שעהמעוודיג, — וויל נישט, אַז
...איך זאָל ווייטער אַרבייטען. ער זאָגט, ער פערדינט
...גענוג, אַז איך זאָל קאָנען פערבלייבען אין הויז.

די נייעס האָט מיר געטראָפען ווי אַ דונער.
— אַזוי! — האָב איך אויסגעשריגען — איצט
ווען דו דאַרפסט מיך מעהר נישט האָבען, לאָזטו
מיך פאַלען.... מען קאָן נישט זאָגען, עס איז זעהר
שעהן פון דיר!...
— אָ, הער פּראַטער!
— דו פערלאָזט מיך טאַקע העלען? דיין חתן,
זאָגסטו, פערדינט גענוג? וואָס הייסט גענוג? ביי
היינטיגע צייטען איז עס קיינמאָל נישט גענוג. זאָג
דיין צוקונפטיגען מאַן, אַז איך וועל דיר נישט שענ־
קען דיין פרייהייט, ביז וואַנען דו וועסט מיר נישט
געפינען אַנ'אַנדער מיידעל אויף דיין אָרט...
— דאָס איז נישט אַזוי שווער, — האָט העלען
געזאָגט.
— איך וויל נישט, אַז דו זאָלסט מיר גלאַט אָנ־
וואַרפען אַ מיידעל. גאָט ווייסט, אַז דו אַליין ביסט
אויך נישט אַזוי געוואַלדיג גוט. איך וויל אָבער האָ־
בען אַ סעקרעטאַרין, וואָס זאָל זיין, ווענינגסטענס,
נישט ערגער פון דיר. נאָך אַ זאַך: כאָטש דיר אַליין
פעהלט אויך אַ היפּש ביסעל צו זיין אַ וועלט־שעהנ־
הייט, דאָך וויל איך נישט אריינגעהמען צו זיך אין
הויז אַ פּערזעהניש, מעג זי אפילו זיין די בעסטע
סעקרעטאַרין אין דער וועלט. ווען דו וועסט מיר
ברענגען אַ מיידעל, וואָס וועט מיר געפעלען, וועל
איך דיר שענקען דיין פרייהייט און דיר אפילו גע־
בען מיין ברכה.
אַזוי האָב איך גערעדט צו איהר מיט אַ געמאַכ־
טען בייזער, ווייל עס איז מיר אויף אַנ'אמת'ען גע־
ווען שווער זיך פאַרצושטעלען, ווי אַזוי איך וועל
עס קאָנען זיך בעגעהן אָהן איהר. דאָך האָב איך
פערשטאַנען, אַז איך קאָן זי מיט געוואַלד נישט
האַלטען ביי זיך, — וואָסרוואָס, מיין שקלאַף איז זי
דאָך נישט געווען, — און איך האָב בעשלאָסען ביי
זיך נישט צו מאַכען די זאַך שווערער ווי עס איז
געווען.
דער טאָג פון העלענס חתונה האָט זיך דערנעהנ־
טערט און איך האָב איהר איינמאָל ווידער אַ פרעג
געטון:
— עס זעהט אויס, אַז עס איז נישט אַזוי גרינג
צו געפינען אַ מיידעל, וואָס זאָל קאָנען פערנעהמען
דיין פּלאַץ.
אָבער העלען האָט אַ שאָקעל געטון מיטן קאָפּ.
— עס איז נישט ריכטיג, — האָט זי געזאָגט,—
איך האָב שוין געפונען פאַר אייך אַ מיידעל, וואָס
איהר וועט נאָר אָנקוועלען פון איהר.
— פאַרוואָס שטעלסטו זי נישט פאָר פאַר מיר?
— איך האָב נאָך צייט...
— און טאָמער וועט זי מיר נישט געפעלען?
— זי וועט אייך געפעלען, איך בין זיכער אין
דעם.
העלען האָט מיר אַלץ געענטפערט מיט אַ דינעם,
אירישען שמייכעל, ווי זי וואָלט געטראַכט: „איך
בין קלוגער פון דיר"....
(ווייטער זעה זייט 20).

נביאים און נבואה / מיט 2000 יאָהר צוריק

מיינע ווייטערדיגע שטודיען אין יודישער געשיכטע

(זכרונות) — פון ד״ר ה. זשיטלאָווסקי

וואָס מעהר איך האָב זיך פערטיפט אין שטודירען די איסיים, וואָס מעהר איך פלעג מיך אריינטראַכטען אין יעדען שטריך פון זייער לעבען און פון זייער שיטה — אויף וויפיל דאָס איז אָפּגעשפּיגעלט אין דער ליטעראַטור פון זייער צייט און דער צייט, א גאָהענטער צו זייער פערשווינדען, — אַלץ מעהר בעוואונדערונג, נאָך מעהר: ממש רעליגיעזע פערהיילונג האָבען זיי ארויסגערופען אין מיר; אַלץ מעהר פלעגט מיר אָבער ווערען דערווידער דער גוטמוטיג־פריינדליכער קוק אויף זיי פון אויבען אַראָפּ, וואָס האָט געהערשט ביי די אָפיציעלע היסטאָריקער, א חוץ דעם איינציגען ד״ר הערצפעלד, וואָס ווערט באַמט פון קיינעם נישט ציטירט. דער ד״ר הערצפעלד איז אגב אויך דער איינציגער, וואָס האָט געמאַכט זעלבסטשטענדיגע אויספאָרשונגען וועגען דעם יודישען עקאָנאָמישען לעבען פון יענער צייט.

א סעקטע פאַנאַטישע וועלט־אַפּליקענטער! מענשען, וואָס לעבען אין א טומאַן פון אייגענע מיסטישע פאַנטאַזיעס, אָהן א בריקעל חוש פאַר דער געזעלשאַפטליכער ווירקליכקייט, פון וועלכער זיי אַנטלויפען! — אַזוי האָבען די היסטאָריקער געקוקט אויף די איסיים, א מין „טעראַפּעווטען‟, וועגען וועלכע איך האָב געשריבען אין דעם פאָריגען קאַפּיטעל.

ווען איך האָב ביי הערצפעלדן געלייענט די לאַנגע ליסטע אונטערשיידען, וואָס האָבען געהערשט צווישען די „טעראַפּעווטען‟ און די „איסיים‟, בין איך געווען פול מיט צאָרן און פראָטעסט אַנטקעגען אונזערע היסטאָריקער. ווי ווירקט נישט אויף זיי דער „יראת הכבוד‟, מיט וועלכען אַזעלכע גייסטיגע אַריסטאָקראַטען פון יענער צייט, ווי יאָזעפוס און פילאָ, רעדען גראַד וועגען די איסיים און נישט וועגען די טעראַפּעווטען? ווי מאַרקען זיי נישט די הויפּטזאַך? די טעראַפּעווטען האָבען מיט זיך פאַרגעשטעלט א ריכטונג פאַר איינצעלנע יודען, וואָס שיידען זיך אַרויס פון דעם געזעלשאַפטליכען לעבען. די איסיים האָבען אויסגעבויט אַן אָרגאַניזאַציע מיט א לעבען, וואָס קאָן דינען ווי א מוסטער פאַר א לעבען פון דעם גאַנצען פאָלק, פון דער גאַנצער מענשהייט!

פון וואַנען — אַט די בלינדקייט ביי אונזערע היסטאָריקער? עס איז מיר, דעם סאָציאַליסט, נישט געווען שווער צו דערטאַפּען דעם וואָרצעל איהרען. זיי שפּיגלען אָפּ דעם גייסטיגען איינשטעל פון דער איצט לעבענדיגער יודענשאַפט, דעם דורך און דורך בורזשואַזיליבעראַלען, פער׳מקח־וממכר־דיגען גייסט איהרען, וועמען עס זענען אַזוי פרעמד די סאָציאַלע פּראָבלעמען פון דער צייט און פון דער גאַנצער מענשליכער געשיכטע. אָט די פּראָבלעמען זענען אָבער נישט געווען פרעמד דעם אַריסטאָקראַט, פילאָ. אין זיין צווייטער שריפט וועגען די איסיים לויבט ער זיי צווישען אַנדערע זאַכען אויך דערפאַר, וואָס זיי זענען די איינציגע אָרגאַניזאַציע אין דער וועלט, אין וועלכע די אַלטע לייט, אומפעהיגע צו אַרבייטען, דאַרפען נישט זאָרגען פאַר זייער עקזיסטענץ.

און נאָך א מאָמענט האָט זיכער געטווירט שפּילען א ראָלע אין דער משונה׳דיגער שטעלונג פון אונזערע היסטאָריקער צו די איסיים: דער ענגער צוזאַמענהאַנג, וואָס עקזיסטירט צווישען זיי און דער משיח־בעוועגונג פון ישו הנוצרי, פון וועלכער עס איז אַרויסגעוואַקסען דאָס קריסטענטום. די היסטאָרישע חשבונות צווישען יודענטום און קריסטענטום האָבען נישט געלאָזט אָביעקטיוו אָפּשאַצען דעם בעדייט פון א בעוועגונג, וואָס האָט אַרויסגעבראַכט פון זיך דעם ביטערסטען פיינד, די בלוטיגסטע פערפאָלגער און פייניגער פון דעם יודישען פאָלק.

* * *

וואו זענען אַהינגעקומען די נביאים אין דעם אַלט־יודישען לעבען פונם בית־שני? „מיט זכריה, חגי און מלאכי האָט זיך געענדיגט די נביאות‟ — אַזוי פערזיכערט די יודישע טראַדיציע. פאַר דעם פרום־גלויביגען איז דער ענין א קלאָרער: דער „רוח־הקודש‟ האָט אויפגעהערט זיך אַראָפּצולאָזען אויף מענשען. פאַר די אָבער, וואָס גלויבען, אַז דער „רוח הקודש‟ ווערט בעשאַפען אין דעם מענשען, פון דעם מענשען, איז דער ענין נישט גאָר גלאַטיג. אין די שריפטען פון עזרא און נחמי׳ יענע צוויי גרויסע פיהרער אין דעם צוריקקעהר פון גלות און בויער פון דעם נייעם לעבען אין דעם אייגענעם לאַנד, זעהען זיי, ווי די גאַנצע הערשונגסמאַכט, וואָס איז אַמאָל געלעגען אין די הענט פון די מלכים און די שרים, איז אריבער צו די ליבעראַלע כהנים, אַקעגען וועלכע די גרויסע נביאים האָבען געקעמפט. זיי זעהען אויך, ווי דער בית־המקדש און דער קולט פון בלוטיגע קרבנות ווערען אויסגעבויט, ווי דער צענטער פון דעם גאַנצען נאַציאָנאַלען לעבען, — גראָד יענע יסודות, אַנטקעגען וועלכע די גרויסע נביאים האָבען אַזוי העפטיג געשטורעמט אין דעם נאָמען פון א נייער סאָציאַל־עטישער רעליגיע, א פיינדליכער צו אַלע קרבנות, צערעמאָניעס און רעליגיעזע חיצוניות׳ן.

די „לעצטע‟ דריי נביאים געהען מיט זיי, העלפען אין דער פערוואַנדלונג פון דער „מלכות בית דוד‟ אין א „ממלכת כהנים‟, אין א שטרענגער טעאָקראַטיע. אין זייערע נביאות וואַרפען זיך זעלטען דורך פערבלאַסטע שטראַהלען פון יענעם וואונדערבאַרליכסטען, פערגייסטיגטען וועלט און לעבענספּלאַנעם, וואָס איז פערקינדיגט געוואָרען פון די גרויסע נביאים.

ס׳קאָן זיין, די נביאות איז טאַקע ענטשוויגען געוואָרען. דער איבערבוי און אויפבוי פון דעם נייעם לעבען, דער אויפקום פון דער „תורת משה‟ מיט איהרע מפרשים און פערשפרייטער אין פאָלק (די „סופרים‟) האָט איינגעשלונגען די גאַנצע שאַפענדיגע ענערגיע פון זייטע בעסטע קינדער. דערנאָך האָט זיך איינגעשטעלט א גרויסע פערגליווערטקייט, א פערשטיינערונג פון לעבענספאָרמען, א לאַנגער פעריאָד פון שטילשטאַנד, ווי ס׳פלעגט אָפט פאָרקומען אין דעם לעבען פון אָריענטאַלישע פעלקער, ביז די דערשיטערונגען פון אַלעקסאַנדער מוקדון און דאָס אַריינדרינגען פון דער העלענישער ציוויליזאַציע האָבען ווידער אַריינגעבראַכט אין דעם יודישען פאָלק א שטראָם פון לעבען און שאַפען.

ס׳קאָן זיין, אַז אין אָט דער גאַנצער צייט ביזן אויפקום פון די חשמונאים זענען טאַקע געווען קליינע קרייזלעך, וואָס האָבען אָפּגעהיט די שריפטען פון די אַלטע נביאים און האָבען געדולדיג געוואַרט, ביז עס וועט קומען דער צוגעזאָגטער משיח און וועט, אָנשטאָט די „ממלכת כהנים‟, פערווירקליכען דעם „באחרית הימים‟, די „מלכות שמים‟, „גאָטס קעניגרייך‟ אויף אונזער ערד. זיכער איז אָבער, אַז דער „רוח הנבואה‟ איז ווידער לעבעדיג געוואָרען אין דער צייט פונם קאַמ[pf] אַנטקעגען די „העלעניסטען‟ און דער עיקר נאָך דעם טריאומף פון די חשמונאים. לעבעדיג געוואָרען איז ער אין דער סעקטע פון די איסיים. עס האָבען זיך ווידער געוויזען בעוויזען „נביאים‟, „וואָהרזאָגער‟ — מענשען, וואָס האָבען געהאָלפען די קראַנקע צו היילען קראַנקע און בעווייזען וואונדער. פאַר דער מאָדערנער וויסענשאַפט זענען זיי אַלע וואונדער קיין וואונדער נישט. זיי ווערען אַרויסגעבראַכט ביי אַלע דאָקטוירים, וואָס וועגען און פסיכישע הייל־מעטאָדען. אָבער פאַר יענער צייט האָבען די „רופאים‟ (די „איסיים‟) געמוזט אַלס גלויבען, אַז זייער ווירקונג שטאַמט פון א געטליכער קראַפט, וואָס ווירקט אין זיי.

נישט יעדער איסי איז געווען אַזא רופא, אָבער יעדער רופא און נביא איז געווען אַן איסי. האָט בעלאַנגט צו דעם עסענער־בונד. די איסיים האָבען טעהאָט אַן אייגענע געהיימע ליטעראַטור, ספרים, אין וועלכע עס האָבען געמעגט שטודירען נאָר די אויסדערוועהלטע פון דעם אָרדען, וואָס זענען געווען ראוי אויפצונעהמען די הייליגע סודות פון זייערע „סתרי־תורה‟. דאָרטען זענען מסתמא אויך געווען פערשריבען די מעטאָדען, ווי אַזוי צו דערהויבען די אייגענע נשמה ביז צום מצב פון דעם „רוח הנבואה‟.

דער פאַקט איז, אַז די איסיים פלעגען דורך געוויסע געזאַנגען און טענץ אַרויסרופען ביי זיך א גאַנצער עקסטאַזע א צושטאַנד פון העכסטען עקסטאַז פון א מין „עלית הנשמה‟, אין וועלכען זיי האָבען געזעהען, — ווי דאָס האָבען געטאָן אויך די ערשטע קריסטען, — אַן אַראָפּנידערען פון דעם „רוח הקודש‟ אויף דער גאַנצער געמיינדע.

די געזאַנגען און די טענץ צוליב געוויסען דעם „רוח הקודש‟ פערבינדען די איסיים מיט די ערשטע „בני הנביאים‟ נאָך פון שמואל הנביא׳ס צייטען. ס׳קאָן גאָר קיין ספק נישט זיין, אַז די איסיים זענען די וואָרעהאַלעבער און ווייטערפיהרער פון די אַלטע נביאים׳שע טראַדיציעס. שטימט דאָס אויך מיט זייער גאַנצען סאָציאַלען בנין, וואָס איז אויך גאָר א דורכפיהרונג און ווייטער־פיהרונג פון יענע סאָציאַל־עטישע פּרינציפּען, פון יענע שבט־אחים אידעאַל פאַר דעם געזעלשאַפטליכען לעבען, וועלכע די נביאים האָבען צוערשט אין דער מענשליכער געשיכטע אויסגעטראַגען און ווייטער גייסט און פערקינדיגט פאַר דער מענשהייט.

רבי ר׳ אברהם „מלאך‟

פון מנשה אונגער

א ים מיט לעגענדעס האָט די חסידישע פאַנטאַזיע געשאַפען ארום דער גרויסער פערזענליכקייט פון ר׳ אברהם „מלאך‟, וועלכע זיין געבוירען ווערען און קינדהייט.

אַזוי ווערט דערציילט, אַז דער פאָטער זייגער, דער גרויסער מגיד, איז געווען א מלמד אין א דאָרף, ער האָט געלעבט אין גרויס דחקות און איז געווען א „נחבא אל הכלים‟, א באַהאַלטענער צדיק. פון חסידות האָט ער נאָך דעמאָלט גאָרנישט געוואוסט. נאָר איינמאָל האָט ער געהערט, אַז אין דערנעבענדיגען שטעטעל איז אָנגעקומען א גרויסער עהרליכער יוד, וואָס מ׳רופט איהם: „דער בעל שם טוב‟ און ער לערנט א נייעם דרך אין יודישקייט. איז דער מלמד ר׳ דוב בער אויך געגאַנגען אין שטאָט אריין זעהען דעם בעש״ט.

דער מלמד ר׳ דוב בער איז געבליבען א פּאָר טעג ביים בעש״ט און פאַרן אוועקפאָהרען האָט ער איהם אָפּגעגעבען א קוויטעל און האָט זיך בעקלאָגט, אַז ער איז שוין אַן אַלטער יוד, א חלוש און ער האָט נישט קיין קינדער.

האָט איהם דער בעש״ט אַנטוואָרטען, אַז ער וועט האָבען א בן־זכר, וואָס וועט מיט זיין גרויסקייט בעשיינען די וועלט און „ער וועט זיין א מענש גאָר נישט פון דער וועלט‟.

און ווען עס איז געקומען די צייט, וואָס זיין ווייב האָט געדאַרפט געהן טבילה... איז די יודענע זייגע ארויסגעגאַנגען אין דער נאַכט פון „ליל טבילה‟ פון דאָרף אין שטאָט אריין. עס איז דעמאָלט געווען א גרויסער פראָסט, איז די רביצין געגאַנגען פערטראַכט און האָט אויפן גאַנצען וועג געזאָגט תהלים פון אויסוויניג, ביז זי איז אָנגעקומען אין שטעטעל אריין און צוגעגאַנגען צו דער שטאָטישער מקוה, אָבער דער בעדער איז געווען זעהר א שלעכטער מענש און ער האָט די יודענע נישט געוואָלט אריינלאָזען אין מקוה אריין בחנם.

איז די יודענע צוריקגעגאַנגען מיט א זעהר פערציטערט האַרץ אויפן וועג, וואָס פיהרט אין דאָרף אריין און ווען זי איז פערבייגעגאַנגען דעם פערפרוירענעם טייך, האָט זי געוואָלט אויפהאַקען דאָס אייז און זיך דאָרט טובל זיין, כאָטש זי איז געווען זעהר א שוואַכע און זי האָט געוואוסט, אַז די טבילה אונטערן אייז וועט איהר זיכער שאַטען, אָבער אַזוי ווי זי האָט אָנגעהויבען אויפצוהאַקען דאָס אייז מיט א שטיק אייזען, וואָס איז געלעגען לעבען טייך, און איהרע הייסע טרעהרען האָבען בעגאָסען איהר פערפרוירען פנים, איז פּלוצלונג אָנגעקומען צו פאָהרען א קאַטש מיט פיר ווייבער. זיי האָבען זיך אָפּגעשטעלט און האָבען זי געפרעגט, וואָס זי שטעהט דאָ ביינאַכט איינע אַליין ביים פערפרוירענעם טייך. האָט די רביצין זיי דערציילט, אַז עס איז היינט ביי איהר „ליל טבילה‟ און דער בעדער פון שטאָט האָט זי נישט געוואָלט אריינלאָזען אין דער מקוה אריין. האָבען די פיר ווייבער איהר געהייסען אויפצוזיצען מיט זיי און זיי זענען מיט איהר פערפאָהרען אויף א ברייטען פעלד, לעבען א וואַלד, און איהר געזאָגט, אַז דאָרט אין דעם הויז, וואָס געפינט זיך ביים וואַלד, איז פעראַן א מקוה. לכן זאָל זי דאָרט אריינגעהן און דער וועכטער בעדער וועט זי שוין אריינלאָזען בחנם. אַזוי איז די רביצין אריינגעגאַנגען אין הויז אריין. דאָרט איז טאַקע באַלד איהר ענטקעגענגעקומען א בעדער און האָט איהר געהייסען אריינגעהן אין דער מקוה אריין זיך טובל זיין. די פיר ווייבער האָבען אויף איהר געוואַרט אויפן ברייטען פעלד און האָבען זי הערנאָך אַהיימגעפיהרט מיט זייער קאַטש צו איהר מאַן אין דאָרף אריין.

און ווען זי איז אַהיימגעקומען און האָט דערציילט איהר מאַן, וואָס עס האָט זיך מיט איהר פערלאָפען, האָט דער מאַן איהרער, דער מלמד ר׳ בער, איהר געזאָגט, אַז די ווייבער, וואָס האָבען איהר געפיהרט אין מקוה אריין זענען געווען די פיר „אמהות‟, שרה, רבקה, רחל און לאה און דער בעדער, וואָס האָט אַנגעוויזען וואו די מקוה איז, איז געווען א מלאך, ווייל אויף דעם אָרט איז קיינמאָל קיין מקוה נישט געשטאַנען...

האָט זי פערשטאַנען, אַז דאָס איז געווען דער פּאַר, ווייל דער בעל שם טוב האָט אַנגעוואונשען איהר מאַן, אַז א גרויסע נשמה דאַרף פון איהר געבוירען ווערען...

די רביצין איז טאַקע באַלד פערגאַנגען אין טראָגען, זי האָט די גאַנצע צייט פון די ניין חדשים זיך זעהר שטאַרק אָפּגעהיט. נישט צו זעהען קיין שום טמא׳דיגע זאַך, און ווען זי איז געלעגען אין קימפּעט און געהאַט א זוהן, האָט דער מלמד געהייסען איהם א נאָמען געבען „אברהם מלאך‟, צוליב דעם מלאך, וואָס זיין ווייב האָט אין דער נאַכט פון איהר טבילה געזעהען...

און ווען דאָס קינד איז געבוירען געוואָרען אין יאָהר תק״א, בערך 1741 — דערציילט די חסידישע לעגענדע — האָט א גרויס ליכט אויפגעשיינט אין דעם טונקעלען חדר פון דער קימפּעטאָרין.

דאָס קינד האָט זיך דערצויגען אין גרויס פּרישות, האָט וויניג געגעסען און וויניג געשלאָפען און האָט זיך פערטיפט אין קבלה. און ווען דער בעל־שם טוב איז נפטר געוואָרען און דער רבי ר׳ בער, דער מגיד פון מעזריטש, דער פאָטער פון ר׳ אברהם מלאך איז געוואָרען רבי, האָט ער צוגעצויגען צו זיין זוהן פאַר א חבר און לערנען דעם יונגענמאַן, ה׳ שניאור זלמן פון ליאַדי.

און איינער האָט געלערנט מיטן אַנדערען, דער ליטווישער עילוי ר׳ שניאור זלמן האָט געלערנט מיט ר׳ אברהם׳ען נגלות, ש״ס און פוסקים און ר׳ אברהם האָט געלערנט מיט ר׳ שניאור זלמנ׳ען „נסתר‟, קבלה און זוהר.

ר׳ אברהם מלאך האָט טאַקע געלערנט א נייעם דרך אין חסידות, ער האָט נישט געוואָלט געהן אין דער שיטה פון זיין פאָטער, ער האָט מעהר געהאַלטען פון סיגופים און תעניתים.

דער רבי ר׳ אברהם מלאך האָט דאָס גאַנצע לעבען געפיהרט פּרישות, געזעסען ביי זיך פערמאַכט אין חדר מיוחד. ער איז תמיד געגאַנגען אָנגעטאָן אין טלית און תפילין, פערדעקט זיין האַלבען גוף, אַזוי אַז מען האָט זיין צורה קיינמאָל נישט געזעהן. די חסידים האָבען מורא געהאַט צו קוקען אויף איהם. אפילו די רביים פון זיין דור האָבען שטאַרק פון איהם געהאַלטען און מי לנו גדול פון דעם צדיק ר׳ ברוך׳ל מעזשיביזשער, דעם בעל שם טוב׳ס אייניקעל, וועלכער האָט פון אַנדערע רביים נישט שטאַרק געהאַלטען, און האָט אַמאָל געזאָגט, אַז: „איך וואָלט וועלען זיין דער שר פון די רביים‟, דאַך האָט ער איינגעבויגען דעם קאָפּ פאַר ר׳ אברהם מלאך. און איינמאָל איז ער געפאָהרען זעהן מיט זיינע אייגענע אויגען דאָס גרויסע חידוש, ער האָט זיך אָבער נישט דערוואַגט אריינצוגעהן אין חדר אריין, וואו דער מלאך איז געזעסען, נאָר ער האָט אריינגעקוקט דורכן פענסטער. און אַז דער מלאך האָט זיך אויפגעהויבען פון אָרט און האָט אויף איהם א קוק געגעבען, האָט ער זיך אַזוי דערשראָקען, אַז ער איז געשווינד אַנטלאָפען פון שטאָט.

און דער גרויסער חסיד ר׳ יצחק ראַזשיווילער האָט איינמאָל געוואָלט וויסען, וואָס דער דרך איז פון דעם „מלאך‟, איז ער געקומען צו איהם ערב תשעה באב פאַרנאַכט, ער איז איינאיינעם מיטן מלאך געגאַנגען אין בית־המדרש אריין, דער עולם איז געזעסען אויף דער ערד און דער חזן האָט אָנגעהויבען צו זאָגען: „איכה ישבה בדד‟... דער רבי ר׳ אברהם מלאך האָט פּלוצים אויסגעשריגען אויף א משונה׳דיגען קול „איכה‟ און באַלד האָט ער פערוואָרפען זיין קאָפּ צווישען די קניע און געבליבען זיצען איינגעבויגען שטיל. דער חזן האָט דערווייל פערענדיגט דאָס זאָגען פון די קינות, דער עולם איז שוין געהאַט צעגאַנגען, און דער רבי ר׳ אברהם איז נאָך אַלץ אַזוי געזעסען שטיל, דעם קאָפּ פערוואָרפען צווישען די פיס. דערווייל איז געוואָרען זעהר שפּעט און ר׳ יצחק ראַזשיווילער איז אויך אַהיימגעגאַנגען און ווען ער איז געקומען אינדערפריה צוריק אין בית־המדרש אריין, האָט ער נאָך אַלץ געטראָפען זיצען דעם רבין ר׳ אברהם מלאך אויף דעמזעלבען אָרט פונקט אַזוי ווי ער איז נעכטען ביינאַכט געזעסען, ווען ער האָט פערלאָזט דעם בית־המדרש. און אַזוי איז שוין דער רבי ר׳ אברהם מלאך אָפּגעזעסען ביז ביינאַכט. דערנאָך האָט דער חסיד געזאָגט: „נישט אומזיסט רופט מען איהם „מלאך‟, ער איז עס טאַקע, און דער נאָמען פּאַסט זיך צו צו זיינע מעשים‟.

און דערפאַר האָט געהאַלטען דער רבי ר׳ אברהם מלאך, אַז ער דאַרף לעבען אָפּגעזונדערט פון דער גאַנצער וועלט, ווייל זיין שיטה אין חסידות איז געווען: „דער רבי, דער צדיק איז דער יסוד פון דער גאַנצער וועלט, דורך איהם קומט אַראָפּ דאָס גוטס און די גאַנצקייט אין די אונטערשטע וועלטען. קיין שום נאַטירליכע אַנטפלעקונג איז נישט מעגליך, איידער די געהט נישט פריהער דורך דורך דעם צדיק.....‟ אָבער כדי די אַלע גוטע השפעות זאָלען קומען פון די „אויבערשטע וועלטען‟ דורך דעם צדיק, דאַרף דער צדיק זיין בסדר בעהאַפטען מיט גאָט, דאַרף דערפאַר דער צדיק בסדר זיין דבוק אין גאָט, דינען גאָט, נישט בלויז מיט תפילה, במעשה נאָר אויך מיט דער מחשבה, ווייל „די מחשבה פון מענש — האָט דער רבי ר׳ אברהם מלאך געלערנט מיט זיינע חסידים — איז דער חלק פון דער שכינה און וואָס מעהר דער געדאַנק איז הייליג ביי א מענשען, אַלץ נעהנטער איז דער מענש צו גאָט, אַלץ בעסער קאָן ער איהם תופס זיין.

דערפאַר דאַרף דער צדיק זיין בסדר בעהאַפטעט מיט זיינע מחשבות מיט גאָט, און דאָס איז נאָר מעגליך דעמאָלט, ווען דער צדיק איז ביי זיך בבחינת „אין‟, א גאָרנישט.

די לעצטע יאָהרען האָט דער רבי ר׳ אברהם מלאך געוואוינט אין פאַסטאָוו. אויך דאָרט האָט ער זיך ווייטער געפיהרט ווי פריהער: אָפּגעזונדערט פון דער גאַנצער וועלט. די חסידים זיינע האָט זיך אָפט זעהר זעלטען געגלויבט כאָטש איין מאָל א קוק צו טון אויף איהם. און ווען איינמאָל איז דער רבי ר׳ נחום טשערנאָבילער דורכגעפאָהרען דאָס שטעטעל, האָט איהם דער עולם חסידים געבעטען, ער זאָל צוריי[...] דעם „מלאך‟, ער זאָל זיך בעווייזען פאַר די חסידים. דער רבי ר׳ נחום האָט זיי לכתחילה אָפּגעזאָגט, אָבער היות ווי די חסידים האָבען איהם שטאַרק געבעטען, איז ער מרוצה געוואָרען. אין יענעם טאָג איז גראָד געווען א ברית מילה ביי איינעם פון די בעלי־בתים פון שטאָט. דער מלאך האָט געזאָלט זיין סנדק און דער רבי ר׳ נחום׳ל מוהל. דער ברית האָט געדאַרפט זיין אין בית־המדרש. די גאַנצע שטאָט איז געקומען אין בית־המדרש אריין צו זעהן דעם מלאך. דער מלאך איז אריינגעקומען אין בית המדרש אריין אָנגעלעהנט אויף זיינע צוויי גבאים און זיין פנים איז געווען בעדעקט מיטן טלית. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אויפן כסא־אליהו און האָט פּאַמעליך אָנגעהויבען אויפצודעקען זיין טלית. דער עולם חסידים איז געשטאַנען אין איין פחד און...

(ווייטער זעה זייט 20).

דער קונדס

הומאר • סאטירע •

• צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 95 — פרייטאג, דעם 24 אפריל 1936

ער פערזוכט די „קאשע"

וואס ער האט פערקאכט!...

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

קורצער פרייטאג: זאגט מיר פאניע שבת הגדול, גיט מיר אן עצה.
שבת הגדול: דהיינו?
קורצער פרייטאג: כ'האב א פאר טויזענד גילדען, אפשר ווייסט איהר פון עפעס א געשעפטעל, מ'זאל עפעס קענען פערדינען?
שבת הגדול: איך מיין, איהר זאלט אביסעל צו־ווארטען, באלד וועט מוסאליני מאכען א פא סע־זאנאווע וויפשעדאזש פון אביסיניען. ביי אזא אויס־פערקויף קען מען אמאל כאפען א מציאהילע.
קורצער פרייטאג: איהר זענט אפשר גע־רעכט. יא, אז מ'רעדט שוין, האב איך אייך טאקע געוואלט פרעגען נאך א זאך: היטלער איז א בעווייב־טער צי א בחור?
שבת הגדול: א בחור, אן אלטער בחור!
קורצער פרייטאג: ער רעכענט גארנישט חתונה צו האבען?
שבת הגדול: אויב ער וועט חתונה האבען, וועט ער נאר מיט איינע.
קורצער פרייטאג: מיט וועלכע?
שבת הגדול: מיט דער „גראבער בערטאי".

אין געריכט

ריכטער: פארוואס האט דער אנגעקלאגטער גע־מאכט פאלשע 5 זלאטעס?
אנגעקלאגטער: ווייל כ'האב נישט געוואוסט, ווי אזוי מ'מאכט ריכטיגע!

דער חתן-בחור
מיט „אמעריקאנער" ברילען

שמעריל טראגט „אמעריקאנערי",
ברייטע, רונדע אקולארעס,
קוקט ער ווי די פויגעל פליהען,
ווי עס ציהען זיך די כמארעס.

שמעריל, ער איז נישט קיין סוחר,
ריהאלט אויך נישט פון קיין מלאכה,
ריאיז זיך גלאט א חתן־בחור,
אהן א „זיווגי", אהן א ברכה...

עסט זיך שמעריל קעסט ביים טאטען
טוט זיך קיינמאל נישט פערדארבען
און דער בחור בעט כסדר:
ס'זאל דער טאטע גארנישט שטארבען!...

שרכן ברענגט באלד שמערילס „זיווגי"
נאר „זיווגי" מיט פרנסה!
ס'מוז זיין ווייבעל איהם בעזארגען,
מיט הוצאה און הכנסה!...

שמעריל איז דאך אונבעהאלפען,
א לאיצלח פגיה און שפעטער:
ס'וועט זיך נעבעך שמערילס ווייבעל
מוזען זוכען א פערטרעטער...

א. ק.

פון דער פאגאטאוויע

ווי מ'טילט מיט איז די פאגאטאוויע ארויסגער־רופען געווארען צו פאלגענדע פערזאנען:

טראגישער פארפאל אין פארק

דער סטרוזש פון סטאשיץ־פארק האט געפונען א פארל אין א פעוואוסטלאזען צושטאנד. ווי ס'האט זיך ארויסגעשטעלט איז דאס פארל — חתן־כלה, וועלכע זענען געגאנגען אין פארק נעניסען פון אביסעל פרייע לופט. די שארפע לופט האט דעם פארעל אזוי שטארק פערכאפט דעם אטעם, אז זיי זענען אוועקגעפאלען...

דער ארויסגערופענער דאקטאר פון דער פאגא־טאוויע האט דאס פארל דערמינטערט און מיט דער לארעטע אפגעפיהרט צום ראבינאט, וואו זיי האבען בעקומען התונה אקטען...

הישפאנקע

צו א היגען פאבריקאנט איז ארויסגערופען גע־ווארען די פאגאטאוויע, ווייל ער האט פלוצלינג גע־פאקט א הישפאנקע.

אונטערזוכענדיג דעם חולה, האט דער דאקטאר פעסטגעשטעלט, אז דער חולה ליידט נישט פון קיין הישפאנקע, נאר גאר פון א — „גיעמקע"... דער חולה דארף — רחמים...

פערוואונדערט אין קינא

א בעקאנטער היגער זשורנאליסט איז זיצענדיג אין קינא, וואו ס'ווערט איצט רעמאנסטרירט דער „פילם", „שניר יסורים" אריינגעפאלען אין א שווע־רען שלאף ער האט אפגעכראפעט 2 שעה, און נאכ־דעם ווי די „שטיקע" האט זיך געענדיגט, האט ער געגעניצט און געזאגט: ס'זאל מיר זיין, פאר אנ־אפסקומעניש.

מאגען - קראמף

די פאגאטאוויע איז אלארמירט געווארען צו א היגען ריכטער, וועלכער האט בעקומען שרעקליכע לייב־שמערצען, לויט די רייד פון חולה, האט ער ביי־טאג אויפגעגעסען א „זעמעל מיט פוטער", וואס דער ריכטער האט בעקומען פון זיין שוואגער אין אמע־ריקא.

דעם לעפעל ריצין־אייל, וואס דער דאקטאר האט איהם געוואלט אראפגעבען, האט דער ריכטער בא'ין אופן נישט געוואלט אראפנעהמען, מחמת — ריצין־אייל מיט מאגען־קראמף — „גראמט" זיך נישט.

קאפ - שווינדעל ביי די ארבייט

א ווארשאווער שרייבער זיצענדיג ביי דער „צאינה וראינה" און בעארבייטענדיג א „חסידישע מעשה" פאר דער צייטונג, האט פון פיל אנשטרענ־גונג בעקומען א — קאפ־שווינדעל, צוליב וואס די מעשה איז געבליבען נישט פערענדיגט.

דער שרייבער האט דעם שווינדלדיגען שרייבער איבערגעלאזט — אנ'אוואנס, פון וואס דער חולה האט זיך בעפרידיגט.

ווי אזוי בעקענט מען זיך
אנווייזונגען פון „קונדס" פאר בחורים און מעדלעך

אין פאיע פון קינא שבת נאכמיטאג, א מעדעל זוכט עפעס אויף דער פאדלאגע. א בחור בעמערקט עס, פרעגט ער זי:
— פאניענקע, וואס זוכען זי?
— א דימענט. כ'האב איהם נאר וואס דא פער־לוירען.
— זי דארפען איהם נישט זוכען, זי האבען איהם שוין געפונען.
— וואו איז ער?
— דא איז ער. איך אליין, מיין נאמען איז די־מאנט, ווי איז איהר נאמען מיט דערלויבעניש?
— מיין נאמען איז קלאפס, מאלע קלאפסובנא.
— זעהר אנגענעהם. קומען זי, פאננע מאלע אויף טיי מיט טשאסטעס.
— פראשען בארדזא.

ווייבער שמועסען

— וואס זענען זי עפעס אזוי פערטמוטשעט?
— פארוואס זאל איך נישט זיין פערטמוטשעט, אז מיין מאן ווערט משוגע פון די נאקאזען פון אר־זשאנד.
— זי דארפען זיך נישט סמוטשען, איהנס מאן איז צופיל אידיאט, ער זאל דארפען משוגע ווערען.

די מאניקורשיסטקע, נעבעך...

א בחור פרעגט א מעדעל אין קינא:
— איהר זענט שוין פערהייראט?
— ניין.
— א מעדעל?
— ניין.
— וואס דען?
— א מאניקורשיסטקע.

א מזל - זאך

— כ'האב געהערט, אז דו האסט פערשפילט דעם פראצעס אין דער דריטער אינסטאנץ?
— יא, נאך מזל, וואס כ'האב אין די ערשטע צוויי אינסטאנצען געוואונען...

היינטיגע קינדער.

פאטער (צום 8־יעהריגען משה'לע): משה'לע, דו לייענסט א בוך וועגען קינדער דערציהונג, צו וואס טויג דיר דאס?
משה'לע: כ'קאנטראליר דעם טאטעשי, צי דו טוסט מיך גוט דערציהען.

פייטעל און טרייטעל

פייטעל: דו האסט געהערט, אין סאמע בער־לין האט מען געעפענט א רעסטאראן פאר הונד.
טרייטעל: טאקע? און וואס פאר אניאויפ־שריפט געפינט זיך דארט אויף דער שילד פון רעס־טאראן?
פייטעל: איינגאנג נאר פאר נאציאנאל־סאַ־ציאליסטען.

פערקאכט א קאשע.

— זאג מיר יונה, וואס קומט אייגענטליך פאר אויף מזרח?
— דו ווייסט נישט? יאפאן איז געווארען א קוכארזש און פערקאכט פאר דער וועלט א נייע קאשע.

—*X*—

פאָליטיק פון וואָד

ארץ - ישראל.

ווייזט אויס, אַז ארץ־ישראל געפינט זיך שוין אויפן צעטעל פון די לענדער, מיט וועלכע מען מוז שפּילען פּאָליטיק.

קומען יודען אין אַ וויסט־לאַנד, מאַכען רייך די אַרטיגע איינוואוינער, פירהרען איין אינדוסטרי און האַנדעל, בויען שטעט און דערפער, און אַזוי ווייטער און ווייטער. איז דאָך דוכט זיך גוט, טויג עס ערשט ווייזט אויס, נישט. עס טויג נישט דערפאַר, וואָס עס האָט זיך אַריינגעמישט די צרה פון דער וועלט — די פּאָליטיק.

מיר דיפּלאָמאַטען מוזען צום בעדויערען פעסט שטעלען, אַז די פּאָליטיק איז אַ צרה פאַר דער וועלט. אויב מען פיהרט מלחמות, וואָלט געווען אַ יושר און צוועקמעסיג צו אָרגאַניזירען אַ מלחמה אויסצו־ראָטען די פּאָליטיק פון אונזער ערד־קוגעל, אָבער אויסראָטען אויף אַזאַ אופן, אַז עס זאָל קיין גע־דעכעניש נישט בלייבען פון דעם מין פּאָליטיק.

קיין סימן ברענגט דאָך סיי־ווי־סיי נישט די פּאָ־ליטיק, טאָ צו וואָסערע גוטע יאָהר דאַרף מען זי ?

אין ארץ־ישראל וואָלטען יודען זיכער איצט געקאָנט רוהיג אויפבויען זייער אַלטע היים, ווען עס וואָלט זיך נישט אַריינגעמישט די צרה'דיגע פּאָ־ליטיק.

גיסט זיך יודיש בלוט אויף דער ארץ־ישראל־ערד. די וועלט דערלאָזט נישט פלאַנצען די יודישע נאַציאָנאַלע היים אָהן דער זריעה פון יודיש בלוט.

און אפשר דאַרף אַזוי זיין. עס פיהרט זיך דאָך שוין אַזוי אויף דער וועלט. מיט בלוט דעראָבערט מען ערד.

די פּאָליטיק טויג אָבער אויף כּפּרות.

אין „דריטען רייך"

אויפן שאָסעי אונטער בערלין, שטעלט אַ פּאָ־ליציאַנט אָפּ אַן אויטאָ. פרעגט דעם שאָפער:

— זענט איהר אַ מיטגליד פון דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער פּאַרטיי ?

— ניין.

— אויב אַזוי, זענט איהר געפאָהרען מיט אַ נישט ערלויבטער שנעלקייט, און איהר צאָהלט דער פאַר 25 מאַרק שטראָף.

* * *

אין דייטשען „גן־עדן", איז אַזאַ מאַנגעל אין פעטס, אַז זיי בעלעקען זיך נאָר דאָן, ווען מ'דער־צעהלט זיי אַ פעטען וויץ.

די טראַנזאַקציע פון אַ לאָדזער אדוואָקאַט

נעגען וועמען מוז ער אַרויסטרעטען ?

אין געזעלשאַפט פון אדוואָקאַטען, קלאָגט זיך דער היגער אדוואָקאַט ק—י,

— די אדוואָקאַטען - בראַנזשע איז אויך נישט קיין גוטע. ס'טרעפט זעהר אָפט, אַז מ'מוז אַרויס־טרעטען געגען דעם נאָהענטסטען און ליבסטען.

געגען וועמען טרעט איהר דען היינט אַרויס, פּאָליטשע ?

— געגען שפּירט - מאַנאָפּאָל — האָט דער אַד־וואָקאַט ק. אַ טרויעריגער געענטפערט.

אַ שאַד !

שמועס אין פּאַרק.

זי: אַז איך וועל חתונה האָבען, וועט מיין מאַן זיין צוויי מאָל אַזוי אַלט ווי איך.

ער: אַ שאַד! כ'האָב ערשט די וואָך געלייענט אין „נייעם פאָלקסבלאַט", אַז אין רומעניען איז געשטאָרבען אַ יוד פון 108 יאָהר.

נראָף קאַלי.

צו די געשעהענישן אין ארץ-ישראל...

דעם פעטער ישמעאל, איך וועל נישט פערקלאָגען,
יאָ, ער איז נישט שולדיג.... איך רעכען,
אַ מאַמע האָט ער דאָך געהאַט גאָר אַ וואוילע
אברהמ'ס אַ ווייב און אַ קעכין.....

דער פעטער ישמעאל — ער איז דאָך אַ ווילדער
געכאָוועט אין מדבר אין ווייטען...
— אַ פוילענצער איז ער, דערצו און אַ הולטיי
בעקאַנט שוין פון גאָר אַלטע צייטען....

דעם פעטער ישמעאל — יאָ, איהם בין איך מוחל
ער איז דאָך נישט שולדיג אַ האָר נישט,
ער איז אַנ'איש תמים.... מען העצט איהם..... ער ווייס נישט,
אַליין, וואָס מען מעג, וואָס מען טאָר נישט...

ס'איז שולדיג זיין רבּי... זיין שטאָלצער ערציהער,
יאָ, ער איז דאָך שולדיג לחלוטין....
זיין רבּי, וואָס האַלט זיך פאַר גאָר דזשענטעלמעניש
מיט שעקספּיר אַ גאַנצער מחותן....

אַ, ריטשמאָנד, געננג זיך שוין מיט איהם זיך געשפּילט
מיט געבען אַהיים אויף צו פליסען,
און דאַרפסטו אַ הינטען, געה זוך ערגעץ אויס
מיר וועלען נישט לאָזען זיך שמייסען....

אויף מאַרעוווסקי'ס באַנקעט

(אימפּראָוויזאַציע)

און אַז גראַף קאַלי וועט קומען און זאָגען
אַז צווישען אַרטיסטען, וואָס יודען פערמאָגען
איז מאָרעווסקי אַ קינסטלער, אַ ריז, אַ גיגאַנט
כאָטש ער איז אַ ליטוואַק, ווי אייך איז בעקאַנט
צי וועט איהר דען גלויבען גראַף קאַלין ?....

און אַז גראַף קאַלי — ער וועט אייך ערקלערען,
אַז מאָרעווסקי — ער איז דאָך אַ ליכטיגער שטערען,
אַנ־אמת־ער סטאַר... דעם טעאַטער פערצירט ער,
כאָטש פון אַמעריקע נישט פאַ טענטירטער....
צי וועט איהר דען גלויבען גראַף קאַלין ?....

און אַז גראַף קאַלי, דער גרויסער פּאָעט,
וועט שווערען אַפילו דאָ אויפן באַנקעט,
אַז אונזער מאָרעווסקי, דער דיקער, דער לאַנגער,
קען שרייבען אַ פּראָזע פיל בעסער ווי מאַנגער,
צי וועט איהר דען גלויבען גראַף קאַלין ?....

אַ שטאָך פאַר אַ שטאָך

אין אַ היגען פעראיין

אַ פּרעזעס פון אַ היגען פעראיין, איז אַ רם־שונא די זשורנאַליסטען. ביי יעדער געלעגענהייט גיט ער זיי אַ שטאָך.

די היינטיגע וואָך איז אין דעם פעראיין וואו ער איז פּרעזעס פאָרגעקומען אַ פערזאַמלונג, בעת אַ שמועס, זאָגט ער צו איינעם פון די זשורנאַליסטען:

— איהר ווייסט? אַלע זשורנאַליסטען זענען אידיאָטען.

— ס'קאָן זיין, אָבער נישט אַלע אידיאָטען זענען זשורנאַליסטען — האָט דער זשורנאַליסט געענטפערט.

צווישען בעלי־מלאכות

שמועס אויף דער נאָוואָמיעסקאַ

ערשטער: וואָס הערט זיך? קריזיס איז קריזיס, און אַרבּייטען מוז מען, האַ ?

צווייטער: אָבער אַרבּייטען! ווער פון אונז אַר־בייט נישט מיט די זייטען פון קינדהייט אָן ביזן גרוב אַריין. איך בין זיכער, אַז אַפילו נאָכן טויט, וועט מען אויך מוזען אין הימעל העלפען מאַכען די דונערן און בליצען.

—*X*—

פיניעלע מזיק

גיט לשון

ני, וואָס זוגט עך יאַטן צי דעים נאַיעם מילע־יער? צי ריצרועל? די ראַבעס אָבן זעך גוער ביני'מע קיפּן אינדזירע ידעלעך. וואָס איז דוּעס גיוואָן סאַגע שׂוּאַך יוּער אַף זיי. אימעטים קיפּט מע, באַן יעקע פלאַכט קיפּט מע, באַ אינדז אָכיט, אין פשיטיק, אין פויזן, אין וואַרשׂ־ירע, אין לאַמ־באַריג, אין באַ אינק אין לאָדזש. ווער סאָט גיגאַט אַ פוער טאָזנט פינטן מיט, אַזאַ מין, ווי הייסט מיער דוּעס — אַ צערפּיטיקאַט, אָט ער זעך אָסגי לערנט זוגן פון אָסגווייניג שאַלאָם אין האָט נוילע גיוועין קאַ ריצרועל, דעיר וואָס סאָט נישט געגאַט קאַ קליגגעריס, אָט גי־זוגט דעים צפייטן פוּסיק פין שיער אַשירים — יאָשיקייני אין איז גיוואָרן העיזיק — איז גיגאַנע פלייטע קאַ ריצרועל אין רעץ מער צין דאַשיק. כעב ענק זוגן די ניוואוּריט, איעך אַליינט אָב אָכיט גיגאַט אַ וואזשנע כר'פקע צי פורן קאַ ריצרועל, אָב איעך נישט גיגאַט קאַ פינטען אין ניש קאַ (צער־פיטיקאַט, אין גיין פיעכאָטע איז דוּעס אַביסל צי וואַט, סאיז דעך עפּטשער אַ... אַ... כ'וייס... עפּטשער אַ.. הינדעט וויאָרשט... אין עפּטשער נאָך מעיער !

יעץ אָב איעך עירשט דוּעס ראַכטיגע אגניס בעיפיש, וואָס איעך בין נישט יעץ אין ריצרועל, אוי, צי'העירט, ווען איעך בין יעץ אין ריצרועל, וואָלט איעך מיעך גויקים זי'טויטער גיוועין אין די ראַבעס. ווען אַ ראַבער כאַפּט פין מיער איין „לעווע שערפ" אין זשאָלאָנדעק אַראַן, וואָלט עיר זיך אָסגיצויגן ווי אַנ'אָקס. ווען אייגער פין די ראַבעס כאַפּט פין מיער אַזאַ „פּאָד ברודעק", וואָלט עיר באַלד געציילט די צעין אין דעיר גאָרשקע אַראַן.

אוי וואָלט איער גיקיפּט די ראַבעס, ווען איעך אין נאָך צעין מאַנע כיווירים יאַטן פין שמולן געט'ל קימע אַהין קאַ טעל נוביס, וואָלט מען אין איין טוג גימאַכט פּאָזשאָנדעק. איעך מיט מאַנע צעין יאַטן, וואָלט מע שנעלער גימאַכט פיושאָנדעק ווי די אַלע ענגילישע פלאָקנשיסעס.

נאָר וואָס קימט אַראָס ? אַז אינץ, באַליטער יאַטן, ווילן די צנישטן ניש געיבן קאַ צעפּיטי־קאַטן. ס'זאָל זיי, די צנישטן אָעך נאָך גיט זאַן !

פינדעסנטוועיגן זאַץ נישט אַזוי טראָווריג, איעך זאָג ענק, יאַטן, אַז סעט זאַן גיט פאַר יודן, צעט זעיען, טאָ אָצץ מיער אַ גיטן שאַביס אין אָצץ מיער גיזינט.

—***—

פּאָליטישע נייעס

פון אַ. איטקינד

הכּלל רבּותי, ס'איז פּאַסקודנע,
אויפן האַרצען אַזוי נודנע,
דער יושר איז איצט בעגראָבען 10 איילען,
הומאַניזם, אידעאַלען אויף די פינגער נישט צו ציילען,

די אַלע הומאַניש־פּאָפירענע טראַקטאַטען,
זענען געגליכען צו יענעם אָרימען סאָטען,
אויף וועלכן זיינע פּאָרטגעשריטענע רייכע קינדער
פיהלען רחמנות ווי מאַדאַם פּריסטעראָווע אויף די בעטויבטע רינדער

נעהמט למשל, דעם ווערסיילער טראַקטאַט,
וועמען ר' יעקע האָט קורץ און גלאַט
מכבּד געווען מיט אַ דראַנג איבערן מוח,
אַז ער האָט נעבעך אויסגעצויגען די קאָפּיטעס
ווי אַ בעטויבטער אָקס, אָהן כּוח,
קיין שריד ופליט פון טראַקטאַט פון גלייכגעוויכט
אונגאַרן פיהרט איין אַלגעמיינע מיליטער־פּליכט,
יעדער טוט, וואָס איהם איז וואויל געפעלען,
אַפילו טערקיי פּאָרטיפיקירט שוין די דאַרדאַנעלן
די פעלקער־ליגע איז שוין אַניעובר בטל,
אַ בר־מנן, אַראָפּ פון זאָטעל,
היינט, וועלען זיך גרינדען נייע קאָאַליציעס, בלאָקען
וועלכע וועלען שטעהען איינער קעגען צווייטען,
ווי דער
קיילער קעגען אָקס מיטן פלאָקען,
און קוקען איינער אויפן צווייטענס פינגער
מיט שפּיציגע אויגען מיט אַרויסגעשטעקטע צינגער
עס זאָל זיך קיין מלחמה־קאַשע נישט פערקאָ־כען געדיכט,

נאָר צי וועט מען דערמיט אויפהאַלטען דעם גלייכגעוויכט
דאָס איז שוין גאָר אַ גרויסע פראַגע —
ווייל אויף אייראָפּע האָט זיך אויסגעגאָסען אַ נייע פּלאַגע.
ס'העדשט איצט אַ שרעקליכער כאַאָס,
אַ פירוד לבבות צווייהסט, צושפּרייט אָהן אַ ברעג אָהן אַ מאָס
ווער מיט וועמען ס'איז פערבונדען, ווער קאָן וויסען ?
היינט פערבונדען, מאָרגען צויהרגעט צוריסען
דערווייל, די מלחמה־טעכניק אַרבייט אויף דער גאַנצער פּאַרע,
פרים ורבים ווי די כּנים ביי פּרעה,
יעדער בעוואָפענט זיך איבער זיין כּוח,
די לופט איז געפיהלט מיט סם, מיט גאַזען־ריח,
און פון אָביסיניען הערט זיך צרות
דער מלכּה־שבאים חילות ליגען ווי די גע־שאָכטענע כּפּרות
מוסאָליני קוועלט, טריאומפירט,
ריהאָט ס'זיינינע אויסגעפיהרט,
וועגען דריטען רייך איז דאָך נישטאָ וואָס צו רעדען
דאָרטען איז דאָך ממש קרח'ס גן־עדן,
פון פּאַלעסטינע מסתּמא
האָט איהר דאָך געהערט די נחמה,
הכּלל, צי וואָס זאָל איך מיט אייך אין הלכות
דיפּלאָמאַטיע פיל קנעלען
הלואי נאָר יאָהרען, קיין צרות וועט נישט פעהלען

לאָדזער פאַבּריקאַנטען

אין ארץ - ישראל

אַ לאָדזער רייכער יודישער פאַבּריקאַנט, איז גע־פאָהרען מיט זיין ווייב אויף אַ לוסט־רייזע אויף פּסח קיין ארץ־ישראל. היות ווי זיי האָבען ביידע נישט פערשטאַנען קיין איין וואָרט העברעאיש. איז זיי גע־ווען שטאַרק אומעטיג, פּלוצים געהען זיי שפּאַצירען אויף דער אַלענבי־גאַס, הערט זי ווי איינער אַ זיג־גערמאַן לויפט פערביי און רופט אַ חבר פון צווייטען טראָטואַר :

— האַלאָ ! האַלאָ !

— יצחק, שטעל אָפּ דעם יונגענמאַן — האָט דאָס ווייב טעזאָגט צום מאַן — דער בּחור רעדט דאָך אַ ריינעם לאָדזשער יודיש.....

איוואַן וואָדקאָוו'ס מפּלה

פּריש אימפּאָרטירטער וויץ פון סאָוועט - רוסלאַנד.

אין סאָוועט־רוסלאַנד איז איצט געפעהרליך אַרויסצורעדען אַ וואָרט געגען יודען, און פאַר אַנטי־סעמיטיזם ווערט מען האַרב בעשטראָפט.

איוואַן איוואַנאָוויטש וואָדקאָוו, אַ גאָרנישט בּשר'ער פּאַרשוין, ווייל ער שטאַמט פון אַ צאַריש מיוחס'דיגער פאַמיליע, איז שוין נישט איינמאָל גע־זעסען פאַר קאָנטער־רעוואָלוציע - מעשים און שוין שעהנע עטליכע מאָל געווען איינגעקוועטשט פאַר פּראָווען אַנטיסעמיטישע שטיק און בעליידיגען יודען.

מיט אַ צייט צוריק, ווען איוואַן וואָדקאָוו האָט געהאַט עפּעס אַ סכסוך מיט אַ יוד, האָט ער זיך נעבעכען אַ צינד־אָן און געוואָלט דערלאַנגען דעם יוד דעם אמת'ן זאָג־אַריין, אָבער באַלד האָט ער זיך בערעכענט, און אַ געשריי־געטאָן:

— טי ביושאַיאַ ישורשיסקאַיאַ מאָרדאַ !.. (דו נעוועזענע יודישע מאָרדע).

קאַלעגאַ פּאַ פאַכו

דער „יונגער לאָדזער קינסטלער" אויף דער פּראָווינץ

אין לאָדז וואַקסען לעצטענס רעציטאַטאָרען ווי שוואָמען נאָך אַ רעגען. לאָדז ליווערט שוין אַפילו די דאָזיגע סחורה אויף עקספּאָרט. ווי אַ בחורל אַ שלימזל, מיינטעלט ער אָן אַביסעל פּרחנות צום גראַם, לאָזט זיך וואַקסען אַ פּאַלקע און מאַכט „טורנעען" אויף דער פּראָווינץ.

די היינטיגע וואָך איז איינער פון די יונגע „רע־ציטאַטאָרען" געווען אין אַ שטעטעל נעבען לאָדז. נאָך דער „קונסט", געהט צו צו איהם אַן אָרטיגער בחור, רוקט איהם אַריין אַ פּרייטען שלום־עליכם און זאָגט :

— אַך, חשוב'ער גאַסט, זעהר שווער קומט אונז אָן אונזער פּרנסה !

— איהר זענט דען אויך פון דעם פאַך ?

— ניין — ענטפערט דער פּראָווינצער — איך בין אויך אַ שוסטער.

„אראראט״

שרין איז גיכער הויבט או[...]
[...] טעאטער „ראזמאיטאשטשי״
דער

פייערליכער באנקעט
צום יובל פון אברהם מארעווסקי

[...]י יובל־פייערונג לכבוד דעם ארטיסט אברהם [...]וסקי, איז פארענדיגט געווארען מיט א באנ־[...]וואס דער יובל־קאמיטעט האט איינגעארדענט [...]עסטאראן פון די פראייניגטע, פעטריקא[...] 48.

[...]ום באנקעט זענען געקומען א חוץ דער גאנ[...] ארטיסטישער משפחה, וואס געפינט זיך ביי [...]אין שטאט, אויך זשורנאליסטען, דיכטער, [...]סטעלער, מאלער, און געזעלשאפטליכע טוער. [...]די בעריהמטע קינסטלערין איזא קרעמער, [...]לער ארטור שיק, פארשטעהער פון דער פוי־[...] פרעסע אין לאדז און דער פרעזעס פון יוד־[...] ארטיסטען־פעראיין אין פוילען, מאקס ברין. [...]טאאסט־מייסטער איז געווען רעד. י. אוגער. [...]אס ערשטע ווארט האט בעקומען רעד. ת. י. בושוסטאווסקי, יועלכער האט, אין נאמען פון יובל־קאמיטעט געהאלטען די ערעפנונגס־רעדע.

נאכדעם האבען וועגען די פערדינסטען פון בעל־יובל גערעדט: ד״ר. מזאה, משה ליפמאן, רעד. שעהנבערג—גורסקי פון „רעפובליקא״, דיכ־טער משה בראדערזאן, פרעזעס מאקס ברין, י.מ. מאשקאוויטש, און איזא קרעמער האט געזונגען מיט גרויס בייפאל א לידעל.

ווייטער האבען גערעדט: ארטיסט ראקאוו, דיכטער ח. ל. פוקס, גראף קאלי, ארטיסטען אלעקס שטיין, א. סאמבערג, ד. שפירא און מאריס עווארץ.

צום סוף האט אברהם מארעווסקי געהאלטען אנ׳איינדרוקספולע רעדע.

דער באנקעט האט זיך פערענדיגט, ווען עס איז שוין געווען אין דריסען העלער טאג.

דער אפקלאנג אין לאדז פון די געשעהענישען אין ארץ־ישראל

צוויי רעוויזיאניסטישע מיטינגען

מיטוואך האט דער לאדזער הצה״ר איינגעאר־דענט אין צוזאמענהאנג מיט די געשעהענישען אין א״י צוויי מיטינגען. מיט רעדעס זענען ארויסגע־טרעטען אינזש. עלפערן, מ. זידע, מ. בערנשטיין, דר. איזביצקי, און צ. קאטטאר.

נאך די רעדעס זענען אויף די פערזאמלונגען אנגענומען געווארען פאלגענדע רעזאלוציעס:

די פאלקספערזאמלונג געהמט אן מיט גרויס פערביטערונג און צער די ידיעה וועגען טויט פון די 17 קרבנות פון דעם כוליגאנישען אראבישען אנפאל אין א״י. מיט גרויס עמפערונג און צארן פאר־רעלט די פערזאמלונג די ענגלישע אדמיניסטראציע אין א״י וועלכע האט דורך איהר טאלערירען די ווילדע אראבישע אגיטאציע און ספאראדישע איבערפאל־לען ערמוטיגט די אראבער צו די לעצטע איבערפאל־לען אויף יודען. די פערזאמלונג סאלידאריזירט זיך פולשטענדיג מיט דער לעצטער נאציאנאלער מאני־פעסטאציע אין תל אביב און שטעלט פעסט אז דאס יודישע פאלק וועט זיך נישט לאזען דורך קיינעם טער־ראריזירען און וועט ווייטער פיהרען דעם הארטנעק־יגען קאמף געגען דעם פארלאמענט אין א״י.

די פערזאמלונג בויגט די קעפ פאר די פרישע קברים פון די געפאלענע קדושים, שיקט איבער איהר מיטגעפיהל די פערוואונדעטע און שווערט פארט־זעצען דעם קאמף פאר דער יודישער מלוכה אין ארץ ישראל.

פראטעסט - מיטינג ביי די אידען-שטאטלער.

מארגען, שבת פינקטליך 5 אווענד קומט פאר אין לאקאל פון נדוד „הכובש״ ליפאווע 43, א גרוי־סער פראטעסט מיטינג געווידמעט די לעצטע טרוי־עריגע געשעהענישען אין ארץ ישראל.

מיט רעדעס וועלען ארויסטרעטען: פרעז. טיי־טעלבוים, מאטיס. גייזלער, מפקד הגליל משה זיל־בערבערג און אנדערע.

פראטעסט-מיטינג אין „התאחדות״

די געשעהענישען אין ארץ ישראל, וועלכע האבן טעפראכט אזוי פיל קרבנות, האט אויפגערודערט די יודישע געזעלשאפט אין לאדז, אין די ציוניסטישע אינסטיטוציעס און ארגאניזאציעס איז א לעבהאפטע בעוועגונג פון מענשען וועלכע קומען אנפרעגען וועגען פרישע ידיעות פון א״י.

דער קאמיטעט פון דער ציוניסטיש - סאציאליס־טישע ארבייטס פארטיי „התאחדות״ האט זיך דערום געשטעלט אין פערבינדונג מיט די לייטענדע אינסטאנ־צען פון דער פארטיי וועגען אויספיהרליכע ידיעות פון ארץ ישראל, פון דארטען האט מען די לאקאלער פארטיי אינפארמירט האס אין דער לאגע און א״י איז אריינגעטרעטען אנ׳ענטשפאנונג, דער ישוב איז מיט גרויס אחריות און אויסדויער אריבער פון די געשעהענישען ערמוטיגט, האט קיין מאכט איז נישט פיכולת צוצושטערען דאס יודישע אויפבוי־ווערק. דעם קומענדיגען זונטאג אין אייגענעם לאקאל קומט פאר א פראטעסט מיטינג געווידמעט די טרויעריגע געשעהענישען אין ארץ ישראל מיט דער בעטייליגונג פון די ה״ה: דר. א טארטאקאווער, דר. ח. בערלאס, דר. ז. עלענבערג, דר. האנדזעל א.אנד.

אין „התחיה״

מארגען שבת, 7 א זייגער אווענד קומט פאר אין לאקאל פון דער ראדיקאלער ציוניסטישער ארגאני־זאציע „התחיה״ (זאכאדניא 66) א קאלעקטיווער רעפעראט געווידמעט די לעצטע געשעהענישען אין ארץ ישראל.

מיט רעדעס וועלען ארויסטרעטען די ה״ה: מגר. י. קראהן, ח. ווידאווסקי, ש. ליפעל און איטוש. א. חייקין.

* * *

די ראדיקאלע ציונ. ארגאנ. ארדענט איין זונ־טאג 7.30 אווענד אין אייגענעם לאקאל (זאכאדניא 66) א פאליטישען רעפעראט פון וו. פארזיצער פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין פוילען, ה׳ ד״ר א. ראזענבלאט א.ד.ט.: „די יודישע פאליטיק פון ציוניסטישען שטאנדפונקט״ (די איצטיגע לאגע פון די יודען אין גלות און אין ארץ־ישראל).

KUPON
פאר די לעזער פון „נייעם פאלקסבלאט״
do Teatru Miejskiego (Śródmiejska 15)
„Matura״
דער פארצייגער פון דעם דאזיגען קופאן האט דאס רעכט צו בעקומען 2 הנחה־בילעטען פון 30 גר. ביז 1.85 זל. ד. 27־טען ד. ח. 8.30 אוונט אויפ׳ן שטיק פון פאדער

הסתדרות „החלוץ המזרחי״
לאדז, אנדראווא 12—10

מארגען שבת, פינקטליך 5 נאכמיטאג, קומט פאר א היסטארישער רעפעראט פון ד״ר חיים קנאפינג א. ט. „אנטיגנוס איש סוכו, זיין שיטה און זיין בעציהונג צום סטאיציזם״.

טעזען: די אסימילאציאנס־בעוועגונג אין די צייטען פון שמעון הצדיק, — די פארטייען פון די פרושים און צדוקים, — אנטיגנוס אלס ערשטער פאריזער, — זיין שיטה, — שטורם געגען איהם, — ג־ט נאמען אין ביבעל און אין תלמוד, — פער־טיידיגונג פון אנטיגנוס, — אבן עזרא — דוראן — די שפאנישע גאונים, — אהבה ויראה, — דרך חסידות, — געגען־אקציע פון אסימילאציע, — די שולע פון ר׳ יוחנן בן זכאי, — ר׳ יעקב עמדין.

RIALTO
נישט נאטירטע ביז איצט רעקארדען איז פילם א. נ.
Róża
אוים׳ן גרונד פון מייסטערווערק פון
STEFAN ŻEROMSKI
ס׳נעהמען אנטייל די בעדייטענדסטע אר־טיסטען פון דער פויל. ביהנע און עקראן:
I.Eichlerówna, Zacharewicz, St. Jaracz, B. Samborski, M. Znicz, M. Żelichowska, M. Cybulski, Z Lindorfówna
אנהויב 4 נאכמ. שבת און זונטאג — 12 און 2 בייטאג פרימארען־סעאנסן
פרייזען פון די פלעצער פון 85 גר.

טעאטער, מוזיק און פערוויילונג
(קאמוניקאטען)

צווייטע פרעמיערע אין פילהארמאניע

די טרופע, וואס גאסטראלירט אין „פילהארמאניע״ טעאטער מיט וויערא קאניעווסקא און פאול ברייטמאן, שטעלען ארויס די צווייטע שלאגער־פרעמיערע א. נ. „סינג־סינג״. די פיעסע איז געשפילט געווארען איז אלע וועלט־טיילען. דער אינהאלט איז זעהר שפאנענד, און די פיעסע ענטהאלט זעהר פיל קאמיזם, א סך גע־זאנגס - נומערן און פערוויילונגס-מאטעריאל.

„סינג-סינג״ — ווערט געשפילט היינט פרייטאג 9 אווענד, מארגען שבת 12 פארמיטאג און 4 נאכמ. ווי אויך זונטאג 12 פריהמארגען.

שבת 9 אווענד און זונטאג 9 אווענד ווערט נישט געשפילט.

הנחה פארשטעלונג אין שטאטישען טעאטער פאר די לעזער פון „נייעם פאלקסבלאט״

מאנטאג דעם 27 ה. ח. ווערט אין שטאטישען טעא־טער געגעבען די שטארק אויסגענומענע פיעסע „מאטורא״ די לעזער פון „נייעם פאלקסבלאט״ האבען די מעג־ליכקייט צו בעזוכען די דערמאנטע פארשטעלונג. אויס־שנייידענדיג דעם קופאן, וואס געפינט זיך אינם היינ־טיגען נומער, גיט דאס רעכט אויף צוויי הנחה־בילעטען.

אלע וועלען זיכער אויסנוצען די געלעגנהייט און בעזוכען די פארשטעלונג.

די ליבלינגען פון וויען אין לאדז

דער קלו פון איצטיגען טעאטראלישען קאנצערט־סעזאן וועלען זיין די אויפטריטען פון די בעקאנטע ווינער פילם און ביהנע - ארטיסטען פון „יוזעפשטע־טער טעאטער״, פון בעקאנטען רעזשיסער מאקס רייני־הארדט מיט לולי דארוואס און האנס יאראי אן דער שפיץ.

די ארטיסטען וועלען ארויסטרעטען אין זאל פיל־הארמאניע שבת דעם 25־טען ד. ח. 9 אווענד און זונטאג דעם 26־טען ד. ח. 4.30 נאכמ. אין דער שלאגער־קאמע־דיע א. נ. „גרויסע ליבע״ און 9 אווענד אין דער פרעה־ליכער פיעסע א. נ. „פינג־פאנג״ פון ה. יאראי.

פון פוילישען טעאטער

היינט 8.30 אווענד פרעמיערע „אינטרוז״. מארגען שבת 4 בייטאג — „מאטורא״ און אין אווענד — „אינטרוז״.

Dr. med.
Sadokierski
כירורג פון צייהן און יאסלעס
Piotrkowska 164 tel 114-20.

Wytworna Pani
nosi
BIELIZNĘ i BLUZKI
firmy
„FEMINA״
Łódź, Sienkiewicza 78 • tel. 170-5[...]

[...]אדעמיע אין „ראזמאיטאשטשי״
געווידמעט דעם 30-יאהריגען יובילייי פון פועלי-ציון

[...]עם היינטיגען יאהר פאלט אויס דער 30־יעה־[...] יובל פון דער עקזיסטענץ פון דער פועלי־ציון [...]ונג.

[...]ן יאהר 1906 איז אין פאלטאווע פארגעקומען [...]ריכדונגס־צוזאמענפאהר, אויף וועלכען עס [...]זיך אויך בעטייליגט דער פיהרער פון דער [...]ר ארגאניזאציע ה׳ ערעלמאן. אין דער זעלבער [...] איז דאן געבילדעט געווארען דער ערשטער [...]שער ארג. קאמיטעט (צ. ק.), צו וועלכען עס [...] דאן געהערט דער לאנגיעהריגער פועל־ציון [...]ן פון לאדז ל. האלענדערסקי.

[...]י פועלי ציון פארטיי האט אין פערשידענע [...] געשפילט א אונגעזעהענע ראל אויף דער יוד־[...] גאס אין דער ערשטער צייט פון איהר עקזיס־[...] אנטייל גענומען אין די זעלבסטשוץ גרופען [...]אמף געגען פאגראמען, ארגאניזירט יודישע [...]טער צו פערשידענע עקאנאמישע אקציעס. די [...]שע זעלבסטהערשונג האט די פארטיי שטארק [...]אלגט און געראדפט. אין משך פון דער נאנצער [...] ביז דער פוילישער אומאפהענגיגקייט געפיהרט [...]ביט אומלעגאל אנטיילגענומען אין די קאמ־פען געגען אבסאלוטיזם. שפעטער געגען דער דויט־שער אקופאציע. די חערגרייכונג פון דער פוילישער אומאפהענגיגקייט האט געשאפען אויך מעגליכקייטען פאר לעגאלער ארבייט פאר פועלי ציון. ערשט דאן איז זיך די פארטיי צעוואקסען אויף פערשידענע געביטען.

די פועלי ציון האט זיך אויסגעצייכענט גאנץ בעזונדער ביי פערשידענע טעאטראמישע ארבייטען און ספעציעל איבער דער נאציאנאלער פראגע. די פועלי־ציון בעוועגונג עקזיסטירט אין פערשידענע לענדער פון יודישע מאסען ישובים, און אין ארץ ישראל.

מארגען שבת פריה קומט פאר די פייערליכע אקאדעמיע געווידמעט דעם יובל, אין דער אקא־דעמיע וועלען זיך אויך בעטייליגען די ערשטע פיא־נערען. צו דער אקאדעמיע איז איינגעלאדען ד״ר א. בערמאן פון ווארשא. ער וועט רעפערירען וועגען „פועלי ציוניזם אין דער היינטיגער תקופה״. אינם פראגראם נעמען אויך אנטייל דיכטער מ. בראדער־זאן און די שוישפילער קלארא סעגאלאוויטש און א. סאמבערג.

פראטעסט-מיטינג אין „התאחדות״

Fir. L. TRAJSTMAN-PRZODUJE – w wyborze najmodniejszy[...] TKANIN i WZORÓ[...]

[...]לא פון רויטען-קרייץ ביים [...]ראיי פון יוד. קאמבאטאנטען

[...] מארגען שבת אווענד וועט אין לאקאל פון די [...]טע קאמבאטאנטען (נאוואמיעסקא 91) פארקומען [...]אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער קאלע פון [...]ען־קרייץ ביים פעראיין.

[...] אלע מיטגלידער ווערען געבעטען פינקטליך צו [...]ינען.

איינשרייבונגען אין דער מעדעם-שול

[...]י איינשרייבונגען פון נייע שילער אין דער יוד־[...]וועלטליכער שול א.נ. פון וול. מעדעם (זאא־[...]וקא 1) און אויך קינדער־היים (זגערזשער 34) [...] שוין פאר און דויערען נאר ביז 30טען אפ־[...] ה.י. צוליב דעם דערפאלג פון די איינשרייבונגען [...] אויך פאר דער בעקוועמליכקייט פון דער באלויבער [...]פעלקערונג, ווערט געעפענט א פאראלעלע ערשטע [...]שילונג אויף זגערזשער 34, די פארטגעשריטענע [...]טערן וואס ווילען זייערע קינדער געבען א פרייע [...]טליכע חערציהונג דארפען צואיילען און באלד [...]שרייבען זייער קינדער אין דער וול. מעדעם־[...]

[...]שפענדען לטובת דעם קרן קימת לישראל

[...] אויף דער התונה פון פרל. שושנה לעוויט און ה׳ [...]ק סאלאסא איז געזאמעלט געווארען דורך די ה״ה [...]ארטאווויטש און גורינט 27.50 זל. אויף צו פלאנצען [...]ספר אין יער־הרצל אין ארץ ישראל.

א פאעזיע-אווענד אי „תרבות״

מארגען שבת 8.30 אווענד קומט פאר אין „תרבות״ פעטריקאווער 18, א פאעזיע־אווענד פון דיכטער יחיאל ראזענצווייג. אינ׳ם אווענד בע־טייליגען זיך דיכטער יחיאל ראזענצווייג גופא און ח. האראנסקי.

ארעסטירט א שווינדלער

(א) פאליציי האט פערהאלטען א געוויסען טאר־דעאוויש פענטשניעווסקי (פון קאזשעניאווסקיעגא 33) וועלכער איז אין משך פון עטליכע חדשים בעגאנ־גען קלייניע שווינדלערייען, אנגעבענדיג זיך אלס אגענט פון פירמעס, וואס פערקויפען בילדער, פאר־טרעטען, שפיגלען א. אז. וו.

ער איז איבערגעוויזען געווארען אין רשות פון דער געריכטס־מאכט.

די גרעסטע בעקוועמליכקייט אין די פריהלינג־און זומער־חדשים
וועסטו האבען
אויב די וועסט אין דיין וואוינונג א בסטאלירען גאז אין דער קוך און אין באדע־צימער. די אינסטא־לאציע און אפאראטען אויף בעקוועמע חודש־ראטעס גאזאמעטערס ווערען אנגעשלאסען אין דער גאז־נעץ אומזיסט. טעלעפאניר גלייך אין דער שטאטישער גאזאווניע אויף נומער 85־195 אדער אין געזעלב פון דער גאזאווניע, פיעטריקאווער 40, טעל. נומער 08־121.

נאָר נאָך 4 טעג פערבלייבט מאָריס שוואַרץ מיט זיין קונסט־טעאַטער אין לאָדז

נאָך 4 געציילטע טעג פערבלייבט מאָריס שוואַרץ מיט זיין טרופּע אין לאָדז; נאָר נאָך 6 פאָרשטע־לונגען וועט לאָדז זעהן פון דעם טעאַטער־מייסטער מאָריס שוואַרץ מיט זיין געקליבענעם קינסטלער־אַנסאַמבל.

דינסטאָג ד. 28 ה״ח, פאָהרט שוין מאָריס שוואַרץ מיט דער טרופּע אַרויס קיין לעמבערג, וואו ער האָט אויפגעשלאָגען זיין נייעם גאַסטראָלען־געצעלט אין טעאַטער קאָלאָסעאום.

דאָס פּראָגראַם איז אַזוי אויסגעשטעלט:

היינט פרייטאָג 9 אָוונט איינ איינציג מאָל, דאָס מייסטער־שטיק פון אונזער אונשטערבליכען הו־מאָריסט שלום עליכם „טוביה דער מילכיגער", מיט מאָריס שוואַרץ גלאַנץ־לייסטונג אַלס „טוביה".

מאָרגען, שבת און זונטאָג 4 נאָכמ. און 9 אָוונט „יאָשע קאַלב" מיט מאָריס שוואַרץ אַלס דער ניעשאַווער רבי.

מאָנטאָג ד. 27 ה.ח. 9 אָוונט, פייערליכער זיי־געזונד־אָוונט, אין וועלכען ס׳וועט געגעבען ווערען איינציגע פּערל־ווערק פון דער יודישער ליטעראַטור: 1) י.ל. פּרץ — „די גאָלדענע קייט" (פּראָלאָג), 2) י.ד. בערקאָוויטש — „לאַנדסלייט", יונה ראָזענפעלד — „קאָנקורענטען", אין וועלכע מאָריס שוואַרץ בעווייזט זיך מיט זיין פילפאַרביגען טאַלענט, מיט זיין שוישפּילערישען און רעזשיסערי־שען פיל־טשטאַלטיגען פערמעגן, 4) צום שלום — מאָריס שוואַרץ אין זיינע קאָנצערט שלאָג־נומערן: קלעזמערס צוואה, האַמערס, וחלקלקות, דאָס היי־ליגע שניידערל א. א.

פון „תומכי־אורחים"

בעריכטס־פערזאַמלונג פון דער פסח־אַקציע

אונטערן פאָרזיץ פון פרעזעס ה׳ משה בענדעל איז פאָרגעקומען א בעריכטס־פערזאַמלונג פון דער הייאָהריגער פסח־אַקציע. און געטען די ווייטערע הילפס־אַקציע פון „תומכי אורחים" אין יעצ־טיגען מאָמענט. סעקרעטאַר ליטעראַוויטש לעזט פאָר דעם בעריכט פון וועלכער ס׳איז צו זעהן אז די פסח אַקציע האָט בעטראָפען 6 טויזענד 111 זל. מיט 16 גר. דערויף האָט זיך די פערוואַלטונג איינגעשול־דיגט טויזענד 554 זל. מיט 12 גר. פון 817 איינגע־פּלאַסטעטע ביטעס אויף צו בעקומען פּראָדוקטען זע־נען 27 ביטעס אָפּגעוואָרפען געוואָרען (חערונטער א וועלכע וועלכע זענען געווען צו 2 מאָל רעגיסטרירט) ד. ה. אז די פערוואַלטונג האָט פערטיילט די פסח־שטיצע פאר די אַלע וועלכע האָבען זיך צו איהר גע־ווענדעט. יעדע פערזאָן האָט בעקומען 2 קילאָ מצות, ½ קילאָ צוקער, ¼ קילאָ צשריעס, 2 קילאָ ציבעל, 1 פלאַש וויין, 10 אייער, 8 ליכט, 2 רעקאָ טעע, די פסח קוך וועלכע איז איינגעאָרדענט געוואָרען אין זאַל פאָמאָרסקאַ 43, האָט פערטיילט עסען צו דער זעט פאר 275 פערזאָן. 180 מענער, 60 פרויען און 35 קינדער. די מאָלצייטען זענען בעשטאַנען פון 4 שפּייזען, צוזאַמען איז טעוואָרען פערטיילט 2 טויזענד 750 מאָלצייטען. פרעזעס ה׳ מ. בענדעל, דאַנקט אין נאָמען פון דער פערוואַלטונג דעם לאָדזער ראַבי־נאַט פאר דעלעגירען אין דער פסח־קיך אַפּצוריכטען די סדרים די רבנים הרב האָרצשטאַרק און הרב יאַקו־באָוויטש, דעם דאַמען־קאָמיטעט און ווירטשאַפטס־קאָמיסיע פאר זייער אַפּפערליכע אַרבייט ביי דעם אורכפיהרען די פסח־אַקציע, צום סוף טיילט מיט דער פרעזעס אז אויף חי חומער החדשים ווערט פער־גרעסערט ווערען די טעטיגקייט פון די קוך און אייך אויך אויף יום טוב שבועות וועט אונטערגענומען ווערען א „שבועות אַקציע". ס׳וועט איינגעאָרדענט ווערען א קוך און א גרעסערע פּראָדוקטען פערטיי־לונג. צו דעם צוועק בעשליסט די פערוואַלטונג אויג טערצוגעהמען א טעאַטער פאָרשטעלונג אין פיל־האַרמאָניע.

***

קינא „PALACE"

היינט ווידערהאָלונג פון דער פּרעמיערע!

צו פערקלענערטע פּרייזען!

CHARLIE CHAPLIN

אין גרעסטען און נייעסטען וועלט־מייסטערווערק א. נ.

„היינטיגע צייטען"

פּרייזען פון די פּלעצער: 109 זל. 150 און 220

פון 4–5 נאָכמיטאָג־פּרייזען פון 80 גר.

מאָרגען שבת פון 12–2 און פון 2–4 2 פריהמאָרגען־סעאַנסען פון 80 גר.

אַכטונג! דער פילם „היינטיגע צייטען" וועט זיך נישט בעווייזען אין קיין שום אַנדערען קינא אין לאָדז דעם סעזאָן.

רבי ר׳ אברהם „מלאך"

(סוף פון דער 10. זייט).

האָט געקוקט מיט גרויס נייגיר. יעדערער האָט וואָס פריהער געוואָלט זעהן די הייליגע צורה פון דעם „מלאך". אָבער ווי נאָר דער „מלאך" האָט געהאַט אויפגעדעקט זיין פנים, און די חסידים האָ־בען דערזעהען די צורה פונם „מלאך" פנים־אל־פנים זענען זיי אַזוי דערציטערט געוואָרען, אז זיי זענען אַלע אַרויסגעלאָפען פון דעם בית־המדרש, און עס איז דאָרטען געבליבען קוים א מנין יודען, וועלכע זענען געשטאַנען אין איין פחד, צוגעמאַכט די אוי־גען, און האָבען זיך אָנגעהאַלטען אָן דעם גאַרטעל פון חבין ר׳ נחום....

דעמאָלט האָט דער רבי ר׳ נחום געזאָגט צו די חסידים: איצט זעהט מען ערשט, אז די ווערטער פון דעם בעל שם טוב זענען מקוים געוואָרען: „ער איז א מענש כישם פון דער וועלט"....

נאָך דעם ווי דער „מלאך" האָט איינגאַנצען זעקס חדשים געהאַט געוואוינט אין פאַסטאָוו, איז ער אין יאָהר תקל״ז (1777), י״ב תשרי, ווען ער איז אַלט געווען איינגאַנצען 36 יאָהר, נפטר געוואָרען און דאָרט געקומען צו קבורה.

מיט יאָהרען שפּעטער, הערצעהלט די חסידישע לעגענדע, איז געקומען קיין פאַסטאָוו ר׳ ישראל פּאָלאָצקער, וועלכער איז אַרומגעפאָהרען צוזאַמען מיט די רביים ר׳ אברהם קאַליסקער און ר׳ מנחם־מענדעל וויטעבסקער. און ווען ר׳ ישראל איז געגאַנגען זיך משתטח זיין אויפן קבר פון זיין חבר, דעם „מלאך", מיט וועמען ער האָט צוזאַמען געלערנט ביי זיין פאָטער דעם גרויסען מגיד, האָט ער פּלוצלונג דערפיהלט, אז דער „מלאך" בעט איהם ער זאָל ליגען נעבען איהם, ווייל ער וויל נישט לי־גען דאָ אַליין... איז ער גלייך אהיימגעגאַנגען, האָט געשיקט רופען די חברה קדישא און האָט ווי גע־זאָגט: „איך געה שטאַרבען. דער „מלאך" האָט מיך גערופען. ער איז דאָ אַליין, דערפאַר זאָל מען מיך מקבר זיין נעבען זיין קבר..." און ער איז באַלד נפטר געוואָרען.

חסידים ווייזען נאָך היינט אָן אויף א בערגעל שרד נעבען דעם קבר פון ר׳ אברהם מלאך, אז דאָס איז דער קבר פון ר׳ ישראל פּאָלאָצקער.

דערפאַר אָבער, ווען דער ליאָדער רבי, ר׳ שניאור זלמן, איז אַמאָל דורכגעפאָהרען לעבען דער שטאָט פאַסטאָוו, האָט ער נישט געוואָלט אַריינפאָהרען אין שטעטעל אַריין, ווייל זיין אין שטאָט — האָט ער געזאָגט — און נישט געהן אויפן קבר פון זיין לען געלד פאר די חסידים, וועלכע זענען אין יאָהר תקל״ז, אין דעמזעלבען יאָהר, ווען דער „מלאך" איז נפטר געוואָרען, אָפּגעפאָהרען קיין ארץ־ישראל צוזאַמען מיט די רביים ר׳ אברהם קאַליסקער און ר׳ מנחם־מענדעל וויטעבסקער.

חבר, דעם „מלאך", קאָן ער נישט; און ווידער יאָ געהן אויפן קבר, האָט ער מורא, אז דער מלאך וועט איהם פערבעטען צו ליגען נעבען איהם, אַזוי ווי ער האָט געטון מיט ר׳ ישראל פּאָלאָצקער, און אויך ער וועט איהם נישט קאָנען אָפּזאָגען...

דער זוהן פון „מלאך", ר׳ שלום פּאַרעבּיטשער איז געווען א גרויסער רבי פון חסידים. דאָך האָט מען פון איהם אַזוי גרויס נישט געהאַלטען, ווי פון די אַנדערע רביים פון זיין דור. ערשט זיין זוהן ר׳ ישראל ריזשינער איז געווען דער אמת׳ער יורש פון זיין זיידען ר׳ אברהם מלאך, וואָס די גאַנצע וועלט האָט גע׳שם׳ט מיט זיין גרויסקייט און הייליגקייט....

א קליין מיידעל

(ענדע פון דער 9. זייט).

אָבער איין טאָג האָט זי, ענדליך, געבראַכט צו מיר אהיים דאָס נייע מיידעל. עס איז געווען אין א שבת פאַרנאַכט. איך בין געשטאַנען אין הויז און אין אויבער־ראָק גרייט צו פערלאָזען דאָס הויז. איך האָב זיי בעגעגנט אין דער האַלב־טונקעלקייט פון קאָרידאָר.

— העלען האָט אייך אוודאי געזאָגט די בעדינ־גונגען? — האָב איך זיך גלייך געווענדעט צו מיין צוקונפטיגער סעקרעטערין — די אַרבייט איז נישט קיין שווערע, אָבער איך האָב מיינע משוגעת׳ן. העלען האָט אייך אוודאי אַלץ קלאָר געמאַכט. זי וועט אייך אויך לאָזען וויסען, ווען איהר דאַרפט קומען צו דער אַרבייט. ווי אַלט זענט איהר?

— צוואַנציג יאָהר.

— און ווי רופט מען אייך?

— מאַרסעל קאַרוועד.

— פאַר מיר וועט איהר הייסען מאַרסעל אַליין... גו, גוט פריילין, מיר וועלען זיך איינציכען זעהן און איך האָף, אז מיר וועלען גוט אויסקומען.

מאַרסעל איז געקומען אין א מאָנטאָג אינדער־פריה. איך בין געזעסען ביי זיך אין צימער, אין דעם כאַלאַט, פערטיפט אין עפּעס א זשורנאַל, ווען זי איז אַריינגעקומען, א בעלויכטענע פון דער זון, וואָס פערפליצט אין די פריהמאָרגענס מיין צימער.

זי האָט זיך לייכט פערדרייטעלט, ווען זי האָט מיך געפרעגט, צי זי איז נישט געקומען צו שפּעט.

— אָ, ניין, — האָב איך איהר געענטפערט, — עס איז פונקט גוט אַזוי. איהר דאַרפט זיך, איבערי־גענס, נישט פיהלען דאָ ווי איהר וואָלט געווען אין א קאַזאַרמע. איך פערלאַנג נישט פון אייך, אז איהר זאָלט זיין צו פּינקטליך אין פריהמאָרגען, פּונקט ווי ס׳וועט מיך אויך נישט אַרען, אויב איהר וועט ווע־רען אַמאָל אוועקגעהן פריהער אין אָוונט. מיך, שרייבער, זענען בעוואוסט פאַר גרויסע פּויליאַקעס, און איך וועל אייך אפשר נאָך זיין דאַנקבאַר, ווען איהר וועט נישט אַרויפצווינגען אויף מיר קיין צו־פיל אַרבייט.

איך האָב איהר אָנגעוויזען אויף דער וואַנט־שאַפע, וואו זי זאָל אויפהענגען איהר מאַנטעל און איהר היטעלע. איך האָב כמעט נישט געוואַגט צו קוקען איהר גלייך אין פּנים אַריין. אָבער וואו נאָר מיינע אויגען זענען געפאַלען, ווען זי איז געשטאַנען ביי דער שאַפע מיט דער פּליצע צו מיר, האָבען זיי צוגעטראָפען א שטיק יונג־מיידעלשען רייץ: שעהן געפורעמטע פיס, א גראַציעזען, בויגיגען קערפער, א הויכען, ווייסען האַלז, טונקעל־ברוינע האָר מיט א גאָלדיגען אָפּגלאַנץ, דינע הענד. און אַז שטעהט זי שוין ווידער ביים שרייב־טיש, מיטן פּנים צו מיר, און וואַרט, וואָס איך, איהר נייער באַלעבאָס, וועל איהר הייסען טון. וואָס פאַר א פּריש, זויבער ליב פּנים! דאָס מויל אפשר אַביסעלע צו גרויס, דער־פאַר אָבער האָט עס אויפגעדעקט צוויי רייהען פּערל־דיגע ציין, וואָס האָבען אייך פערבלענדט מיט זייער ריינער ווייסקייט. און די גרויסע, פּינקעלדיגע אוי־גען? אָבער וואָס איז דאָ לאַנג צו רעדען, העלען האָט מיר קיין פיינערע מיידעל נישט געקענט צו־שיקען.

איך האָב מיטאַמאָל זיך דערפיהלט אַביסעל פער־שעהמט, וואָס איך האָב צום ערשטען מאָל זיך בע־וויזען פאַר איהר מיט א שטעכיגער, נישט־ראַזיר־טער באָרד, א צושויבערטער, אין דעם פריהמאָר־גענדיג־מידען אויסזעהען פון א מענשען אין די פּופּציגער.

איך האָב, שטאַמלענדיג, זיך ענטשולדיגט פאַר איהר, האָב איהר געוויזען, וואָס זי זאָל איבערשריי־בען פאַר מיר אויף דער שרייב־מאַשין, און בין אַ־רויס פון צימער. איך בין אוועק זיך אויספּוצען און האָב זיך געזאָמט א גאַנץ היבשע צייט.

פון יענעם טאָג אָן שפּרינג איך יעדען פריהמאָר־גען אַרויס פון בעט מיט א שעה פריהער, כדי איך זאָל זיין גרייט, ווען זי קומט אָן. איך וויל, אז זי זאָל מיך שטענדיג זעהן קאָרעקט אין קליידונג, אין האַלטונג, אין מאַניערען.

פאַרוואָס טו איך דאָס? עס איז מיר אַליין שווערליך דאָס צו ערקלערען. איך פערלאַנג גאָר־נישט פון דער קליינער מאַרסעל, דאָך וויל איך איהר געפעלען און זיך מאַכען ליב אין איהרע אויגען. איך וויל נישט אַחיפוּעקען אין איהר קיין געפיהל, וואָס זאָל אפילו נאָר אויף־אַזוי־פיל־א דערמאָהנען אָן דעם געפיהל פון א פרוי צו א מאַן, — — ניין, — איך וויל נאָר, אז זי זאָל ווערען מיין גוטער פריינד און קריגען אַזוי וויט צוטרוי צו מיר, אז זי זאָל אפילו זיין גרייט צו פערטרויען פאַר מיר איהרע סאַמע אינטימע מיידעלשע סודות. איך וויל פערנעהמען אין איהר לעבען א פּלאַץ, וואָס נאָר איך אַליין זאָל עס קאָנען פערנעהמען. איך באַט איהר אָן א מין פּאָטערליכע ליבע, אָבער אין דער זעלבער צייט ווייס איך אויך ביי זיך אין האַרצען, אז איך וואָלט גאָרנישט געווען אַזוי „פּאָטערליך". ווען מאַרסעל וואָלט נישט געווען קיין שעהנע.

איך ווייס נישט, צי איך בין דערמיט אַנ׳אויס־נאַהם צווישען מענער, אָבער איך האָב נישט קיין שום פערלאַנג צו נאַרען מיין פרוי: זי איז א סך יונגער פון מיר און איז מיין בעסטער פריינד. איך רעכען אויך, אז מיין פרוי איז נישט איפערזיכטיג. עס וואָלט מיר אוודאי וועה געטון, ווען מיין פרוי זאָל אַרויסווייזען א סימן פון איפערזוכט, און דאָ וואָלט מיך אפשר אויסגעהיילט פון מיין „פּאָטער־ליכער" ליבע, — דערוויל אָבער, ווי די זאַך איז איצט, קאָן איך נישט פערהעהליכען גלייכגילטיג, ווען איך טראַכט פון מאַרסעל.

ווען מאַרסעל איז געווען קראַנק עטליכע טע[ג] האָב איך איהר געשריבען דריי מאָל א טאָג, אָנפרע[גנ]דיג זיך ביי איהר אויף נייעס, כאָטש איך האָ[ב] געוואוסט, אז זי וועט מיר נישט קאָנען ענטפער[ן]. ווען זי איז געקומען צוריק צו דער אַרבייט, האָ[ב] איך זיך גלייך בערוהיגט. איך האָב קיינמאָל נישט קיין פערלאַנג צו ערקלערען זיך איהר אין ליב[ע] אָדער צו רייצען צו איהר אַנדערע צאַרטע רייד. א[יך] וויל נאָר, אז זי זאָל זיין לעבען מיר. איך וויל ה[ע]רען איהר שטימע, — און דאָס גאָר. יאָ, איך האָ[ב] ליב צו הערען איהר מיידעלשע פּלוידעריי, ווען א[יך] פרעג זי עפּעס אויס, אָבער דאָס איז איינענטל[ך] נישט קיין נייעס פאַר מיר. איך האָב שטענדיג ל[יב] געהאַט צו הערען די סודות פון יונגע מיידלעך, ווי[יל] כע בעגייסטערען זיך אַזוי גרינג און פאַלען אַ[זוי] אַזוי גרינג אַריין אין פערצווייפלונג.

ווי אַזוי וועט דאָס אַלץ זיך ענדיגען?

מיין גאָט, איך וויל נישט, אז עס זאָל זיך ע[נ]דיגען. אפשר וועט דער זומער, ווען מאַרסעל וו[עט] אוועקפאָהרען אויף וואַקאַציע, פערשטילען דעם [...] בער וואָס איך קאָן זיך אַליין נישט ערקלערען... און אפשר פערקעהרט? אפשר וועל איך גאָר אַרוי[ס] קוקען אויף איהר מיט פיבערדיגער אומגעדולד, מ[...] א פערקלעמט האַרץ, און וועל זיך בערוהיגען ערש[ט] דעמאָלט, ווען זי וועט קומען צוריק צו מיר? א[...] ווייס נישט, איך ווייס גאָרנישט....

איז דאָס די פּאָטערליכע ליבע, וואָס זי האָ[ט] אויפגעוועקט אין מיר? פאַרוואָס־זשע איז דאָס [...] פיהל אַזוי פיינלעך און פאַרוואָס שרעק איך זיך פ[...] דעם טאָג, ווען מאַרסעל וועט פּונקט ווי העל[ען] אויך חתונה האָבען און מיך פערלאָזען? וועט ה[...] מאָלט קומען אַנ׳אַנדער יונג מיידעל אין מיין לעב[ען] און אַלץ וועט זיך אָנהויבען פון דאָס נייַ?

מיין פרויס צוטרוי — דאָס איז דאָס גרוי[סע] מיטעל וואָס האַטעוועט מיך: זי בעטראַכט מיין ס[ע]קרעטאַרין פאַר א קליין מיידעל און בעשיצט זי [...] מיין „פּאָטערליכער ליבע".

איך ווייס נישט, וואָס זיי זאָגען זיך, ווען [זיי] זענען צוזאַמען, אָבער זיי רידען אוודאי פון מיר. איך בין זיכער אין דעם. זיי רידען פון מיר מ[...] וואָרעמקייט, וואָס גרעניצט זיך אפילו מיט רחמנו[ת]

— ער מיינט נישט קיין בייז....

— ער האָט זיך מיר נאָך קיינמאָל נישט ע[...] קלערט אין ליבע....

— איך ווייס עס....

און זיי שמייכלען איינס צום אַנדערען.

מיט עטליכע טעג צוריק, ווען איך בין אַנגעק[ומ]ען אהיים, האָב איך געטראָפען מיין פרוי ביי מ[...] אין צימער.

— דו גיסט איהר גאָרנישט קיין קוש? — הא[ט] זי געזאָגט, אַנווייזענדיג מיר אויף מאַרסעל. — [...] איז היינט אַלט געוואָרען איין־און־צוואַנציג יאָהר.

איך האָב צום ערשטען מאָל א קוש געטון מא[ר]סעל, פאַר מיין פרוי אין די אויגען, אָהן בעזונדע[ר] געפיהל.

מיין פרוי האָט געפונען א מיטעל אַריפּצוקלער[ן] מיין געפיהל; זי האָט אוועקגענומען דערפון יעד[ן] סוד, יעדע צווייבייטיגקייט. עס איז גאַנץ פשוט: [...] האָבען ביידע אַדאָפּטירט א קליין מיידעל און מ[ir] רעדען צוזאַמען פון איהר.... אָבער פון אַזאַ „אַי[...] קלערונג" דערפיהל איך זיך מיט אַמאָל זעהר אַלט.

„מאַרסעל — א קליין מיידעלע!" — טראַ[כט] איך אומעטיג פאַר זיך...

פון דער לאָדזער בערזע

באַנק פּאָלסקי	[...]4.00
3 פּראָצ. אינוועסטיציע פּרעמיערטע I. II. מיסיע	[...]6.00
4־ „ דאָלאַריבקע	[...]0.00
7־ „ סטאַביליזאַציע (אמ.)	[...]2.13
5־ „ וואַרשאַווער פּ. ב. 1934	[...]1.75
5־ „ לאָדזער	[...]8.50
ענגלישער פונט	[...]8.26
דאָלאַר אָפיצ. — 5.31.75 — נישט־אָפיציעל	[...]5.33
גאָלד־דאָלאַר	[...]9.13
גאָלד־רובּל	[...]490
דייטשער מאַרק	[...]1.40
פראַנק שווייצאַרישע	[...]1.73,25

מעלדונג

הודעות הסניף „תרבות" בלודז

רחוב פּיוטרקובסקה 18 — קומה שניה

1) במוצאי שבת 25 אפּריל ב׳ 8.30 בערב וע[...] נשף שירה של ה׳ יחיאל רוזנצויג בהשתתפות המשו[...] עצמי וה׳ ח. קורונסקי. כל העברים מוזמנים. הכני[סה] חנם.

2) הופיעה החוברת השביעית של העתון המצא[...] „עולמי". מחירה 20 פּרוטות.

3) הופיעה חוברת מוגהי הלשון — מחירת [...] פּרוטות.

4) חדר - הקריאה פתוח בכל ערב מ׳ 10—8 בער[ב]

[D]r. med. H. LUBICZ

ספּעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס־קראַנקהייטען

צעגעלניאַנאַ 7 (פּריהער 43), טעלעפאָן 32־[...]41

עמפּפאַנגס־שעה׳ן 8־10, 12־2 און 5־8 אָוונט

[D]r. REICHER

פּאָלודניאָווא 28, טעל. 93־20[...]

ספּעציאַליסט

פאַר מענער - שוועכע - בעהאַנדלונ[ג]

סעקסועלע בעראַטונגען פון פּסיכאָ - אַנאַליז[...]

נעמט אָן פון 8—11 פון 5—8 אָוונט.

זונטאָג און תעאות פון 9—1

Droga do czystości — to MYDŁO „WYGODA"

קינא־רעוויע
AMO[...]
אמארסקא 89, טעל. 248-05
ביליגסטע טעאטער אין לאדז!

פרייטאג, ד. 24 ד. ה. שבת, ד. 25 ד. ה. זונטאג, ד. 26 ד. ה. אויף דער ביהנע: פראגראם נומער 5. גרויסע נעזעגנונגס־רעוויע
„היט דיך פארן באטשאן" וועז דו ביזט פערליבט"
עס נעמען אנט־ייל: Gosia Negro, Vera Kidzińska, Jadwiga Zarubianka, Janusz Sciwiarski, Bol. Majski St. Stański .Duo Blood
אכטונג: זונטאג, 2, 5, 8, 10 אווענד געזעגנונגס־בענעפיס־אויפטריטן פון אנסאמבל
אויפן עקראן: ווייסער געשפענסט.

די פרעכטיגסטע מוזיקאלישע קאמעדיע. פרעכטיגע מעלאדיעס. וואונדערבארע אויסשטאטונג, אטראקציאנס־אינהאלט אונטער רעזשי פון Van Dyck א. ג.
Marjetta די קאפריזנע
אין דער הויפט־ראלע: JEANETTE MAC DONALD
דער גרעסטער זינגער NELSON EDDY

קלאנג־קינא־טעאטער
„SZTUKA"
קאפערניקא 16.
טעל. 140-72.

שייטלען
ביי קערש
סקווערנאווא 15
מיט פאריזער שרינדן
פערטיגע שייטלען

ווייכטיג פאר
ברוך־קראנקע

(רופטורעז) זאווי פון פערקרימונגען פון רוסעז־ביין (הויקערס), פאראליזשען, ביין־שווינדזוכט, פלאטפיס און פערשידענע אנדערע פערקריפלונגען־ליידענדע.
פאר פערשידענע ארט רופטורען פערעלטערטע און די געפערליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער ספעציעלע ארטאפעדישע הייל־באנדאזשען לויט מיין מעטאדע היילן און באזייטיגען ראדיקאל יעדן איינציגן ברוך.

ביי מאגען און קישקע - זענקונג ספעציעלע אינדיווידועל צוגעפאסטע לייב־הייל־באנדאזשן.
פאר הויקערס ספעציעלע גארסעטען און רוקהאלטערס.
געגען ביין־שווינדזוכט ספעציעלע ארטאפעדישע אפאראטען פון אלע סיסטעמען.
געגען שמערצענדע פלאטפיס ספעציעלע ארטאפעדישע איינלאגען לויט גיפס־מאדעלען.
געגען קרומע אדערן ספעציעלע גומי־שטרימפ לויט מאס.
קינסטליכע הענד און פיס
ספעציעלע הייל־ארטאפעדישע אנשטאלט
ספעצ. ארטאפעד
א. פעטריקעוויטש, לאדז
פיראמאוויטשא 9, טעל. 177-09 (פריהער אלגינסקא)
אכטונג! קראנקע מוזען זעלבסט ערשיינען.
[...]יזענטער דאנקזאגונגען קענען בעוויזען ווערען.

יאטשקאווסקי'ס פאפול.־וויסענשאפטליכער ביבליאטעק
שוין דערשינען ד"ר מעד. איוואן בלאך
דאס געשלעכטס־לעבן פון אונזער צייט
II טייל
יודיש: עלים בארנשטיין
— אינהאלט: —
1) די סעקסועלע פארמען פון די סעקסועלע בעציהונגען (פאמיליען־לעבען); 2) פרייע ליבע; 3) פערפיהרונג, גענוס־לעבען און ווילדע ליבע; 4) פראסטיטוציע.
פרייז 2.50, פאר אונזערע לעזער 1.75 זל.
איבערגעבליבענע עקזעמפלארען פון ערשטען טייל אין א בעגרעניצטער צאהל איז צו בעקומען מיט ספעציעלער הנחה־פרייז פאר די לעזער פאר 1.50 זל.
צו בעקומען אין בוכהאנדלונג נ. בערלינסקי. פלאטשטאט 12 אין הויף.

מעטאל־בעטען
מאטראצען אלע ארט
קינדער־וועגעלעך
אין א רייכען אויסוואהל
ווירשימאטשסעס, אייז־סאסטענס, פעלד־בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. ג. קויפטמען
אמביליגסטען איז דער עלטסטער און רעיעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס־לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל, 70־137
געדענקט דעם אדרעס! כ'בעזיץ קיין שום פיליעס.
ספעצ. רעפעראטור־ווערקשטעל און לאקירער.

לאדזער יוד. לאקאטארען
און סובלאקאטארן־פאריין
געפינט זיך
אויף פיעטריקאווער 31, יו. 22
טעלעפאן 38־264.
דער סעקרעטאריאט איז טעטיג טעגלין פון 6 ביז 9 אוונט, ס'ווערען געשריבען ביטעס, ערטיילט עצות, אויסגעגליכט סכסוכים און געפיהרט כל־ערליי דירות און עקסמיטיע־פראצעסע.

Skład Apteczny Z. Joskowicza, Zgierska 11
—— tel. 164-42 ——
poleca: PASTY PALESTYŃSKIE do wyrobów wszelkich lemoniad i lodów oraz wielki wybór krajowych ESENCJI we wszystkich gatunkach i smakach, farb nietrujących we wszystkich kolorach, dozwolone do wewnętrznego użycia po cenach ściśle fabrycznych.

דאקטוירים־אפטיילונג

Dr. med
Jerzy Sudya
ספעצ. פאר אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען.
LEGJONóW 11, tel. 124-54
(ושעלאגא).
נעמט אן פון 9 ביז 10 פריה
זונטאג פון 10 ביז 1

Lekarz Dentysta
Jakób Botwinik
וועלכער האט געארבייט אין דער קראנקען־קאסע 12 יאהר ספעציעל אויף ציין־ציהען און האט אן'אייגענע לאבאראטאריום פון קינסטליכע ציין, נעמט אן שעגליך פון 10 ביז 8 נאכמ. אין דער לעטשניצע „פאמאץ" רוג זגערזשער און לימאנאווסקיעגא 1, טעל. 101-29 און פון 4—11 אווענד אויף נארוטאוויטשא 18 צוגענגליכע פרייזען. פאר ארבייטסלאזע הנחות.

Dr. med. Niewiażski
ספעציאליסט פאר טריפער, סיפילים און הויט - קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענער - שוועכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
פראנט, 1טער שטאק
נעהמט אן פון 8-11 און פון 5-9 אווענט
זונטאג און יום טוב פון 9-1 נאכמיטאג.
ספעציעלער ווארטע - זאל פאר פרויען

Dr. med.
Leon Familier
אינערליכע און קינדער - קראנקהייטען
6 שערפליצן 37 (בענעדיקטא)
נעהמט אן פון 5—7 נאכמ.

כעמ ש־באקטעריאלאגישער לאבאראטאריום
פ. שאץ, לאדז
פיעטריקאווער 37
פיהרט אויס זמפל, ערצטליכע אנאליזען

אוירען, נאז און האלז קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67. טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוועס אפעראציע א. אז. וו. ווי אויך אמבולאטאר־רישעס פון 9-2 און פון 4-8 אווענט.
ביי דער קליניק איז טעטיג
א רענטגען־גאבינעט
פאר דורכלייכטונגען און אלערליי פאטאגראפיעס

Dr. Ø. Łogunowski
specjalista
chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światło-leczniczy)
PIOTRKOWSKA 70 tel. 181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz w niedzielę i święta od 10—1.

Dr. med.
G. GERSZTAJN
ספעציאליסט פאר אויגען קראנקהייטען
Traugutta 12, tel. 175-10
נעהמט אן פון 11-2 און פון 5 ביז 8.30 אוו.
אונבעמיטעלטע— לעטשניצע פרייזן.

לעטשניצע
פאר ווענערישע־קראנקע
מענער - שוועכע און הויט־קראנקהייטען
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
פיעטריקאווער 45
טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אווענד.
פרויען און קינדער נעמט אן א פרוי־דאקטאר פון 11-1 און פון 5-7 אווענד.
א בעראטונג 3 זל.

פריוואטע רעטונגס־פאגאטאוויע
פלאץ וואלנאשטשי 10
טעל. 2222-6
איז טעטיג טאג און נאכט, גיט שנעלע ערצטליכע הילף אין אלע ספעציאליטעטען.

Dr. med
J. Nadel
ספעציאליסט פון אקושעריע־ און פרויען־קראנקהייטען
אנדזשעיא 4, טעל. 228-20.
נעמט אן פון 10—12 און פון 5—7 אוו.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען בלאז און אורין־קראנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95
נעמט אן פון 9-11 און פון 6-8 אווענט.

Dr. J. Herszfinkiel
ספעציאליסט פאר קינדער־קראנקהייטען
נעמט אן אין דער לעטשניצע „פאמאץ" (אלעקסאנדראווסקא 1)
און ביי זיך אינדערהיים
זשעלאזנא 8a, טעל. 87-111.

Dr. med.
M. GLAZER
ספעציאליסט פאר הויט־ און ווענערישע קראנקהייטען
ZACHODNIA 64, tel. 185-49.
נעהמט אן פון 12—2 מיטאג און פון 7 ביז 8.30 אווענד.
זונטאג און חגאות פון 10—12 בייטאג.

Dr. med.
Rundstein
akuszer-ginekolog
POMORSKA 7, tel. 127-84.
przyjmuje od 8-10 rano i od 4-8 w.

Centralna LECZNICA
Zębów i Prywatny Gabinet Dentystyczny
PIOTRKOWSKA 164 tel. 127-83
czynny od 9 r. do 8 wiecz.
Ceny znacznie zniżone.

ד"ר העלער
ספעצ. פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען און מענער - שוועכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט,
זונטאג פון 10—2 מיטאג.
פאר פרויען - א ספעציעלער ווארטע־זאל
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פרייזען

Dr. med.
Oskar Tuch
choroby wewn. i dzieci
PRZEPROWADZIŁ SIĘ
na ul. 11-go Listopada 22
tel. 138-05.

Dr. med.
GUSTAW KOH[...]
[...]ענער אסיסטענט פון דעם גינעקאלאגישען קליניק אין פאריז.
[...]צ. פאר פרויען - קראנקהייטען און שוואנגערשאפט).
[...]עצ. פון תוילען אונפרוכטבארקייט.
נעהמט אן אין לאדז
[...]סודסקיעגא 51, טעל. 170-03
[...] אן פון 8—10 און פון 4—8 אווענט

Dr. med. J. PI[...]
[...]רויען און אינערליכע קראנקהיי[...]
[...]ווי אויך סעקסועל נערוועז ליידענדע
נעהמט איצט אן
24 זגערזשער 24
פון 4 ביז 6 נאכמ.
[...] וואוינונג: אל. קאשטשושקי 27
טעל. 175-50.

Dr. med. FELDMA[...]
[...]קושעריע און פרויען - קראנקהייטען
נעהמט אן פון 11—1
אויף זגערזשער 24,
[...] 1טער שטאק, פריוואט־וואוינונג
KILINSKIEGO 113, tel. 15[...]

Dr. E. Ekke[...]
ספעציאליסט פאר וועגערישע און הויט־קראנקהייטען
וואוינט יעצט אויף
Pierackiego [...]
(עוואנגעליצקא)
[...] אן פון 12—1 און פון 5.30—8 אוו.

Dr. med.
W. ŻADZIEWIC[...]
ספעציאליסט פאר אויערן, נאז, האלז און קעהלקאפף־קראנקהייטען
Piotrkowska 64, tel. 125-[...]
נעמט אן פון 5—8 אוונד.

KINO TEATR METRO PRZEJAZD 2

שבת, אנהײב 4 נאָכמ. זונטאָג 12 בײַטאָג

FLIP i FLAP

צום ערשטען מאָל אין לאָדז!

„נאַכט־פּאַטראָל"

אין דער בײַעסטער רעזשיע א. ג.

אויסער פּראָגראַם: קלאַנג־צונאַבע פֿון PAT און Paramount · הנחה־בילעטען און פּאַספּאַרטוס אַ חוץ שמטליכע אונגילטיג

KINO TEATR ADRIA GŁÓWNA 1

שבת, אנהײב 4 נאָכמ. זונטאָג 12 בײַטאָג

CORSO

הײַנט און פֿאָלגענדע טעג! צום ערשטען מאָל אין לאָדז!

אַטענטאַט אין קאַסינאָ

אין די הויפּטראָלען: PAUL LUKAS i R. RUSSEL

גרויסער דאָפּעלטער קאָנקורענצלאָזער פּראָגראַם

„ESKIMO"

וואונדערבאַרע פּאַעמע פֿון דעם ווײַטען צפֿון.

אנהײב 4 נאָכמ. פּרײַזן 1־טער סעאַנס 54 גר. נעכסטער 54, 85 און 90.

CAPITOL

קלאַנג־קינאָ

זאַוואַדזקאַ 16

הײַנט און פֿאָלג. טעג!

„רוט פֿון בלוט"

אינטערעסאַנטער מײַסטערווערק פֿון Jack London א. ג.

אין די הויפּטראָלען: Clark Gable, Loretta Joung

אויסער פּראָגראַם: קלאַנג־צונאַבע פֿון P. A. T. און פּאַראַמאַונט.

RAKIETA

שענקעוויטשאַ 40 טעל. 141-22

אנהײב אין געוו. טעג 4 אַ זײגער נאָכמ. שבת, זונטאָג און יום־טוב 12 בײַטאָג

הײַנט און פֿאָלג. טעג

IWAN PETROWICZ

די ליבע פֿון אַ שפּיאָן

איז וויבער פֿילם א. ג.

לוית׳ן ראָמאַן פֿון Peretz

דער קאָזאַק און די נאַכטיגאַל. דער פֿילם ווערט געדרעט אין געזונגענע אויך דײַטש

אויפ׳ן ערשטען סעאַנס זענען אַלע פּלעצער צו 54 גראָשען

PRZEDWIOŚNIE

קלאַנג־קינאָ־טעאַטער

זשעראָמסקעגאָ 74/76 (ווינקל קאָפּערניקאַ)

הײַנט און פֿאָלגענדע טעג

גרויסער פֿילם א. ג.

„רויטער סולטאַן"

גשיכטע פֿון בלוטיגען מורח סירען, פֿון אַ מענש, וועלכער איז געווען דאָס ראַטעניש פֿון איראָפּע.

אין די הויפּטראָלען: FRITZ KORTNER, ADRIENNE AMES, NILS ASTHER

פּרײַזן פֿון די פּלעצער: 1־טער פּל. 1,09 זל. 2־טער פּל. 90 — גר. 3־טער פּל. 50 גר. הנחה־קופּאָנען צו 70 גר.

פּרײַז פֿון אַנאָנסן ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

קלײנע אַנאָנסען

פּרײַז פֿון אַנאָנסן ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

פֿערשידענעס

שנײַדערינס אכטונג! נויטיג א קוואַ־ליפֿיצירטע שנײַדערין מיט א מאַשין. געזו־כערטע אַרבייט. גוטע קליענטעלע. פּילסודס־קיעגאָ 54, וו. 9 פֿראָנט. 4563

איך נעהם אָן צו שפּולען אויף קראַפֿט דורך פֿאַרפֿין אַפּאַראַטען, דרעווטאָווסקאַ 42, וו. 2.

געגען בעלוינונג! ס'איז פֿערלוירען געוואָ־רען אַ דאַמען מעדאַליאָן מיט 5 קופּאָנען. אָפּ־צוגעבען געגען בעלוינונג נאַרוטאָוויטשאַ 81 בײַ הײַמאַן.

א פֿעהיגער יונגערמאַן פֿון דער קאַלאַ־ניאַל בראַנזשע מיט 3000 זל. קויציע זוכט אַ פּאָסטען אַלס אינקאַסענט. אויפֿזעהער אָדער רעוויזענדער. אָפֿערטען אונטער 3000 אין אדמ.

אָרטאָדאָקסישער ייד אויסגעצייכענטער בוכהאַלטער מיט גוטע רעפֿערענצען זוכט בע־שעפֿטיגונג אַלס בוכהאַלטער. אָפֿערטען אין אדמיניסטראַציע אונטער „א. ב."

כ'נעהם אָן פֿערשידענע סוויטערס צו קראַ־צען ווי אויך העכטשקעס און שקאַרפּעטען צו זעהר ביליגע פּרײַזען. כ'נעהם און כ'שטעל אָפּ אהיים צו בעשטימטע צײַט. ב. נידזינסקי, לאָדז פּולנאָצנאַ 25, לינקע אָפֿיצ. אײַנגאַנג פּאַרטער

איך זוך אַ שותּף מיט געלט צו אַ גוט אײַנ־געפֿירהרטע סוויטער־פֿאַבריק. אָפֿערטען אונ־טער „שותּף" אין אדמינ. פֿון דער צײַטונג.

איך האָב אַ פּענסיאָנאַט אין וווישניאָוואַ־גוראַ און זוך אַ שותּף מיט געלד און אַ פֿאַ־מאַן אַ פֿעהיגען. אָפֿערטען אין אדמיניסטראַ־ציע פֿאַר „י. מ."

איך זוך צו קויפֿען אַ נײַ־מאַשין דאַמסקע, נאַרוטאָוויטשאַ 29, וו. 37 פּלאָנסקאַ.

ס'איז פֿערלוירען געוואָרען אַ פּוטער־קאַל־נער פֿון באַלקאָן אויף פּאָלודניאָווע 4. אָפּצו־ברענגען געגען גרויסע בעלוינונג. טעלעפֿאָנירען צו מעלדען 106-16. דיסקרעציע געזיכערט.

איך זוך אַ שותּף אַ פֿאַכמאַן צו אַ האַנדעל מיט גאַנגבאַרע אַרטיקלען. אָפֿערטען פֿאַר

אַ לעהרערין, אַ גוטע פּעדאַגאָגין, ערטיילט אונטערריכט פֿאַר דערוואַקסענע אין פּויליש, יודיש, און די דײַטשע שפּראַכען צו ביליגע פּרײַזען, לאַסמאַן, בזשעזשינער 15.

Zaginiony kwit Kaucyjny z Elektrowni za № 87785 na zł. 10 M. Waintreter 0994

צוליב אפּרײַזע איבערצוגעבען 2 עלעקטרי־שע מאַנגלען וואָלבאָרסקאַ 10 ליכטענבערג.

Języka polskiego, arytmetyki handlowej, korespondencji szybko i gruntownie wyucza rutynowany nauczyciel. Dla starszych specjalny, praktyczny kurs polskiego wypróbowaną metodą. Piotrkowska 37, m. 11. front, III piętro, godz. 8–10 wiecz. 9994

Pokój umeblowany, słoneczny, duży do oddania dla jednej lub dwóch osób. Od zaraz Piłsudskiego 58, poprzeczna ofic. m. 29

Niemasz ponad mydło „Trójka"

פֿרײַע פּאָסטענס

טיכטיגע אַגענטען בעקאַנט אין קאָלאָניאַל געשעפֿטען ווערען געזוכט צו מעלדען פֿון 2—4 צעגעלניאַנאַ 17 רעכטע אָפֿיצינע וואוי־נונג 39. 5474

א שפּולער (רײן) צו זײַד ווערט פֿון זאָ־פֿאָרט געזוכט פּאָלודניאָווע 25, וו. 15. 4578

פּיטיג אַ לערן־יונגעל צו שעלקעס באַלד גע־צאָהלט. צו ערפֿאַהרען בײַ אָרנער, סטאַרי־ריינעק 13.

אַ שטעפּערין קוואַליפֿיצירט צו דאַמען־וועש איז נויטיג. טריקאָטאַזש־פֿאַבריק נאַרוטאָ־וויטשאַ 57.

אַ קוואַליפֿיצירט מיידעל ווערט געזוכט אין נאַביאַל־געשעפֿט 6־טער שערפּיען 41 (רוג לי־פּאָווע) בײַ ראַכמאַן.

פּרעסערס־ינס ווערען פֿון זאָפֿאָרט געזוכט צו קראַוואַטען, גדאַנסקאַ 5 וו. 24 קערש.

Młody inteligentny pracodawca branży konfekcyjnej kilkuletnią praktyką dobremi świadectwami poszukuje pracy za skromnem wynagrodzeniem. Oferty sub. Konfekcja.

ראַקאַלען

א בודקע צו פֿערדינגען פֿאַר א שוסטער, צו ערפֿאַהרען קילינסקיעגאָ 146 בײַם ווירט.

אַנ׳אָרט צו שלאָפֿען פֿאַר 2 יונגעלײַט, נאָוואָמיעיסקאַ 26, ברעסלער, וו. 41 פֿראָנט, 3־טען שטאָק.

עס ווערט געזוכט אַ לערן־מעדעל צו רעפּער־זירען זאָקען, בײַ נאָזשיצקי, וואָלבאָרסקאַ 34 וואוינונג 31.

אָפּצוגעבען אַ שטוב אויף אַ פּראָצאָוו־ניע, צו ערפֿאַהרען אַל. 1. מאַי 25 פֿראָנט, 3־טער שטאָק, ווישליצקי.

א צימער מיט א בעזונדערען אײַנגאַנג אַלס סופּלאָקאַטאָר צו פֿערמיטען שקאָלנאַ 7, וו. 45, טרעפּען פֿון 1 ביז 3.

א צימער צו פֿערמיטען בײַ אײן קליינע אַנשטענדיגע פֿאַמיליע פֿאַר 1—2 פּערזאָן. גדאַנסקאַ 21, וו. 17. 4577

איבערצוגעבען אַ שטוב ביז סוכות אויף אַ פּראָצאָוניע אָדער פֿאַר צוויי מענשען צו שלאָפֿען. זגערזשער 42. וו. 59. 4555

אַ שטוב און קוך מיט קאָרידאָר, אַ קאַמער אָפּצוגעבען. פּולנאָצנאַ 10, 68 זל. א קוואַר־טעל. בײַ יאַמע. 4554

צו פֿערמיטען א צימער פֿאַר 2 מענשען צו שלאָפֿען אָדער פֿאַר אַ פֿאַכמאַן צו אַרבײַטען פּעטריקאָווער 25 וו. 10. 4564

א מעבלירט צימער צו פֿערדינגען מיט א בעזונדערען אײַנגאַנג פֿאַר צוויי יונגעלײַט אָדער פֿאַר א פּאָר־פֿאָלק. פּעטריקאָווער 35, 1־טער שטאָק סטריקאָווסקי.

אַנ׳אָרט צו שלאָפֿען אין א בעזונדער צי־מער פֿאַר צוויי בעסערע יונגעלײַט. 11־טען ליסטאָפּאַד 24 וו. 3. 4579

בײַ אַ יונג פּאָר פֿאָלק איז דאָ צו פֿערדינגען אַ לעצט זוניג צימער פֿאַר אַ סובלאָקאַטאָר, זשי־דאָווסקאַ 14 וו. 17.

אַ מעבלירט צימער׳ל מיט בעקוועמליכקײ־טען נישט קראַנקפֿירענדער אײַנגאַנג פֿאַר 1 אָדער 2 פּערזאָן זאָפֿאָרט צו פֿערדינגען פּיל־סודסקיעגאָ 27 וו. 21.

צו פֿערדינגען אַ שעהן לעצט צימער מיט צוויי פֿענסטער מיט אַלע בעקוועמליכקייטען. צו ערפֿאַהרען פּילסודסקיעגאָ 34 וו. 21, פֿראָנט 4־טער שטאָק. פֿון 8—11 פֿריה און 3—5 נאָכמיטאָג.

אַ צימער צו שלאָפֿען פֿאַר 2 אָנשטענדיגע יונגעלײַט מיט בעקוועמליכקייטען. צו ער־פֿאַהרען זאַוואַדזקאַ 7 פּאַרטער וו. 6.

אַ בעקוועם אָרט צו שלאָפֿען פֿאַר 1 אָדער 2 יונגעלײַט, פּאַמאָרסקאַ 25, פֿראָנט וו. 10 מיט־טילער.

צו פֿערדינגען אַ צימער מיט אַ בעזונדער אײַנגאַנג בײַ אַ סאָלידער פֿאַמיליע פֿאַר 2 יונ־געלײַט אָדער פּריוואַטס צו ערפֿאַהרען נאַרו־טאָוויטשאַ 10 בײַם מעבעל־טישלער.

אַ מעבלירט צימער מיט אַ בעזונדערען אײַנ־גאַנג אָפּצוגעבען. צו ערפֿאַהרען אַנדזשעי־וואָוויטשאַ 12.

אַ זוניגע פֿראָנט־שטוב זאָפֿאָרט צו פֿערדי־גען אַלס סובלאָקאַטאָר פּלאַץ וואָלנאָשטשי וואוינונג 8.

אַ געוועלב איבערצוגעבען אויף פּילסו־דסקיעגאָ 21. צו ערפֿאַהרען אויפ׳ן אָרט זונטאָג אַ גאַנצען טאָג און אין דער בעקערײַ פּיל־סודסקיעגאָ 21 און 27.

צו פֿערדינגען אַנ׳אָפּגעטיילט געוועלב מיט אַ שעהנע ווינטעאַוו, אַ בעזונדערען אײַנגאַנג ערפֿאַהרען Pralnia Sienkiewicza 23 róg Moniuszki.

Lokal handlowy przy ulicy Zachodniej № 59, na parterze, składający się z 3-ch sal i 2-ch pokoi i przedpokojem ogólnej powierzchni około 160 mtr. kw. odpowiedni na biuro lub skład towarów do wynajęcia od 1 lipca r. b. Wiadomość Zawadzka 10, biuro firmy „Centropapier", tel. 209-08.

געדענקט!

קויפֿט בלומען אויך חתונות, פֿערוויילונגען א. ז. וו.

אין נײַ־ערעפֿענטען

יודישען בלומען־געשעפֿט

„VIOLA"

30 פּיעטריקאָווער 30

געדענקט די אַדרעס!

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Waintraub Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 2A.